

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-haijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

(Peer-Reviewed and Open Access Journal)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม พ.ศ. 2568 : Vol. 4 Issue 1 January – March 2025

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Editor-in-Chief:

พระครูปลัด โชติพัฒน์ อาจารย์สุโภ, ผศ.ดร.

Asst. Prof. Dr. Phrakhrupalat Chotiphat Acharasupho

โทร. +66 646946539

Email: chotipath.the@gmail.com

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

บริษัท โนเบล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด

99/642 หมู่ที่ 1 ตำบลศิระชะจรเข้ชั้น้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ
10540 โทร. +66980502649

NOBLE EDUCATION, Co., Ltd.

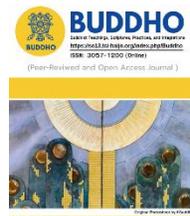
99/642 Moo 1, Tambon Sisa Corakhe Noi, Subdistrict Bang Sao Thong
District, Samut Prakan Province, Thailand Post Code: 10540
Tel. +66980502649

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

BUDDHO

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>
ISSN: 3057-1200 (Online)

ยินดีต้อนรับสู่ **พุทธโธ** ซึ่งเป็นวารสารสหวิทยาการ บนพื้นฐานองค์ความรู้เชิงลึกทางพุทธศาสนา เป็นการผสมผสานระหว่างขอบเขตของมนุษยศาสตร์มาบรรจบกับความเชื่อมโยงของสังคมศาสตร์ วารสารของเราทำหน้าที่เป็นแหล่งหลอมรวมแนวคิด การวิจัย แนวทางการนำไปใช้ การปฏิบัติ ในมิติทางสังคมโลกปัจจุบันผ่านคำสอนทางพุทธศาสนา ที่กระตุ้นความคิดและการวิจัยที่ก้าวล้ำในสาขาวิชาที่หลากหลายเหล่านี้

พุทธโธ เป็นแพลตฟอร์มแบบไดนามิกของการวิจัยแบบสหวิทยาการ โดยทำหน้าที่เป็นวารสารทางวิชาการ ที่ให้นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา ได้นำเสนอผลงานที่สำคัญด้วยการบรรจบกันของหลักทฤษฎีทางพุทธศึกษา กับการความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม ศิลปะและมนุษยศาสตร์ วัฒนธรรม ปรัชญา ความเข้าใจทางสังคม ความเฉียบแหลมทางธุรกิจ ความเฉียบแหลมในการจัดการ การศึกษาหลายสาขาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา และมุมมองทางจิตวิทยา

ข้อมูล

ชื่อวารสาร: พุทธโธ / Buddho

ประเภทสิ่งพิมพ์: วารสารทางวิชาการ

ISSN: 3057-1200 (ออนไลน์)

เจ้าของวารสาร: โครงการวารสารพุทธโธ กองงานพัฒนาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา วัดจันทิตตวิหาร กรุงเทพมหานคร

สำนักพิมพ์ : โนเบิล เอ็ดดูเคชั่น

ประเทศ: ประเทศไทย

รหัสหัวเรื่อง: รหัสหัวเรื่อง: พุทธศาสนศึกษา; ศิลปศาสตร์และมนุษยศาสตร์; สังคมศาสตร์

ปีที่เริ่มต้น: 2565

ภาษา: อังกฤษ และ ไทย

เว็บไซต์: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

ขอบเขตของวารสาร:

พุทธโธเป็นแพลตฟอร์มสหวิทยาการที่นำภูมิปัญญาของพุทธศาสนามาผสมผสานกับความคิดร่วมสมัย พันธกิจของเราคือการเชื่อมโยงระหว่างมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเปิดพื้นที่สำหรับการสำรวจทางปัญญา การวิจัยทางวิชาการ และการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหลักธรรมของพุทธศาสนา ที่ Buddho เราสนับสนุนการสนทนาที่สร้างสรรค์ซึ่งก้าวข้ามขอบเขตแบบเดิมๆ วารสารนี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางสำหรับการค้นคว้าเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงชีวิต โดยผสมผสานการศึกษาด้านพุทธศาสนาเข้ากับปรัชญา การวิเคราะห์ทางวัฒนธรรม จิตวิทยา การศึกษา ธุรกิจ การจัดการ และอื่นๆ เราสำรวจมิติทางสังคมของสังคมสมัยใหม่ผ่านมุมมองของคำสอนของพุทธศาสนา จุดประกายมุมมองใหม่ๆ และส่งเสริมการวิจัยที่ก้าวล้ำทันสมัย

จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวารสาร:

พุทธโธมุ่งหวังที่จะเป็นพื้นที่สำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และนักวิชาการในการเผยแพร่ผลงาน แบ่งปันความรู้ และมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจในหัวข้อต่างๆ ทั่วโลก

วัตถุประสงค์หลักของวารสารคือ:

การส่งเสริมการวิจัยแบบสหวิทยาการ **Bhodho** ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสาขาวิชาการที่แตกต่างกัน ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่นักวิจัยสามารถสำรวจจุดตัดกันของวิชาต่างๆ และสร้างข้อมูลเชิงลึกใหม่ๆ

การเชื่อมโยงการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ:

วารสารนี้มุ่งหวังที่จะอำนวยความสะดวกในการสนทนาและความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ประเพณีทางจิตวิญญาณและศาสนาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นไปที่พุทธศาสนาศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างพื้นที่ที่สามารถสำรวจและอภิปรายโลกทัศน์ที่หลากหลายได้

การเผยแพร่ความรู้:

พุทธโธ เรายินดีรับบทความเชิงลึกและเชิงวิชาการในหัวข้อต่างๆ ของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าคุณจะเป็นนักวิจัย นักปฏิบัติธรรม หรือผู้ที่หลงใหลในพระพุทธศาสนา เราขอเชิญคุณมาแบ่งปันความรู้และมุมมองของคุณกับชุมชนของเรา แพลตฟอร์มของเราเปิดรับการตีความ แนวคิด และการศึกษาเปรียบเทียบที่หลากหลายที่สำรวจประเพณีอันล้ำค่าของพระพุทธศาสนา

ขอบเขตบทความที่รับพิจารณา ต้องมีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อดังต่อไปนี้ :

1. พระพุทธศาสนาเถรวาท

- รากฐานมาจากพระไตรปิฎกบาลี ซึ่งเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนายุคแรกๆ
- พระพุทธศาสนาในทุกมุมของโลก เช่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และศรีลังกา พระพุทธศาสนาในอเมริกา ฝั่งโลกตะวันตก และตะวันออก
- เน้นที่การบรรลุอรหัตต์ ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากสังสารวัฏในที่สุด
- เน้นที่ชีวิตสงฆ์ที่อุทิศเพื่อการสิ้นสุดของการเกิดใหม่ในอนาคต
- พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ศรีลังกา เมียนมาร์ ลอส กัมพูชา อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย

2. พระพุทธศาสนาเถรวาท

- รากฐานมาจากอากามา คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาททั้งหมด
- รวมข้อความ คำสอน และการเปิดเผยใหม่ๆ ไว้ด้วยกัน
- ส่งเสริมให้สรรพสัตว์ทั้งหมดบรรลุพระโพธิญาณ
- สนับสนุนความเมตตากรุณาเป็นหนทางหลักสู่พระนิพพาน
- สำนักคิดเถรวาทยุคแรกๆ ได้แก่ มัตถยมกะ โยคจารย์ และ
- ธรรมชาติของพระพุทธเจ้า (ตถาคตตรรก)
- พระพุทธศาสนาในจีน เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม ไต้หวัน มองโกเลีย

3. พุทธศาสนาอื่น ๆ

- วัชรยาน ซึ่งรู้จักกันในชื่อมนตรายาน พุทธศาสนานิกายตันตระ หรือพุทธศาสนานิกายลี้ลับ เช่น (ชาน): สำนักสมาธิในนิกายมหายาน
- ดินแดนบริสุทธ์: สำนักมหายานที่เน้นการปฏิบัติธรรมในนิกายอมิตาภ
- เราสนับสนุนการค้นคว้า เรียงความ และการไตร่ตรองเกี่ยวกับนิกายเหล่านี้และนิกายอื่นๆ ของพุทธศาสนา หากคุณมีมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์หรือข้อมูลเชิงลึกที่ลึกซึ้งที่จะแบ่งปัน เรายินดีที่จะนำเสนอผลงานของคุณ

*****การปฏิเสธบทความ เมื่อบทความของท่านไม่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเลย**

วิธีการส่งผลงาน

เราขอรับบทความ เรียงความ และบทความที่ค้นคว้ามาอย่างดีซึ่งมีส่วนสนับสนุนความเข้าใจในปรัชญา ประวัติศาสตร์ และการปฏิบัติของพุทธศาสนา ผลงานที่ส่งมาควรเป็นผลงานต้นฉบับ น่าสนใจ และเข้าถึงได้ทั้ง นักวิชาการและผู้อ่านทั่วไปพุทธโอเปิดรับผลงานในสาขาพระพุทธศาสนาและการบูรณาการพระพุทธศาสนากับ

สาขาการศึกษาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้หรือมีแนวปฏิบัติหรือแนวปฏิบัติที่ยึดถือหลักธรรม วินัย ศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียม เช่น สาขาต่างๆ รวมถึงแต่ไม่จำกัดเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการนำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้และแนวทางบูรณาการกับสังคมสมัยใหม่ เช่น

แนวทางการส่งผลงาน:

ผู้เขียนที่สนใจส่งผลงานมายังพุทธโธ ควรปฏิบัติตามแนวทางการส่งผลงานเฉพาะของวารสาร รวมถึงการจัดรูปแบบต้นฉบับ รูปแบบการอ้างอิง และกระบวนการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสามารถพบได้บนเว็บไซต์ของวารสาร

ประเภทบทความที่วารสารรับเพื่อการตีพิมพ์:

1. บทความวิจัยต้นฉบับ: บทความเหล่านี้นำเสนอผลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ต้นฉบับ โดยทั่วไปจะเป็นไปตามรูปแบบที่มีโครงสร้างซึ่งรวมถึงส่วนต่างๆ เช่น การแนะนำ วิธีการ ผลลัพธ์ และการอภิปราย พวกเขาให้ความรู้ใหม่แก่สาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ

2. บทความทบทวนทางวิชาการ: บทความทบทวนให้ภาพรวมที่ครอบคลุมและการวิเคราะห์งานวิจัยที่มีอยู่ในหัวข้อ สาขาวิชา หรือสาขาวิชาเฉพาะ พวกเขาสังเคราะห์และหารือเกี่ยวกับวรรณกรรมที่มีอยู่เพื่อให้มีมุมมองที่กว้าง

3. กรณีศึกษา: กรณีศึกษาจะอธิบายกรณีเฉพาะหรือตัวอย่างโดยละเอียดเพื่อแสดงปรากฏการณ์ ปัญหา หรือแนวทางเฉพาะ มักใช้ในด้านต่างๆ เช่น จิตวิทยา ธุรกิจ และการศึกษา

4. บทวิจารณ์หนังสือ: บทความเหล่านี้ให้การประเมินเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อของวารสาร การวิจารณ์หนังสือช่วยให้ผู้อ่านตัดสินใจว่าหนังสือเล่มใดน่าอ่านหรือไม่

กระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ:

การส่งผลงานทั้งหมดมายังวารสารพุทธโธ ผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มงวดร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพและความถูกต้องของการวิจัย กองบรรณาธิการของวารสารประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา เพื่อให้มั่นใจว่ามีการประเมินที่ยุติธรรมและครอบคลุมสำหรับการส่งบทความแต่ละครั้ง

พุทธโธมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวาทกรรมทางวิชาการและส่งเสริมความเข้าใจและการทำงานร่วมกันข้ามวัฒนธรรม เราขอเชิญผู้เขียนจากภูมิหลังที่หลากหลายมาสนับสนุนการวิจัยและข้อมูลเชิงลึกลงในวารสารของเรา และเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของเราในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และการสำรวจโลกทัศน์ โดยเน้นเป็นพิเศษในด้านพุทธศึกษาและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม แนวปฏิบัติในการส่งผลงาน และสำรวจสิ่งตีพิมพ์ก่อนหน้านี้ กรุณาเยี่ยมชมเว็บไซต์วารสารโพธิ์ที่ <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

ความถี่ในการตีพิมพ์:

กำหนดให้เผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ (ทุก 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การชำระค่าตีพิมพ์:

บทความภาษาไทย 4,000 บาท

บทความภาษาอังกฤษ 6,000 บาท

ชำระเท่าอัตราเงินไทยอัตราแลกเปลี่ยนในวันที่ชำระค่าตีพิมพ์ในกรณีเป็นชาวต่างชาติและชำระเป็นสกุลเงินดอลลาร์เท่านั้น

การชำระค่าตีพิมพ์:

ธนาคารกรุงไทย สาขาสุวินทวงศ์

เลขที่บัญชี: 663-3-04577-8

ชื่อบัญชี: วัดจินติตวิหาร

การชำระเงินจะแจ้งให้ทราบภายหลังการยืนยันจากทีมงานบรรณาธิการเท่านั้น หลังจากผ่านกระบวนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เมื่อชำระแล้ว ให้ส่งหลักฐานการโอนเงิน (สลิปการโอนเงิน) แนบมาในช่องกระทู้สนทนาในระบบวารสารออนไลน์ เพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินการต่อไป

ชนิดของบทความที่รับตีพิมพ์

บทความวิจัย

บทความเหล่านี้นำเสนอผลลัพธ์ของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ดั้งเดิม โดยปกติแล้วจะมีรูปแบบที่เป็นโครงสร้างซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ เช่น บทนำ วิธีการ ผลลัพธ์ และการอภิปราย บทความเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนความรู้ใหม่ให้กับสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ

โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ:** บทคัดย่อควรกระชับและครอบคลุมถึงแนวคิดหรือปัญหา/วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย การวิเคราะห์ และผลการวิจัย โดยต้องมีความยาวไม่เกิน 200-300 คำ
คำสำคัญ : ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ
2. **บทนำ:** ส่วนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายภูมิหลังและความสำคัญของปัญหาที่นำไปสู่การวิจัย ควรเน้นย้ำถึงช่องว่างในการวิจัยเพื่อเน้นย้ำถึงความจำเป็นของการศึกษาวิจัย
3. **การทบทวนวรรณกรรมและกรอบทฤษฎี:** ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนการกำหนดกรอบทฤษฎีสำหรับการศึกษาวิจัย
4. **วัตถุประสงค์:** นำเสนอวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย
5. **วิธีการวิจัย:** อธิบายส่วนประกอบต่างๆ เช่น ประเภทของการวิจัย ประชากรที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เทคนิคการเลือก เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการวิจัย การรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์
6. **ผลการวิจัย:** การนำเสนอผลการวิจัย จัดแนวทางการนำเสนอผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือสมมติฐานของการวิจัย
7. **การอภิปราย:** อภิปรายผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ โดยอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนประเด็นและเนื้อหาที่อภิปราย
8. **บทสรุป:** สรุปผลการวิจัยโดยให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการวิจัย
9. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณชน และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

อนาคต

10. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA6 และรักษาความเหมาะสมของภาษา

บทความวิจารณ์ทางวิชาการ

บทความวิจารณ์จะให้ภาพรวมและการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการวิจัยที่มีอยู่เกี่ยวกับหัวข้อ สาขา หรือพื้นที่วิชาเฉพาะ บทความเหล่านี้จะสรุปและอภิปรายวรรณกรรมที่มีอยู่เพื่อให้มีมุมมองที่กว้าง โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ :** ระบุความสำคัญ ผลการศึกษา และความรู้ที่ได้จากการศึกษา โดยให้มีความยาวไม่เกิน 200-300 คำ
คำสำคัญ : ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ
2. **บทนำ :** อธิบายความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นและแนวคิดที่จะนำเสนอ
3. **เนื้อหา :** ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1) นำเสนอรายละเอียดที่สนับสนุนประเด็นและแนวคิดหลัก
 - 2) นำเสนอแนวคิดอย่างชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสม
 - 3) เนื้อหาถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อมโยง และจัดระบบได้อย่างสมบูรณ์
4. **บทสรุป :** สรุปและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นประโยชน์
5. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณชน และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต
6. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA และรักษาความเหมาะสมของภาษา
7. **ความเหมาะสมของการใช้ภาษาอังกฤษ**

กรณีศึกษา

กรณีศึกษาอธิบายตัวอย่างเฉพาะเจาะจงโดยละเอียดเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ปัญหา หรือแนวทางเฉพาะ มักใช้ในหลากหลายสาขา เช่น จิตวิทยา ศาสนา ธุรกิจ และการศึกษา

โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ:** สรุปกรณีศึกษาทั้งหมดโดยย่อ อาจเขียนเป็นเรื่องเล่า (เล่าแบบเรื่องสั้น) หรือแบบมีโครงสร้าง (มีหัวข้อย่อย) บทคัดย่อแบบมีโครงสร้างจะดีที่สุดเพื่อความชัดเจนและสอดคล้องกัน โดยมีความยาวไม่เกิน 200-300 คำ

คำสำคัญ: ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ

2. **บทนำ:** ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกรณีศึกษาและความสำคัญของกรณีศึกษา วางการศึกษาไว้ในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม หรือทางการแพทย์ กล่าวถึงกรณีที่เกิดขึ้นในอดีต
3. **การนำเสนอกรณีศึกษา:** อธิบายอาการป่วย ประวัติ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้ป่วย นำเสนอผลการตรวจ ผลการทดสอบ และความประทับใจในการวินิจฉัย ใช้รูปแบบการบรรยายเพื่อความชัดเจนและหลีกเลี่ยงรายละเอียดที่ไม่จำเป็น
4. **ผลลัพธ์:** การจัดการและผลลัพธ์ที่กล่าวถึงจะสรุปแผนการรักษาและการดูแลจริงที่ให้ไว้ รวมถึงระยะเวลาและความถี่ในการดูแล รายงานการตอบสนองและผลลัพธ์ของผู้ป่วยโดยใช้มาตรการที่เป็นรูปธรรมหากเป็นไปได้
5. **การอภิปราย:** วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของกรณีศึกษา รวมถึงความท้าทายและบทเรียนที่ได้รับ สำรวจคำอธิบายที่เป็นไปได้โดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์อย่างสมบูรณ์
6. **บทสรุป:** ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีประโยชน์
7. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณสุข และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

8. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA และรักษาความเหมาะสมของภาษา
9. **ความเหมาะสมของการใช้ภาษาอังกฤษ**

บทวิจารณ์หนังสือ

บทความเหล่านี้ให้การประเมินเชิงวิพากษ์วิจารณ์หนังสือที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวารสาร บทวิจารณ์หนังสือช่วยให้ผู้อ่านตัดสินใจได้ว่าหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งคุ้มค่าแก่การอ่านหรือไม่

โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ:** สรุปลั้่นๆ ของกรณีศึกษาทั้งหมด อาจเป็นเรื่องเล่า (เล่าแบบเรื่องสั้น) หรือแบบมีโครงสร้าง (มีหัวข้อย่อย) บทคัดย่อแบบมีโครงสร้างจะดีที่สุดเพื่อความชัดเจนและความสอดคล้องกัน โดยมีความยาวระหว่าง 200-300 คำ

คำสำคัญ: ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ

2. **บทนำ:** ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกรณีศึกษาและความสำคัญของกรณีศึกษา วางการศึกษาไว้ในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม หรือทางการแพทย์ กล่าวถึงหนังสือที่คล้ายกันเล่มก่อนๆ
3. **บทวิจารณ์หนังสือ:** เสนอการประเมินเชิงวิจารณ์ของหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญของวารสาร
สรุป: ประเด็นสำคัญ จุดแข็งและจุดอ่อน อภิปราย: ความเกี่ยวข้องและประโยชน์สำหรับผู้อ่าน
4. **บทสรุป:** ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีประโยชน์
5. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณชน และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

6. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA และรักษาความเหมาะสมของภาษา
7. **ความเหมาะสมของการใช้ภาษาอังกฤษ**

Welcome to **Buddho Journal**, a pioneering interdisciplinary platform where Buddhist wisdom meets contemporary thought. Our mission is to bridge the humanities and social sciences, offering a space for intellectual exploration, scholarly research, and practical applications inspired by Buddhist principles.

At **Buddho**, we foster innovative dialogues that transcend conventional boundaries. The journal serves as a hub for critical inquiry, creativity, and transformative ideas—integrating Buddhist studies with philosophy, cultural analysis, psychology, education, business, management, and beyond. We explore the social dimensions of modern society through the lens of Buddhist teachings, igniting fresh perspectives and fostering groundbreaking research.

Join us in this scholarly journey as we navigate the evolving intersections of tradition and modernity, insight and innovation, contemplation and action.

Information

Journal Title: BUDDHO

Source Type: Journal

ISSN: 3057-1200 (Online)

Owner: BUDDHO Journal Project, Academic Journal Development Division in Buddhist Studies, Wat Chindit Vihara, Bangkok.

Publisher: Noble Education Publisher

Country: Thailand

Subject Codes: Buddhist Studies; Arts and Humanities; Social Sciences

Start Year: 2022

Language: English and Thai

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

Editor in Chief:

Asst. Prof. Dr. Phrakhrupalat Chotiphat Acharasupho

Tel: +66 64 694 6539

Email: chotipath.the@gmail.com

Journal Email: buddhist.inn.man@gmail.com

Scope of the Journal:

Buddho Journal, a pioneering interdisciplinary platform where Buddhist wisdom meets contemporary thought. Our mission is to bridge the humanities and social sciences, offering a space for intellectual exploration, scholarly research, and practical applications inspired by Buddhist principles.

At **Buddho**, we foster innovative dialogues that transcend conventional boundaries. The journal serves as a hub for critical inquiry, creativity, and transformative ideas—integrating Buddhist studies with philosophy, cultural analysis, psychology, education, business, management, and beyond. We explore the social dimensions of modern society through the lens of Buddhist teachings, igniting fresh perspectives and fostering groundbreaking research.

Journal Aims and Objectives:

Buddho aims to provide a platform for scholars, researchers, and academicians to publish their work, share their knowledge, and contribute to the global understanding of various subjects. The primary objectives of the journal are:

1. **Promoting Interdisciplinary Research:** **Buddho** encourages collaboration between different academic disciplines, fostering an environment where researchers can explore the intersections of subjects and generate fresh insights.
2. **Bridging Cultural and Spiritual Divides:** The journal seeks to facilitate dialogue and understanding among different cultures, spiritual and religious traditions, particularly focusing on Buddhist Studies. It aims to create a space where diverse worldviews can be explored and discussed.
3. **Disseminating Knowledge:** **Buddho** is committed to sharing high-quality research, providing authors with a platform to disseminate their findings and contributing to the body of knowledge in various fields.

Submit Your Work to Buddho

At **Buddho**, we welcome insightful and scholarly submissions across a broad spectrum of Buddhist studies. Whether you are a researcher, practitioner, or writer passionate about Buddhism, we invite you to share your knowledge and perspectives with our community. Our platform is open to diverse interpretations, schools of thought, and comparative studies that explore the rich traditions of Buddhism.

Key Areas of Interest and Papers acceptance:

1. Theravāda Buddhism

- Rooted in the Pāli Canon, the earliest Buddhist scriptures
- Southern and Western Buddhism
- Predominant in Southeast Asia and Sri Lanka
- Focuses on achieving Arhatship, the ultimate liberation from Samsara
- Emphasizes a monastic life dedicated to the cessation of future rebirths
- Buddhism in Thailand, Sri Lanka, Myanmar, Laos, Cambodia, India, Malay, Indonesia

2. Mahāyāna Buddhism

- Root to Akāmā
- Incorporates newer texts, teachings, and revelations
- Encourages all beings to attain Buddhahood
- Advocates compassion as a primary path to Nirvana
- Early Mahayana schools of thought included the Mādhyamaka, Yogācāra, and Buddha-nature (Tathāgatagarbha)
- Buddhism in Chinese, Korea, Japan, Vietnam, Taiwan, Mongolia

3. Other Buddhist Traditions

- Vajrayāna: Known as Mantrayāna, Tantric Buddhism, or Esoteric Buddhism
- Zen (Chan): A meditative school within Mahāyāna Buddhism
- Pure Land: A devotional Mahāyāna school focusing on Amitābha Buddha

We encourage original research, essays, and reflections on these and other Buddhist traditions. If you have a unique perspective or deep insights to share, we would love to feature your work.

How to Submit

We accept well-researched articles, essays, and opinion pieces that contribute to the understanding of Buddhist philosophy, history, and practice. Submissions should be original, engaging, and accessible to both scholars and general readers.

Submission Guidelines: Authors interested in submitting their work to **Buddho** should follow the journal's specific submission guidelines, including manuscript formatting, citation style, and peer-review process, which can be found on the journal's website.

Types of journal articles accepted for publishing:

1. **Original Research Articles:** These articles present the results of original scientific research, typically following a structured format that includes sections such as introduction, methods, results, and discussion. They contribute new knowledge to a particular field.

2. **Academic Review Articles:** Review articles provide a comprehensive overview and analysis of existing research on a particular topic, field, or subject area. They synthesize and discuss existing literature to provide a broad perspective.

3. **Case Studies:** Case studies describe specific instances or examples in detail to illustrate a particular phenomenon, problem, or approach. They are often used in various fields, including psychology, business, and education.

4. **Book Reviews:** These articles provide critical evaluations of books related to the subject matter of the journal. Book reviews help readers decide whether a particular book is worth reading.

Peer Review Process: All submissions to **Buddho** undergo a rigorous peer-review process with 3 specialists to ensure the quality and validity of the research. The journal's editorial board consists of experts from various fields, ensuring a fair and comprehensive evaluation of each submission.

Buddho is committed to advancing scholarly discourse and promoting cross-cultural understanding and collaboration. We invite authors from diverse backgrounds to contribute their research and insights to our journal and be a part of our mission to foster knowledge exchange and exploration of worldviews, with a particular emphasis on Buddhist Studies and relevant innovations.

For more information, submission guidelines, and to explore previous publications, please visit the **Buddho** journal website at <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

Publication Frequency

Scheduled to publish 4 issues per year (every 3 months).

Issue 1 January-March

Issue 2 April-June

Issue 3 July-September

Issue 4 October-December

Payment of publication fees:

Thai Article 4,000 Bath

English Article 6,000 Bath

Pay at Thai currency or Equal to the exchange rate on the day of paying USD only.

Bank Account: Krungthai - Branch Suwinthawong

Account No.: 663-3-04577-8

Name : WAT CHINDITH VIHARA

Payment will be informed after confirmation by the editor team after the process of reviewing by 3 experts. After making the payment, kindly submit your payment receipt or invoice to the Buddho system. As the editor of Buddho, this documentation is necessary for record-keeping and verification purposes.

Types of Articles to Accept for Publishing

Original Research Articles

These articles present the results of original scientific research, typically following a structured format that includes sections such as introduction, methods, results, and discussion. They contribute new knowledge to a particular field.

Make a new submission to the [Original Research Articles](#) section.

- 1 **Abstract:** The abstract should be concise and encompass the research idea or problem/objectives, research methodology, study population and sample groups, research tools, analysis, and research findings, within a range of 200-300 words.
- 2 **Introduction:** This section aims to describe the background and significance of the problem leading to the research. It should highlight research gaps to underscore the necessity of the study.
- 3 **Literature Review and Theoretical Framework:** This involves reviewing relevant literature and research, as well as establishing the theoretical framework for the study.
- 4 **Objectives:** Present the research objectives and hypotheses.
- 5 **Research Methodology:** Outline the components such as research type, study population, sample groups, selection techniques, research tools, research procedures, data collection, and analysis methods.
- 6 **Results:** Presentation of Research Findings, Align the presentation of findings with the research objectives or hypotheses.
- 7 **Discussion:** Discuss the results in accordance with the objectives, citing relevant research to support the discussed issues and content.
- 8 **Conclusion:** Summarize the findings, ensuring they align with the objectives and emphasize the significance of the research.
- 9 **Suggestions and Implementations:** Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
10. **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
10. **References:** Ensure that citations within the article and at the end follow the APA6 format and maintain language appropriateness.

Academic Review Articles

Review articles provide a comprehensive overview and analysis of existing research on a particular topic, field, or subject area. They synthesize and discuss existing literature to provide a broad perspective.

Make a new submission to the [Academic Review Articles](#) section.

Abstract: State the significance, results of the study, and knowledge gained from the study, within a range of 200-300 words.

1.

Keywords: Essential part of producing for readers to discover your article when conducting research 3-5 words.

2.

Introduction: Explain the background and significance of the issues and concepts to be presented.

Content: Consist of a study of relevant documents and related theories.

3.

1) Presenting details supporting the main issues and concepts.

2) Presenting secondary ideas clearly, correctly, and appropriately.

3) Complete accuracy, linkage, and organization of content.

4.

Conclusion: Comprehensive and consistent with the objectives, useful.

Suggestions and Implementations: Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations

5.

Body of Knowledge: from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.

6.

References: Ensure that citations within the article and references of the article are correct according to APA format.

7.

Appropriateness of English language use.

Case Studies

Case studies describe specific instances or examples in detail to illustrate a particular phenomenon, problem, or approach. They are often used in various fields, including psychology, religion, business, and education.

Make a new submission to the [Case Studies](#) section.

1. **Abstract:** A brief summary of the entire case study. Can be narrative (flows as a short story) or structured (with subheadings). A structured abstract is preferred for clarity and consistency, within a range of 200-300 words.
Keywords: Essential part of producing for readers to discover your article when conducting research 3-5 words.
2. **Introduction:** Provides background on the case and its significance. Places the study in historical, social, or medical context. Mentions any previous similar cases.
Case Presentation: Describes the patient's complaint, history, and relevant information. Presents examination findings, test results, and diagnostic impressions. Uses a narrative format for clarity and avoids unnecessary details.
3. **Result:** Management and Outcome that mentions outlines the treatment plan and actual care provided. Includes duration and frequency of care. Reports the patient's response and outcome, using objective measures if possible.
4. **Discussion:** Analyzes key aspects of the case, including challenges and lessons learned.
5. Explores possible explanations without needing full scientific justification.
6. **Conclusion:** Comprehensive and consistent with the objectives, useful.
Suggestions and Implementations: Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
7. **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
8. **References:** Ensure that citations within the article and references of the article are correct according to APA format.
9. Appropriateness of English language use.

Book Reviews

These articles provide critical evaluations of books related to the subject matter of the journal. Book reviews help readers decide whether a particular book is worth reading.

1. **Abstract:** A brief summary of the entire case study. Can be narrative (flows as a short story) or structured (with subheadings). A structured abstract is preferred for clarity and consistency, within a range of 200-300 words.
Keywords: Essential part of producing for readers to discover your article when conducting research 3-5 words.
2. **Introduction:** Provides background on the case and its significance. Places the study in historical, social, or medical context. Mentions any previous similar Books.
Book Reviews: Offer a critical evaluation of a book related to the journal's focus.
3. **Summarize:** key points, strengths, and weaknesses.
Discuss: its relevance and usefulness for readers.
4. **Conclusion:** Comprehensive and consistent with the objectives, useful.
Suggestions and Implementations: Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
5. **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
6. **References:** Ensure that citations within the article and references of the article are correct according to APA format.
7. Appropriateness of English language use.

Editorial Team

บรรณาธิการบริหาร:

พระครูปลัด โชติพัฒน์ อาจารย์สุโก, ผศ.ดร.

Asst. Prof. Dr. Phrakhrupalat Chotiphat Acharasupho

โทร. +66 646946539 Email: chotipath.the@gmail.com

บรรณาธิการ:

ดร.พนัชนพงษ์พรรณ โปธิสถิรวรางกูร

Dr. Panatphongpan Bodhisathirawarangkul

โทร. +66 980502649 Email: buddhist.inn.man@gmail.com

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

สมศักดิ์ อุ่นไพรวงศ์

Somsak Ounphaiwong

โทร. +66 834859267 Email: inounephaivong@gmail.com

บรรณาธิการฝ่ายผลิต :

นิศาชล สมรักษ์

Nisachon Somrak

สำนักพิมพ์ โนเบิล เอ็ดดูเคชั่น – ดีพิมพ์ และ เผยแพร่

โทร. +66 942951417 Email: nisaaohncholly@gmail.com

Arts and Humanities Editor:

Prof.Dr.Challapalli Swaroopa Rani

Principal of College of Arts, Commerce and Law, Acharya Nagarjuna University, Andhra Pradesh, India.

Email: challapalliswaroopa2012@gmail.com

Social Sciences Editor:

Prof.Dr.Chai Ching Tan

Assistant to President, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

Email: drcctan@yahoo.com

Business and Management Editor:

Prof. Emeritus Dr. Satyendra Patnaik

School of Tourism & Hospitality Management, KIIT University, India

Email: satyendrapatnaik@kiit.ac.in.

Psychology Editor:

Asst.Prof.Dr.Phramaha Phuen Kittisobhano

Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand.

Email: phuen.cha@mcu.ac.th

Social Innovation Editor:

Assist.Prof.Dr.Chatwarun Angasinha

Leadership in Society, Business and Politics, College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: chattrsu@gmail.com

Education Administration Editor:

Dr.Montree Linphoo

Department of Psychology and Guidance, Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University

Email: montreegate@hotmail.com

Buddhist Studies Editor:

Dr.Meechi Netnapha Sutthirat

School of Buddhist and Philosophy, Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: nethnapa.sut@mbu.ac.th

Managing Director:

Dr.Jakkapong Thipsungnoen

Noble Education Co., Ltd.

Email: pumjakkapong@gmail.com

Editorial Team:

A dynamic ensemble of researchers, writers, and thinkers dedicated to curating the best content:

Prof.Dr.Chenna G.Reddy

Head Department of English, College of Arts, Commerce and Law, Acharya Nagarjuna University, Andhra Pradesh, India.

Email: crguju27@gmail.com

Assoc.Prof.Dr.Kesineee Chiwpreecha

Educational Administration and Change Leadership, Graduate School, Eastern Asia University, Thailand.

Email: kesinee@eau.ac.th

Dr.Ven.Thich Nguyen The

Binh Thuan School of Buddhist Studies, Binh Thuan Province, Vietnam.

Email: thichnguyenthe@gmail.com

Dr.Van.Thich Quang Chan

Department of Vietnamese Buddhist, Vietnam Buddhist University, Ho Chi Minh City, Vietnam.

Email: thichquangchan1977@gmail.com

Dr.Ven.Vilasagga

Sitagu International Buddhist Academy, Sagaing, Myanmar.

Email: vilasagga.thesitagu@gmail.com

Dr.Ven.Chandhima

Faculty of Buddhist Studies, Ramannyaratha Buddhist University, Mon State, Myanmar.

Email: naicandimar@gmail.com

Dr.Ven.Thich Tam Vuong

Buddha An Temple and Academy, Una-Antioch Pike, Nashville, Tennessee, USA.

Email: thichtamvuong90@gmail.com

Dr.Ven.Thich Giac Chinh

Sakyamuni Buddhist Sangha of the United States Organization, University Ave, Suite H, San Diego, California, USA.

Email: dharmameditationtemple@gmail.com

Dr.Nguyen Thanh Trung

Department of Linguistics and Literature, Ho Chi Minh City University of Education, Vietnam.

Email: trungnt@hcmue.edu.vn

Dr.Surachai Pudchu

School of Philosophy Religion and Culture, Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: sura_chai_1981@hotmail.com

Dr.Chompoonuch Changcharoen

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: chompoonuch.mbu@gmail.com

Dr.Nadnapang Phophichit

Director of Master of Arts in Peace Studies Program (International Program), Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand.

Email: nadnapang@ibsc.mcu.ac.th

Dr.Phanthad Srithiphan

Research and Statistics in Cognitive Science, School of Education Administration, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: phanthad@gmail.com

Dr.Rattiya Nueaamnat

*Research and Academic, Graduate School, Nakhon Sawan Campus
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Province, Thailand.*

Email: rattitik.prom@gamil.com

Dr.Sayan Bhramanin

Department of English Studies, St. Maria Chon Daen School, Phetchabun Province, Thailand.

Email: suwatchano@hotmail.com

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

(Peer-Reviewed and Open Access Journal)

CONTENTS

An Analytical Study of Appropriateness in the Present Era and Buddhist Teachings that Appear in the Teaching Literature on “King Ruang's Maxims”	1-15
Phramaha Werawit Rajcote*	
Buddhism in Sumatra	16-26
Thich Nguyen The & Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepa*	
Analyzing the Global Climate Crisis through the Perspectives of Philosophy and Science	27-40
Thanakrit Koolada*	
A Study of Transmigration in Milindapañha	41-50
Phramaha Suwat Srikaew*	
Charles Darwin: Evolution and Buddhist Philosophy	51-61
Phra Vittawat Boonram*, Phra Thanakrit Koolada & Phra Kittiphat Chaidee	

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

An Analytical Study of Appropriateness in the Present Era and Buddhist Teachings that Appear in the Teaching Literature on “King Ruang's Maxims”

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเหมาะสมในยุคปัจจุบันและหลักพุทธธรรม ที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่อง “สุภาษิตพระร่วง”

Author & Corresponding Author*

1. Phramaha Werawit Rajcote*

พระมหาวีรวิชญ์ ราชโคตร

Affiliation:

1. ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: werawit.raj@student.mbu.ac.th

Article history:

Received: 13/10/2024, Revised: 04/12/2024,

Accepted: 11/12/2024, Available online: 01/01/2025

How to Cite:

Rajcote, W. (2025). An Analytical Study of appropriateness in the present era and Buddhist teachings that appear in the teaching literature on “King Ruang's Maxims”. *Buddho Journal*, 4(1), 1-15.

Academic Review Articles

An Analytical Study of Appropriateness in the Present Era and Buddhist Teachings that Appear in the Teaching Literature on “King Ruang's Maxims”

Phramaha Werawit Rajcote*

การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเหมาะสมในยุคปัจจุบันและหลักพุทธธรรม
ที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่อง “สุภาสิตพระร่วง”

พระมหาวีรวิชญ์ ราชโคตร*

Abstract

King Ruang's Maxims is a teaching that has existed since the past. It is still debated in what period it occurred. and who is the author Here, it is separated into 4 issues: 1) It is written by King Ramkhamhaeng the Great 2) Somdet Phra Maha Thammaraaja Lithai 3) Somdet Phra Maha Samanachao Krom Phra Paramanuchitchinoras 4) Is an original Thai proverb that was later compiled. This is because the author has a relationship with trustworthiness and is currently very controversial. In addition, the current social context, values, and regimes are different from those in the past. Some teachings may have an impact and are not accepted today. Therefore, one thing that should be included to increase the credibility and acceptability of the content of the teachings is the Buddhist teachings that are consistent with the content of the teachings and appear in King Ruang's Maxims. In this article, therefore, the Mongkol Sutta and the Sikkhalovada Sutta have been quoted. as a basis and study and analyze the appropriateness of the content for the present era.

Keywords: King Ruang's Maxims, Buddhist Teachings, Present Era

บทคัดย่อ

สุภาสิตพระร่วง เป็นคำสอนที่มีมาตั้งแต่อดีต ที่ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ว่าเกิดขึ้นในสมัยใด และใครเป็นผู้แต่ง ในที่นี้แยกไว้ 4 ประเด็น คือ 1) เป็นพระราชนิพนธ์ในพ่อขุนรามคำแหงมหาราช 2) สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย 3) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส 4) เป็นสุภาสิตไทยเดิมที่มีการรวบรวมขึ้นภายหลัง เนื่องจากผู้แต่งนั้นมีความสัมพันธ์กับความน่าเชื่อถือและยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างมาก อีกทั้งบริบททางสังคม ค่านิยม และระบอบการปกครองในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากอดีต คำสอนบางประการจึงอาจส่งผลกระทบและไม่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันได้ ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่น่าพิจารณามาประกอบเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือและเพิ่มความน่ายอมรับในเนื้อหาคำสอนก็คือหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาคำสอนและปรากฏอยู่ในสุภาสิตพระร่วง ในบทความฉบับนี้จึงได้ยก มงคลสูตร และ สังคาลสูตร มาไว้เป็นหลักแล้วทำการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมของเนื้อหาให้เข้ากับยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: สุภาสิตพระร่วง, พุทธธรรม, ยุคปัจจุบัน

บทนำ

สุภาสิตพระร่วง เชื่อกันว่าเป็นข้อคิดคำสอนที่พระร่วงทรงใช้อบรมสั่งสอนบรรดาพลเมืองของพระองค์ ให้ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ถูกต้อง เป็นมรดกทางด้านภาษาและวรรณกรรมที่สืบทอดกันแต่โบราณ สันนิษฐานว่าเดิมน่าจะเป็นวรรณกรรมแบบ มุขปาฐะ ภาสิต และคำสอน ขยายมาเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์รูปแบบต่าง ๆ เช่น โคลงประดิษฐ์พระร่วง พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ร่ายสุภาสิตพระร่วงฉบับจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ร่ายสุภาสิตพระร่วง ฉบับวัดเกาะ และสุภาสิตพระร่วงคำโคลง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น โดยมีสำนวนเนื้อหาคำสอนตรงกันเป็นส่วนใหญ่ หากแต่มีการใช้ถ้อยคำภาษาที่ตรงกันหรือผิดจากกันอยู่บ้าง อันเนื่องมาจากการเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรในต่างยุคสมัยและต่างถิ่นกัน ภาสิตคำสอนดังกล่าวนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า “สุภาสิตพระร่วง”

จึงกล่าวได้ว่าสุภาสิตพระร่วงนี้ เป็นหลักการในการประพฤติปฏิบัติตัว ซึ่งในการปฏิบัติตัวในแต่ละยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เรื่อย ๆ การศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมของสุภาสิตพระร่วงว่ามีความสมเหตุสมผลกับการประพฤติตัวให้เหมาะสมในยุคปัจจุบันจึงเป็นเรื่องที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพื่อจะได้พิจารณาว่ายุคสมัยนั้นได้เปลี่ยนไปเพียงใด และสุภาสิตพระร่วงนั้นจะยังสามารถนำมาใช้เป็นข้อประพฤติและข้อที่ควรศึกษาต่อไปหรือไม่ หรือส่วนใดบ้างที่จะยังคงใช้ได้เหมาะสม โดยมีสิ่งที่พอจะยืนยันหลักคำสอนในสุภาสิตพระร่วงได้ก็คือหลักพุทธธรรม เนื่องจากสุภาสิตพระร่วงเป็นหลักในการปฏิบัติตน ซึ่งในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามากมายนั้น ก็ได้สอนในเรื่องของหลักการปฏิบัติตน เช่น มงคลสูตร และ สังคาลสูตร เป็นต้น

ในสังคมไทยนั้นการนับถือศาสนานับว่ามีเสรีภาพ トラบเท่าที่การปฏิบัติตามเสรีภาพในการนับถือศาสนานั้นไม่เป็น อันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ ศูนย์ข้อมูลกลางทางด้านศาสนา (Religion Information Centre) สังกัดกรมการศาสนา และ กรมการปกครอง ได้สำรวจแล้วว่า จากประชากรทั้งหมดในประเทศไทยมีจำนวน 69.6 ล้านคนในพุทธศักราช 2565 ร้อยละ 92.5 ของประชากรนับถือพระพุทธศาสนา ร้อยละ 5.4 นับถือศาสนาอิสลาม และร้อยละ 1.2 นับถือศาสนาคริสต์ ประชากรที่เหลือเป็นกลุ่มที่นับถือภูตผี ลัทธินงี่นง้อ ศาสนาฮินดู ศาสนายูดาห์ ศาสนาซิกข์ และลัทธิเต๋า จากข้อมูลดังกล่าวก็แสดงให้เห็นว่า ประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนามีจำนวนมากที่สุดในสังคมไทย ดังนั้นการที่มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหรือที่เรียกกันว่า “พุทธธรรม” เข้ามาเป็นเครื่องประกอบและเครื่องยืนยันความสอดคล้องในสุภาชิตพระร่วง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะจะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือในคำสอนดังกล่าว และอาจเป็นข้อสังเกตได้ว่าสุภาชิตพระร่วงอาจได้รับอิทธิพลมาจากหลักพุทธธรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล สืบทอดผ่านบรรดาเหล่ากษัตริย์ที่เป็นผู้ปกครองแผ่นดิน

สุภาชิตพระร่วง

สุภาชิตพระร่วงเป็นวรรณคดีเล่มแรกที่แต่งเป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยโบราณ จบแบบร้อยสุภาพ นั่นคือจบด้วยโคลงสองสุภาพ และมีโคลงกระทู้ลงท้ายตอนจบอีก 1 บท บางท่านเรียกว่า ร่ายลิลิต เพราะมีร่ายแล้วมีโคลงตอนจบ 1 บท เป็นภาษาไทยแท้ ใช้ถ้อยคำอย่างพิน ๑ ยังไม่มีภาษาิตต่างประเทศเข้ามาปะปน แสดงว่าเป็นภาษาไทยเก่าแก่ที่ติดปากคนไทย สุภาชิตพระร่วงนั้น ยังไม่มีข้อสรุปแน่นอนว่า แต่งขึ้นในสมัยใด แต่จากการศึกษาของผู้รู้ทางวรรณคดี เชื่อกันว่าเป็นผลงานที่แต่งขึ้นในสมัยสุโขทัย แต่มีการแต่งเพิ่มเติมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงปรากฏว่ามีภาษาใหม่ ๆ เข้าไปปะปนอยู่ด้วย ท่านผู้รู้ต่าง ๆ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ พระวรเวทย์พิสิฐ พระสารสาสน์พลชั้นร์ และนายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ท่านเหล่านี้เชื่อว่าแต่งในสมัยสุโขทัย โดยอาจแต่งในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช และสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท (สุวลักษณ์ รัตตะธา, 2545) แต่ก็ยังไม่สามารถตัดสินและยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ในปัจจุบัน โดยในที่นี้ได้แบ่งความน่าจะเป็นของผู้แต่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ

1) สุภาชิตพระร่วงเป็นพระราชนิพนธ์ในพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

สุภาชิตพระร่วง มีเนื้อหาในตอนต้นระบุว่า “พระร่วง” เป็นผู้พระราชนิพนธ์ ดังข้อความที่ว่า

“ปางสมเด็จพระร่วงเจ้าแผ่นดินภพสุโขทัย มลักเห็นในอนาคตจึงผายพจนประภาศ

เปนอนุศาสนกถาสอนคนนารชน ท้าวรัตลพิงเพียรเรียนอ่ารุงผดุงอาตม์”

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, 2554)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2522) ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ในเรื่องตำนานเสือป่า ร.ศ.130 ว่า “...ขุนรามคำแหงทำนุบำรุงประชาราษฎร์ให้มีความสุขสำราญถ้วนหน้า เอาใจใส่สอนราษฎร และเมื่อจุล

ศักราช 645 ขุนรามกำแหงได้คิดตัวหนังสือไทยขึ้นเป็นปฐม..” และในพระราชนิพนธ์สุภาสิตพระร่วงคำโคลง ทรงระบุว่าสุภาสิตเรื่องนี้แต่งขึ้นในสมัยสุโขทัย ดังนี้

“พ่อขุนนามร่วงเจ้าจอมไอ สวรรรย์แฮ
พระหวังประโยชน์ในราวดี สยามแล
ครอบครัวสุโขทัยคร้าว
ประดิษฐ์ภาชิตน้ำวนอบน้อมมโนมาลย์”
(กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, 2542)

จากข้อความดังกล่าวจึงเข้าใจได้ว่า พระร่วงองค์นี้ คือ พ่อขุนรามคำแหง เป็นผู้รวบรวมสุภาสิตพระร่วง และนอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังมีอีกหลายท่านที่คิดเช่นเดียวกัน เช่น พระวรวงศ์วิสิฐที่พิจารณาจากบุคลิกของพ่อขุนรามคำแหงที่ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามหลักที่ 1 เป็นต้น

2) สุภาสิตพระร่วงเป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ (2503) เสนอว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย ทรงพระราชนิพนธ์สุภาสิตพระร่วงเนื่องจากสุโขทัยในขณะนั้นสงบสุข ไม่มีข้าศึกศัตรู และทรงรอบรู้พระไตรปิฎก มีความชำนาญในวิชาโหราศาสตร์ ตลอดจนคำนวณวันตั้งพระพุทธศาสนา และวันสิ้นสุดศาสนาได้ (ธนโชติ เกียรติฉัตร, 2564)

3) สุภาสิตพระร่วงเป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

ในที่นี้ นิยะดา เหล่าสุนทร, 2528 อ้างใน ธนโชติ เกียรติฉัตร, 2564) ได้แสดงเหตุผลไว้ว่า พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส มักมีโคลงกระทู้ท้ายเรื่อง เช่น

คำ ขานสารสวัสดิสร้อยเสาวพจน์
ฉันท พากย์หลากเลบบทแบบไว้
สรรพ สิทธิอดีตรจเรขร่า เรื่องเฮย
สิทธิ เวทเดชแสดงได้เสดตะเปลื้องปลิดสมร
(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2548)

ซึ่งโคลงกระทู้ท้ายเรื่องนี้เป็นเสมือนเอกลักษณ์ในงานนิพนธ์ของพระองค์ ดังนั้น สุภาสิตพระร่วงก็ควรจะเป็นพระนิพนธ์ของพระองค์ เนื่องจากมีโคลงกระทู้ท้ายบท คือ

บัณ เจ็ดจำแนกแจ้งพิสดาร ความเฮย
ชิต ยุคลบรรหารเหตุไว้
พระ ปิ่นนคราสถานอุดรสุข ไทยนา
ร่วง ราชทินนามนี้ได้กล่าวถ้อยคำสอนฯ

(ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน, 2554)

4) สุภาสิตพระร่วงเป็นสุภาสิตไทยเดิมที่มีการรวบรวมขึ้นภายหลัง

สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงมีพระวินิจฉัยไว้ในสาส์นสมเด็จพระเจ้าสุภาสิตพระร่วงฉบับที่แพร่หลายในปัจจุบันน่าจะชำระขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ และสุภาสิตพระร่วงน่าจะมีที่มาจากสุภาสิตเก่าของไทยที่แพร่หลายมาก่อน ดังนี้

แต่พิจารณาถ้อยคำสำนวนที่แต่ง ดูเห็นหนังสือแต่งใหม่แทบจะว่าแต่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ทั้งนั้นก็ว่าได้ แต่พบข้อสำคัญอย่าง 1 ที่บรรดาหนังสือชื่อว่าสุภาสิตพระร่วง ไม่เลือกว่าสำนวนใด เก็บคำสุภาสิตเก่าที่คนชอบพูดกันตื่นในพื้นเมืองเช่นว่า ป่าพึ่งเสื่อ เรือพึ่งพาย นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า มือด้วนได้แหวน หัวล้านได้หวี ตาบอดได้แว่น หุงข้าวประชดหมา ปังปลาประชดแมว เหล่านี้เป็นต้น รวมเอามาเรียบเรียงเป็นตัวเรื่องเหมือนกันทั้งนั้น ต่างกันแต่ลำดับคำสุภาสิตกับมักแก้คำเดิมเป็นคำอื่นที่ความคล้ายคลึงกันเพื่อให้ได้สัมผัสกลอน ทำคำเดิมให้หายไปเนื่อง ๆ (สมเด็จพระเจ้า ฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2563) ถึงทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าวจะมีเหตุผลในการอ้างอิง แต่ก็ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ในปัจจุบัน เพราะในส่วนของผู้แต่งนี้ก็ถือว่ามี ความสำคัญต่อความน่าเชื่อถืออยู่น้อย เนื้อหาในสุภาสิตพระร่วงนั้นเริ่มต้นจากกล่าวถึงพระร่วงเจ้ากรุงสุโขทัย ทรงมุ่งประโยชน์ในกาลภายหน้า จึงได้ทรงบัญญัติสุภาสิตไว้สอนประชาชน โดยมีสาระคำสอนที่กว้างขวาง เป็นสุภาสิต 158 บท ครอบคลุมหลักควรปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เช่น การผูกไมตรี การคบคน การวางตัว การหาวิชา ความรู้ การรู้จักรักษาตัวรอด ฯลฯ ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการสั่งสอนประชาชน มุ่งเน้นสร้าง วัฒนธรรม แนวทางปฏิบัติ และอุดมการณ์ของคนไทยในยุคนั้น

สุภาสิตพระร่วงทรงคุณค่ามากและเป็นคำสอนที่ดงามพึงปฏิบัติตาม เป็นภาสิตประจำชาติ เป็นที่สิ่งแสดงถึง อุดมคติและค่านิยมของคนไทย กวีรุ่นหลัง ๆ ก็ได้นำไปกล่าวอ้างในวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ อีกทั้งเป็นคำสั่งสอนที่สอน อย่างตรงไปตรงมา ใช้คำสอนทั้งในเชิงห้ามและเชิงแนะโดยตรง ส่วนใหญ่เป็นเชิงห้ามด้วยถ้อยคำที่กะทัดรัด อีกประการที่สำคัญ สุภาสิตพระร่วงนั้นมีความคล้ายคลึงคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างมาก คือ เกี่ยวกับเรื่อง ของกรรมดี กรรมชั่ว ความเมตตากรุณา ความเพียร ความไม่ประมาท ความไม่โกรธ วจีสุจริต และปัญญา เป็นต้น สังเกตได้จากพุทธศาสนสุภาสิตที่มีเนื้อความไปในทางเดียวกัน เช่น อภิตถเรถ กลยาณ ปาปา จิตตํ นิวารเย ทนธํ หิ กรโต ปุณฺณํ ปาปสมิ รมติ มโน แผลลความว่า บุคคลพึงรีบชวนชวยในความดี พึงห้ามจิตเสียจากความชั่ว เพราะว่า เมื่อบุคคลทำความดีชั่วอยู่ ใจจะยินดีในความชั่ว ที่มาในอรรถกถา ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ปาปวรรค ที่ 9 คล้องกับคำสอนในสุภาสิตพระร่วงที่ว่า เอาแต่ชอบเสียผิด สร้างกุศลอย่ารู้โรย อย่าทำการที่ผิด และ คิดชวนชวยที่ชอบ เป็นต้น และนอกจากสุภาสิตพระร่วงจะสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาสิตแล้ว ก็ยังตรงกับหลัก คำสอนในพระสูตรต่าง ๆ ถึงอย่างนั้นบางคำสอนในสุภาสิตพระร่วง เนื่องด้วยบริบทสังคมในยุคสมัยนั้น เปรียบเทียบกับปัจจุบันก็มีความแตกต่างกัน บางคำสอนจึงมีลักษณะที่ขัดแย้งกับเรื่องของสิทธิเพราะในปัจจุบันมี ระบบการปกครองที่เปลี่ยนไปซึ่งจะยกมาแสดงเป็นลำดับต่อไป

ความเหมาะสมของสุภาสิตพระร่วงในยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันนี้สังคมโลกนั้น ให้ความสำคัญต่อหลักประชาธิปไตยและหลักสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะหลักสิทธิมนุษยชนนั้น ไม่ใช่เพียงแค่สังคมไทย แต่เป็นสังคมโลกที่ให้ความสำคัญ จนกระทั่งเกิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้น ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ปฏิญญานี้ คือ เอกสารที่ทั่วโลกตกลงใช้ร่วมกันเป็นแนวทางไปสู่เสรีภาพและความเท่าเทียม โดยการปกป้องสิทธิมนุษยชนของทุกคนในทุกแห่งหน นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่นานาประเทศเห็นพ้องกันว่าสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปกป้องเพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้อย่างเสรี เท่าเทียม และมีศักดิ์ศรี ปฏิญญาได้ถูกรับรองโดยสหประชาชาติที่เพิ่งก่อตั้งได้ไม่นานหลังจากชาวโลกต้องเผชิญกับ การกระทำอย่างโหดร้ายป่าเถื่อน ที่สร้างความเกรี้ยวกราดต่อจิตสำนึกของมวลมนุษยชาติ” ที่ได้เกิดขึ้นในสงครามโลกครั้งที่สอง การรับรองปฏิญญาในครั้งนี้ได้กลายเป็นรากฐานไปสู่อิสรภาพ ความยุติธรรม และความสงบสุข ปฏิญญานี้เป็นเสมือนเสาหลักบอกทาง เพราะเป็นครั้งแรกของโลกที่มนุษยชาติได้ตกลงร่วมกันว่าทุกคนล้วนมีเสรีและความเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ เพศ สีผิว ศาสนา หรืออัตลักษณ์ สิทธิและเสรีภาพ 30 ข้อที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ มีทั้งสิทธิที่จะไม่ถูกรังแก เสรีภาพการแสดงออก การเข้าถึงการศึกษา สิทธิในการขอลี้ภัย อีกทั้งยังรวมไปถึงสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง เช่น สิทธิในการมีชีวิตอิสระเสรี และความเป็นส่วนตัว และยังมีสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น สิทธิประกันสังคม สุขภาพ และการมีที่อยู่อาศัย จากข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนี้นับเป็นข้อยืนยันว่า ในยุคปัจจุบันนี้ทุกคนได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนอย่างยิ่ง ซึ่งหลักนี้ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำสอนบางประการในสุภาสิตพระร่วง

ในสุภาสิตพระร่วงนั้นมีหลักคำสอนที่เป็นประโยชน์มากมาย ในที่นี้จะกล่าวถึงสุภาสิตพระร่วงที่จารึกในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยกล่าวในเนื้อหาคำสอนในสุภาสิตพระร่วงโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน แล้วจึงจะกล่าวถึงคำสอนที่ส่งผลกระทบต่อหลักสิทธิมนุษยชน ที่เกิดจากบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป เนื้อหาคำสอนในสุภาสิตพระร่วงแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สอนเรื่องการปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ และการปฏิบัติตนทั่วไปในการดำรงชีวิตในสังคม

1) การปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ

การปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์ เช่น ฝ่าเท้าไถอย่าทรนง รักดีจงอย่าเกียจ เจ้าเคียดอย่าเคียดตอบ

การปฏิบัติตนต่อครูอาจารย์ เช่น ครูบาสอนอย่าโกรธ ยอครูยอดหน้า อย่าเลียนครูเตือนดำ

การปฏิบัติตนต่อผู้อาวุโส เช่น นอบตนต่อผู้เฒ่า ทดแทนคุณท่านเมื่อยาก ท่านสอนอย่าสอนตอบ

การปฏิบัติตนต่อญาติและมิตร เช่น อย่าเบียดเสียดแก้มิตร ที่ผิดช่วยเตือนตอบ เมตดาตอบต่อมิตร

การปฏิบัติตนต่อผู้เป็นที่รัก เช่น ที่รักอย่าดูถูก ปลูกไมตรีอย่ารู้ร้าง

การปฏิบัติตนต่อลูกน้อง เช่น ยอข้าเมื่อแล้วกิจ คนจนอย่าดูถูก ปลูกไมตรีทั่วชน

2) การปฏิบัติตนทั่วไปในการดำรงชีวิตในสังคม

รู้จักรักษาตนให้พ้นภัย เช่น ที่มีภัยพึงหลีกเลี่ยง ปลึกตนไปโดยด่วน เข้าออกอย่าวางใจ ระวังระไวหน้าหลัง

รอบคอบไม่ประมาทในสิ่งต่าง ๆ เช่น อย่าประมาทท่านผู้ดี อย่ามัวเมาเนื่องนิจ คิดตรองตริทุกเมื่อ
 ให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ เช่น เมื่อน้อยให้เรียนวิชา เป็นคนเรียนความรู้ อย่าปองเรียนอาถรรพ์
 รู้จักประมาณตนไม่โลภ เช่น อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน ได้ส่วนอย่ามักมาก อย่ารักเหากว่าผม
 ให้รู้จักรักษาความลับ เช่น ความแค้นให้ประหยัด ผิบังบังจงลับ ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า
 ให้ยึดมั่นความดี เช่น สร้างกุศลอย่ารู้โรย ประพฤติตามบุญพระบอบ อย่าประกอบกิจเป็นพาล
 ไม่ริษยาและอาฆาต เช่น อย่ากอบจิตริษยา อย่าโกรธกริ้วเนื่องนิจ เป็นต้น

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นเป็นเนื้อหาคำสอนในสุภาสิตพระร่วงโดยสังเขป ซึ่งนับว่าเป็นคำสอนที่สร้าง
 คุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อบุคคลและสังคม ซึ่งบริบทสังคมการปกครองของไทยในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นระบบ
 การปกครองแบบบิดากับบุตร (พ่อปกครองลูก) สำหรับการปกครองแบบบิดากับบุตรนี้ในปาฐกถาของสมเด็จพระ
 พระยาดำรงราชานุภาพ เรื่องลักษณะการปกครองประเทศสยาม แต่โบราณได้อธิบายไว้ว่า วิธีการปกครองในสมัย
 สุโขทัยนั้น นับถือพระเจ้าแผ่นดินอย่างบิดาของประชาชนทั้งปวง วิธีการปกครองเอาลักษณะการปกครองสกุลมา
 เป็นคติ บิดาปกครองครัวเรือนหลายครัวเรือนรวมกันเป็นบ้านอยู่ในปกครองของพ่อบ้าน ผู้อยู่ในปกครอง เรียกว่า
 ลูกบ้าน หลายบ้านรวมกันเป็นเมือง ถ้าเป็นเมืองขึ้นอยู่ในความปกครองของพ่อเมือง ถ้าเป็นประเทศราชเจ้าเมืองเป็น
 ขุนหลายเมืองรวมกันเป็นประเทศที่อยู่ในความปกครองของพ่อขุน ข้าราชการในตำแหน่งต่าง ๆ เรียกว่าลูกขุน
 วิธีการปกครองของไทยเป็นอย่างบิดาปกครองบุตรยังใช้หลักในการปกครองประเทศไทยมา จนเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครอง คำว่า ปกครองแบบพ่อปกครองลูกนี้มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง พระเจ้า
 แผ่นดินสมัยสุโขทัยตอนต้น ประชาชนมักใช้คำแทนตัวท่านว่าพ่อขุน จนเมื่ออิทธิพลของขอมเข้ามาแทรกแซงก็ได้
 เปลี่ยนไปใช้คำว่าพระยาเสียทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับกษัตริย์ ซึ่งเดิมเปรียบเสมือนพ่อกับลูกได้กลาย
 สภาพเป็นข้ากับเจ้าป่ากับนายไป

ซึ่งหากพิจารณาจากระบบปกครองดังกล่าวก็ทำให้ผู้คิดขึ้นได้อีกว่า สุภาสิตพระร่วง ได้แต่งขึ้นในยุคสมัยนี้
 จริงหรือไม่ เพราะในยุคนั้นเป็นการปกครองแบบบิดาปกครองบุตร แต่ทำไมในสุภาสิตพระร่วงนั้น มีคำสอนที่เป็น
 ลักษณะของนายกับบ่าวหรือเจ้ากับทาสโดยเน้นให้รักดีมากกว่าเน้นให้รักบิดาอันเป็นเอกลักษณ์ของการปกครองใน
 ยุคนั้น รวมไปถึงการคบค้าสมาคมกับทาส ซึ่งคำสอนเหล่านี้หากพิจารณาดูแล้ว ควรเป็นคำสอนที่อยู่ในยุคสมัยของ
 ระบบการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่เริ่มต้นในสมัยอยุธยาตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ที่
 กษัตริย์ทรงเริ่มเป็นเอกราช (Autocrat) และไม่ได้อ้างความสัมพันธ์กับราษฎรอย่างพ่อปกครองลูกตามแบบสมัย
 สุโขทัย โดยคำสอนที่กล่าวถึงมีดังต่อไปนี้

- 1) อาสาเจ้าจนตนตาย อาสาขายจงพอแรง
- 2) ตนเป็นไทยอย่าคบทาส

หากคำสอนนี้เกิดในบริบทสังคมการปกครองสมัยอยุธยาคงไม่แปลกนัก แต่ในระบอบการปกครองแบบบิดา
 ปกครองบุตรนั้นก็ทำให้เกิดข้อสงสัยขึ้นได้ นอกจากนั้นแล้วคำสอนดังกล่าวมีลักษณะขัดแย้งกับหลักความเป็นมนุษย์

และไม่ใช่ยอมรับในสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยและหลักปรัชญาญาณสาสว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพราะในสังคมยุคปัจจุบันมีความเท่าเทียมกัน ไม่มีชีวิตใครเหนือกว่าชีวิตของใคร คำสอนที่ว่า “อาสาเจ้าจนตนตาย อาสานายจงพอแรง” จึงมีความไม่เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน อาจไม่ใช่ยอมรับจนความน่าเชื่อถือของสุภาชิตพระร่วงค่อย ๆ กลายเป็นของล้าหลังได้ และคำสอนที่ว่า “ตนเป็นไทยอย่าคบทาส” มีลักษณะในการเหยียดอยู่บ้าง ในที่นี้ตนเป็นไทยอย่าคบทาสนั้นหมายเอาว่า หากตนได้รับอิสระจากความเป็นทาสแล้ว อย่าหวนกลับมาคบทาสอีก ซึ่งวัตถุประสงค์ในยุคนั้นอาจเป็นลักษณะของการอย่าเอาตนกลับมาอยู่ในจุดเดิม (ความเป็นทาส) เพราะอาจทำให้ตนเดือดร้อนได้ หากมองในมุมมองคนในสังคมยุคปัจจุบัน นั้นอาจหมายถึงการทิ้งมิตรผู้เคยร่วมสุขร่วมทุกข์กันมา ซึ่งนอกจากในเรื่องของความภักดีและการคบทาสก็จะมีคำสอนที่อาจมีความย้อนแย้งเกิดขึ้นได้ในยุคปัจจุบัน คำสอนเหล่านั้น คือ คนรักอย่างวางใจ และ ลูกเมียอย่างวางใจ ซึ่งในความหมายอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิด ขึ้นอยู่กับการตีความของบุคคล เช่น กรณีแรกหากตีความ คนรักอย่างวางใจ ว่าเป็นการไม่ปล่อยอิสระทางใจคอยห่วงใยอยู่เสมอ การตีความเช่นนี้ก็อาจเป็นไปได้ในทางที่เหมาะสม หากตีความเป็น “การไม่เชื่อใจ” อาจนำไปสู่ความละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ก็เป็นได้ การมองหลักคำสอนในอดีตด้วยทัศนคติของบุคคลในยุคปัจจุบันอาจไม่สามารถตัดสินคำสอนเหล่านั้นได้ว่าถูกหรือผิด เพราะบริบททางสังคมและการปกครองมีความแตกต่างกันอย่างมาก แต่การพิจารณาดังกล่าวก็อาจนำมาซึ่งข้อเสนอแนะและการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าข้อเสนอแนะดังกล่าว คือ เมื่อมีสุภาชิตพระร่วงที่เป็นคำสอนอยู่แล้ว สิ่งที่ควรพัฒนาต่อไปคือการอธิบายและตีความให้กระจ่างยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถนำไปใช้จริงได้ในยุคสังคมปัจจุบัน และการเริ่มต้นพัฒนานั้นก็ควรเริ่มจากตนเอง ครอบครัว และสังคมใกล้ตัว ในที่นี้ก็คือสังคมไทย การที่จะกระทำการดังกล่าวได้นั้น ต้องมีสิ่งรองรับเนื้อหาคำสอนของสุภาชิตพระร่วง ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในบทนำว่า ในพุทธศักราช 2565 ประชากรทั้งหมดในประเทศไทยมีจำนวน 69.6 ล้านคน ร้อยละ 92.5 ของประชากรนั้น นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้นสิ่งที่รองรับให้สุภาชิตพระร่วงนั้นให้มีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น ก็ไม่ใช่สิ่งอื่นใด แต่เป็น “หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา” หรือ “หลักพุทธธรรม”

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสุภาชิตพระร่วง

คำว่า พุทธธรรม มีหลายความหมาย ในบทความนี้หมายเอาความหมายที่มาจากหนังสือ “พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ) ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) เมื่อคราวท่านดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมปิฎก ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2525 และได้ตีพิมพ์หลายต่อหลายครั้งมาจวบจนปัจจุบัน โดยในที่นี้ได้สรุปใจความคำว่า “พุทธธรรม” ไว้ดังต่อไปนี้

พุทธธรรม หมายถึง กฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต ธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และนำไปสอนให้ผู้อื่นฟังและรู้ตาม คำสอนพระพุทธเจ้าอันมีแหล่งที่มาจากคัมภีร์พุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก และ คือคำสอนของพระพุทธเจ้า คือ สัจธรรม และ จริยธรรม เป็นต้น (พระธรรมปิฎก, 2542 อ้างใน สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา,

2544) โดยในที่นี่จะยกเอาพุทธธรรมที่อยู่ในพระสุตตันตปิฎกมา 2 พระสูตร เพื่อแสดงให้เห็นและใช้เป็นเครื่องอ้างอิง สร้างความน่าเชื่อถือ ผ่านความสอดคล้องระหว่างคำสอนในสุภาสิตพระร่วงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระสูตรทั้ง 2 ที่จะได้นำมาแสดงนั้น ได้แก่ มงคลสูตร และ สิงคาลกสูตร โดยแสดงถึงความสอดคล้องระหว่างคำสอนในสุภาสิตพระร่วงกับหลักข้อประพจน์ในพระสูตรทั้ง 2 เป็นลำดับไป

มงคลสูตร

มงคลสูตร (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/6/3-4) กับสุภาสิตพระร่วงล้วนเป็นคำสอนที่มีหลักการเพื่อเป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ประสบความสำเร็จในชีวิต ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข คำสอนจึงสอดคล้องครอบคลุมในวิถีการดำเนินชีวิตและสถานภาพของแต่ละบุคคล เมื่อนำมาจัดหมวดหมู่แล้วจะพบความสัมพันธ์กัน (สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล, 2560) ในบทความนี้ได้้นำคำสอนในสุภาสิตพระร่วงมาวิเคราะห์ความสอดคล้องกับหลักมงคลสูตรไว้พอเป็นสังเขป ดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ความสอดคล้องสุภาสิตพระร่วงกับหลักมงคลสูตร

คำสอนในสุภาสิตพระร่วง		หลักธรรมในมงคลสูตร
1) พบศัตรูปากปราศรัย 2) คนขำอย่าร่วมลัก	3) คนพาลอย่าพาลผิด อย่าผูกมิตรไมตรี	การไม่คบคนพาล
1) พรรคพวกพึงทำนุก ปลูกเอาแรงทั่วตน ยลเยี่ยงไถ่นกกระทา พาลูกหลานมากิน	2) เมตตาต่อต่อมิตร 3) ยอมิตรเมื่อลับหลัง 4) ที่ไปจงมีเพื่อน	การคบบัณฑิต
1) ปลูกไมตรีทั่วชน 2) อย่าปองภัยต่อท้าว	3) ทานให้อาหมายโทษ 4) จงหยังผู้มีศักดิ์	การบูชาคนที่ควรบูชา
1) ที่ทับจงมีไฟ 2) ที่ขวากหนามอย่าเสียเกือก 3) ทำรั้วเรียกไว้กันตน	4) ที่มีภัยพึงหลีกเลี่ยง ปลีกตนไปโดยด่วน 5) ทางแถวเถื่อนโคลคลา	การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม
1) ชอบชิดมักจาง 2) ออย่าลเยี่ยงถั่วแตกมิตัด วงยลเยี่ยงสัมฤทธิ์แตกมิเสีย 3) ออย่าไฝสูงพันศักดิ์	6) ออย่าผูกมิตรคนจร 7) ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า 8) หน้าศึกอย่านอกใจ	การตั้งตนไว้ชอบ

คำสอนในสุภาสิตพระร่วง		หลักธรรมในมงคลสูตร
4) ความแหนให้ประหยัด 5) อย่ามักง่ายมิตี	9) ของแพงอย่ามักกิน 10) ไปเรือนท่านอย่านั่งนาน	
1) ระวังระบิลอย่าฟังคำ 2) อย่าใช้คนบังบด 3) คึดครองตริกทุกเมื่อ 4) อย่ายิลคำคนโลก	5) อย่าฟังคำคนพรอด 6) เข็นเรือทอดทางถนน 7) รู้ที่ขลาดที่หาญ 8) คัดข้างหน้าอย่าเบา	ความเป็นพหูสูต
1) เข้าเถื่อนอย่าลืมพริ้ว 2) เลี้ยงคนจักกินแรง 3) น้ำเชียวอย่าขวางเรือ 4) ท่านสอนอย่าสอนตอบ	5) เมื่อน้อยให้เรียนวิชา 6) เดินทางอย่าเดินเปลี่ยว 7) อย่าชังครูชังมิตร 8) อย่าเสียครูเตือนดำ	ความเป็นผู้มีศีลปะ
1) ที่รักอย่าดูถูก 2) ที่ผิดช่วยเตือนตอบ 3) ที่ชอบช่วยยกยอ 4) อย่าชุดคนด้วยปาก	5) อย่านินทาผู้อื่น 6) อย่ามีปากว่าคน 7) เจรจาตามคดี 8) อย่าริกล่าวคำคด	วาจาสุภาสิต

สุภาสิตพระร่วงกับมงคลสูตรมีความสอดคล้องกันในหลักการที่เหมือนกัน คือ มุ่งสอนเพื่อให้เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมนองคลองธรรม ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี แต่เมื่อวิเคราะห์มากยิ่งขึ้นก็ทำให้เห็นความแตกต่างกันในบางกรณี เช่น เป้าหมายของหลักการทั้ง 2 กล่าวคือ สุภาสิตพระร่วงนั้นมุ่งเฉพาะการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนี้อย่างสงบสุขเท่านั้นเอง คำสอนส่วนมากของสุภาสิตพระร่วงจึงเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และมารยาททางสังคม ส่วนมงคลสูตรนั้น เป็นไปเพื่อชีวิตอันเป็นอุดมสุข คือ พระนิพพาน จึงเป็นการพัฒนาจนถึงจุดสูงสุดของชีวิต สังเกตได้จากมงคลประการหลัง ๆ คือ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นอริยสัจ การทำนิพพานให้แจ้ง และจิตปราศจากอฐิ เป็นต้น

สิงคาลกสูตร

พระสูตรสิงคาลกสูตร (ที.ปา. (ไทย) 11/172/162) นี้เป็นพระสูตรขนาดยาว แต่โดยสรุปแล้วกล่าวถึงวิธีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมของคฤหัสถ์ โดยพระพุทธองค์ ได้ตรัสในเรื่องของ กรรมกิเลส 4 อคติ 4 อบายมุข 6 โทษของอบายมุข 6 มิตรเทียม มิตรแท้ ทิศ 6 การบำรุงทิศ 6 สังคหธรรม 4 และเรื่องการบริหารทรัพย์ ซึ่งแน่นอน

ว่าบางคำสอนในพระสูตรนี้ก็มีความสอดคล้องกับคำสอนในสุภาสิตพระร่วงอยู่เช่นกัน ยกตัวอย่างพอเป็นสังเขปคือ

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ความสอดคล้องสุภาสิตพระร่วงกับหลักธรรมในสังคาลกสูตร

หลักธรรมในสังคาลกสูตร	คำสอนในสุภาสิตพระร่วง	
กรรมกิลเลส 4	อย่าใฝ่เอาทรัพย์ท่าน	สร้างกุศลอย่ารู้โรย
1) ปาณาติบาต	เห็นงามตาอย่าอ่อง	อย่ากริ้วโกรธเนื่องนิตย
2) อทินนาทาน	อย่ามีปากว่าคน	อย่าทำการที่ผิด
3) กามสุมิจฉาจาร	อย่านิทาผู้อื่น	ของฝากท่านอย่าลัก
4) มุสาวาท	ประพฤติดามบุรพอบ	อย่ามัวเมาเนื่องนิตย
ทิต 6	จงนบนอบผู้ใหญ่	อย่าอวดหาญแก่เพื่อน
1) สมณพราหมณ์	ผู้เฒ่าสั่งจงจำความ	ปลูกไม้ตรีอย่ารู้ร้าง
2) มารดาบิดา	ทดแทนคุณท่านเมื่อยาก	อย่าเบียดเสียดแก่มิตร
3) ครูอาจารย์	ครูบาสอนอย่าโกรธ	อย่าใช้คนบังบด
4) บุตรภรรยา	ที่รักอย่าดูถูก	ข้าเก่าร้ายอดเอา
5) มิตรสหาย	พึงผันเผื่อต่อญาติ	ตระกูลตนจงค้ำับ
6) บริวาร	อย่ารักห่างกว่าชิด	ลูกเมียยังอย่าสรรเสริญ

ที่กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสุภาสิตพระร่วง ความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของหลักคำสอนในสุภาสิตพระร่วงกับหลักพุทธธรรมยังมีอยู่มากมาย ไม่ใช่มีเพียงมงคลสูตรและสังคาลกสูตร สุภาสิตพระร่วงนั้นเป็นการประมวลระเบียบปฏิบัติที่มนุษย์พึงกระทำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมต่อสถานภาพทางสังคมและเกิดมารยาทที่ดีต่อบุคคลทั่วไป เป็นตำราว่าด้วยการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุป

สุภาสิตพระร่วงนี้ เป็นหลักการในการประพฤติปฏิบัติตัว ซึ่งในการปฏิบัติตัวในแต่ละยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เรื่อย ๆ จากการศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมของสุภาสิตพระร่วงแล้ว เนื้อหาคำสอนส่วนใหญ่ในสุภาสิตพระร่วงนั้นมีความสมเหตุสมผลและเหมาะสมกับการนำมาประพฤติตัวให้เหมาะสม แต่ก็มีบางคำสอนกล่าวคือ อาสาเจ้าจนตนตาย อาสานายจงพอแรง ตนเป็นไทยอย่าคบทาส คนรักอย่างวางใจ และ ลูกเมียอย่าวางใจ ที่อาจจะต้องอธิบายและตีความเพิ่มเติม เนื่องในยุคปัจจุบันบริบททางสังคม ค่านิยม ระบอบการปกครอง

รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชน มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ส่งผลให้บุคคลมีทัศนคติที่เปลี่ยนไป นอกจากนั้นในปัจจุบันสังคมมีเทคโนโลยีที่ก้าวไกลทำให้คนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ง่าย ส่งผลให้ทุกคนมีความรู้จนนำมาซึ่งความประพฤติ เช่น การตระหนงตนต่อผู้ใหญ่ หรือ การกระทำตนเป็นน้ำเต็มแก้ว ทำให้เปิดรับข้อปฏิบัติต่าง ๆ ได้ยากขึ้นหรือใช้เวลานานขึ้นในการเปิดใจรับคำสอนทั้งหลาย

แต่ถึงอย่างนั้นไม่ว่าบริบททางสังคมจะเปลี่ยนไปเพียงใด สุภาชิตพระร่วงก็ยังสามารถนำมาใช้เป็นข้อประพฤติและข้อที่ควรศึกษาต่อไปได้ เพราะเนื้อหาคำสอนในสุภาชิตพระร่วงนั้น โดยส่วนมากมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ดังที่ได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบทั้งในมงคลสูตรและสิ่งคาลกสูตร เมื่อมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันจึงถือว่าเป็นภาชิตที่มีสิ่งรองรับ โดยเฉพาะในสังคมไทยที่เป็นสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา และถึงแม้เป็นสังคมที่ไม่นับถือพระพุทธศาสนา เนื้อหาคำสอนในสุภาชิตพระร่วงบางส่วนก็มีความสมเหตุสมผล และสามารถนำมาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ โดยบุคคลบางคนอาจคัดกรองความเหมาะสมในการใช้คำสอนผ่านประสบการณ์ของตน หรือผ่านการตระหนกรู้ในหน้าที่อันเป็นจริยธรรมประการหนึ่ง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ก็สามารถสรุปได้ว่า “สุภาชิตพระร่วง” นั้นทรงคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง โดยทรงคุณค่าทั้งในด้านอักษรศาสตร์ คือ การใช้คำไทยโบราณในสุภาชิต การมีวรรณศิลป์ มีการใช้สัมผัสคล้องจองระหว่างวรรค เล่นคำและเสียงสัมผัส ทั้งในด้านสังคม คือ สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการสอน การปฏิบัติ ตลอดจนค่านิยมของสังคมไทยในอดีตที่สืบทอดกันมา เช่น การปฏิบัติตนต่อบุคคลในระดับต่าง ๆ ค่านิยมเรื่องการศึกษา ความไม่ประมาทในสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งสะท้อนสภาพสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต และอีกด้านที่นับว่าทรงคุณค่า ได้แก่ ด้านวรรณคดี กล่าวคือ สุภาชิตพระร่วงส่งอิทธิพลให้กับวรรณคดีสมัยหลัง เช่น โคลงประดิษฐ์พระร่วง อันเป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยกรุงศรีอยุธยา หรือ สุภาชิตพระร่วงคำโคลง ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นี่ถือเป็นคุณค่าที่ปรากฏให้เห็น ถึงจะยังสรุปไม่ได้ว่าสุภาชิตพระร่วงนั้นใครเป็นผู้แต่งซึ่งส่งผลต่อความน่าเชื่อถือบางส่วน แต่ถึงอย่างนั้นเนื้อหาในสุภาชิตก็สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมโดยมาก ดังนั้นผู้ที่แต่งจึงอาจไม่สำคัญเท่าผู้ที่ศึกษา และผู้ศึกษาก็พึงพิจารณา วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ให้แตกฉานโดยตนเอง โดยพึงพิจารณาจาก ข้อปฏิบัติที่ไม่มีมีโทษ เป็นประโยชน์ และบุคคลผู้รู้ไม่ติเตียน เมื่อจะถ่ายทอดหรือนำสุภาชิตพระร่วงมาสอนต่อในยุคปัจจุบัน ก็ควรมีการตีความบางคำสอนให้ละเอียดและใช้พุทธธรรมเป็นเครื่องยืนยันและประกอบการพิจารณาให้เกิดความน่าเชื่อถือ เมื่อได้พิจารณาแล้วจึงนำมาปฏิบัติให้เกิดผลที่ดี

ข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้ที่รับจากการศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์สุภาสิตพระร่วง ข้าพเจ้าได้ข้อสรุปสำคัญเกี่ยวกับคุณค่าทางคำสอนที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและเป็นประโยชน์ ความสำคัญของการตีความคำสอนใหม่ในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป สุภาสิตพระร่วงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า โดยเนื้อหาคำสอนหลายประการยังคงสามารถประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม บางคำสอน เช่น "อาสาเจ้าจนตนตาย" และ "ตนเป็นไทยอย่าคบทาส" อาจขัดแย้งกับแนวคิดสิทธิมนุษยชนในสังคมประชาธิปไตยปัจจุบัน การตีความคำสอนเหล่านี้ใหม่โดยเน้นความภาคภูมิใจในเชิงสร้างสรรค์และการยืนหยัดในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ย่อมช่วยให้เนื้อหามีความเหมาะสมและน่าสนใจยิ่งขึ้น คำสอนที่ว่า การ "อาสาเจ้าจนตนตาย" อาจตีความในบริบทใหม่ว่าเป็นการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่และมีความรับผิดชอบต่อองค์กรหรือสังคมโดยไม่ละทิ้งศีลธรรม ขณะที่ "ตนเป็นไทยอย่าคบทาส" อาจถูกแปลความหมายว่าให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่พาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ไร้คุณค่าและขาดอิสรภาพทางความคิด มากกว่าจะเน้นการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคม การเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม คำสอนในสุภาสิตพระร่วงมีความสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธานุศาสตร์ โดยเฉพาะมงคลสูตรและสิงคาลกสูตร ซึ่งชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตัวอย่างเช่น

หลักการไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต สุภาสิตพระร่วงส่งเสริมให้เลือกคบมิตรที่มีคุณธรรม ซึ่งตรงกับหลักในมงคลสูตรที่กล่าวถึงความสำคัญของการคบหาบัณฑิตและหลีกเลี่ยงคนพาล

การตั้งตนไว้ชอบ สุภาสิตพระร่วงแนะนำให้มีความระมัดระวังในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในมงคลสูตรที่เน้นการตั้งตนอยู่ในความเหมาะสมและมีคุณธรรม

การปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ คำสอนในสุภาสิตพระร่วงเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบิดามารดา ครู อาจารย์ และมิตรสหาย มีความสอดคล้องกับหลักการบำรุงทิศในสิงคาลกสูตร

คุณค่าทางวรรณศิลป์และการสะท้อนบริบทสังคมไทยในอดีต สุภาสิตพระร่วงไม่เพียงมีคุณค่าทางศีลธรรมและปรัชญาชีวิต แต่ยังสะท้อนถึงแนวคิดและค่านิยมของสังคมไทยในอดีต เช่น การปฏิบัติตนต่อผู้ใหญ่ ความเคารพต่อครู และการรู้จักประมาณตน การอนุรักษ์และส่งเสริมการเรียนรู้วรรณกรรมชิ้นนี้จะช่วยสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและค่านิยมที่ดีงาม

ในด้านวรรณศิลป์ สุภาสิตพระร่วงมีลักษณะเด่นในการใช้ถ้อยคำที่กระชับ คมคาย และมีสัมผัสคล้องจอง ทำให้เนื้อหาจดจำง่ายและส่งผลกระทบต่อผู้อ่านได้อย่างลึกซึ้ง

ข้าพเจ้าเห็นว่าการนำสุภาสิตพระร่วงมาใช้ในยุคปัจจุบันควรให้ความสำคัญกับการตีความที่เหมาะสมและการอธิบายความหมายให้ชัดเจนมากขึ้น โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องยืนยันเพื่อเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ

การบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมอภิปรายจะช่วยให้เยาวชนและบุคคลทั่วไปเข้าใจและเห็นคุณค่าของคำสอนนี้ได้ดียิ่งขึ้น การส่งเสริมให้เกิดการอภิปรายและวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับคำสอนในสุภาชิตพระร่วงจะช่วยให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจเชิงลึก และสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การสร้างสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอและบทเรียนออนไลน์ อาจช่วยกระตุ้นความสนใจและทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ. (2542). *ประชุมสุภาชิตพระร่วง*. องค์การคำของคุรุสภา.

การศาสนา, กรม. (2560, 22 ธันวาคม). *มงคลสูตร*. <https://84000.org/tipitaka/book/v.php?B=25&A=41&Z=72>
 . *สังคาลสูตร*. <https://84000.org/tipitaka/book/v.php?B=11&A=3923&Z=4206>

กุหลาบ มลลิกะมาส. (2562). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 17). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์. (2503). *กวีโวหาร โบราณคดี*. สำนักพิมพ์ก้าวหน้า. *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน*. (2554).

(พิมพ์ครั้งที่ 7). อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปรมาลิขิตชินโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (2547). *โคลงฉันท์ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน*. สหธรรมิก.

ธนโชติ เกียรติณภัทร. (2564). *วรรณคดีสุโขทัย*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระธรรมปิฎก. (2546). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). ธรรมสาร.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2522). *ตำนานเสือป่า*. สหประชาพานิชย์.

สุนทร สุขทรัพย์ทวีผล, พระครูพิพิธจรรุธรรม และภูวเดช สิ้นทับศาล. (2560). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและการพัฒนาตนเองตามหลักมงคลสูตรที่ปรากฏในสุภาชิตพระร่วง*.
<https://golink.icu/f0WwLI1>

สุวลักษณ์ รัตตะธา. (2545). *สุภาชิตพระร่วง*. จาก <https://www.nectec.or.th/schoolnet/library/create-web/10000/literature/10000-6006.html>

สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2544). *พุทธธรรมในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่*. โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER**

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: XXXX-XXXX (ONLINE)

Buddhism in Sumatra

Author & Corresponding Author*

1. Thich Nguyen The
2. Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepa *

Affiliation:

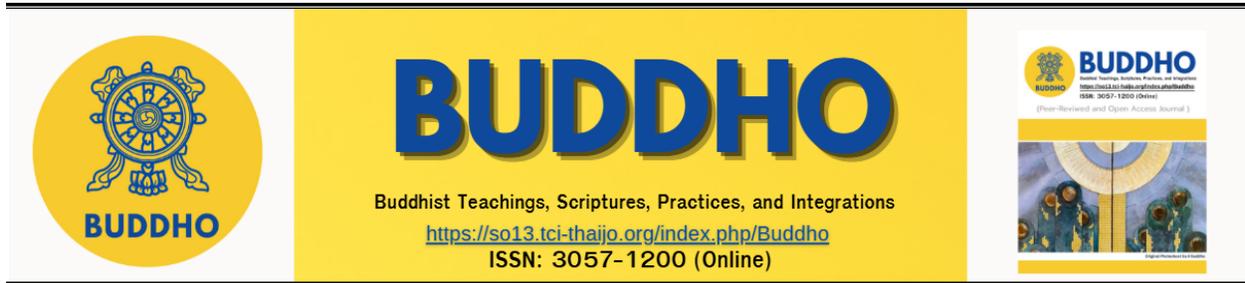
1. Binh Thuan School of Buddhist Studies, Binh Thuan Province, Vietnam.
Email: thichnguyenthe@gmail.com
2. Faculty of Philosophy and Religion, Mahamakut Buddhist, University, Thailand.
Email: chakrapol.the@mbu.ac.th

Article history:

Received: 05/04/2024, Revised: 11/05/2024,
Accepted: 20/12/2024, Available online: 01/01/2025

How to Cite:

The, T. N. & Thepa, P. C. A. (2024). Buddhism in Sumatra. *Buddho Journal*, 3(3), 16-26.

Academic Review Articles

Buddhism in Sumatra

Thich Nguyen The¹ & Phramaha Chakrapol Acharashubho Thepa^{2*}

Abstract

Buddhism in Sumatra has played a significant role in shaping the island's cultural, religious, and historical landscape. This study explores the historical development, influence, and contemporary presence of Buddhism in Sumatra, focusing on key periods from the Srivijaya Empire to the present day. The research aims to analyze the factors that contributed to the spread and decline of Buddhism in the region, including political, economic, and social influences. A qualitative research methodology was employed, utilizing historical analysis, textual studies, and fieldwork. The study population consisted of Buddhist communities, religious leaders, and historians specializing in Sumatran Buddhism. The sample group included monks, scholars, and practitioners from various Buddhist temples and institutions across Sumatra. Research tools included in-depth interviews, document analysis, and participant observation.

Data were analyzed using thematic content analysis to identify patterns and key themes regarding the transformation of Buddhist traditions in Sumatra. The findings indicate that while Buddhism thrived during the Srivijaya period as a major center of Mahayana and Vajrayana Buddhism, its decline was influenced by the rise of Islam and shifts in political power. However, contemporary Buddhist communities continue to preserve their heritage through monastic education, cultural festivals, and interfaith dialogue. The study contributes to a deeper understanding of Sumatra's religious diversity and provides insights into the resilience and adaptation of Buddhist traditions in a predominantly Muslim region.

Keyword: Buddhism, Sumatra

Introduction

Buddhism has played a significant role in shaping the cultural, religious, and historical landscape of Sumatra. The island was once home to the powerful Srivijaya Empire (7th–13th century), a dominant maritime and trade center that facilitated the spread of Mahayana and Vajrayana Buddhism throughout Southeast Asia (Hall, 1985). Srivijaya's influence extended beyond its borders, serving as a critical hub for Buddhist scholarship and fostering religious

exchange, particularly with India and China (Mabbett, 1991). Despite its historical prominence, Buddhism in Sumatra has undergone periods of decline and resurgence, influenced by political transitions, the spread of Islam, and socio-economic changes (Cederroth, 1997). In contemporary times, Buddhist communities in Sumatra continue to preserve their religious traditions, contributing to the island's diverse spiritual landscape.

While existing studies have extensively explored Buddhism in Sumatra from historical and archaeological perspectives, a significant gap remains in research concerning its modern-day presence and adaptation in a predominantly Muslim society (Ramstedt, 2018). Previous research has primarily focused on Srivijaya's role in the expansion of Buddhism, but fewer studies address the contemporary challenges faced by Buddhist communities in maintaining their religious and cultural identity (Soerjanto, 2015). Additionally, there is limited scholarly attention on the evolution of Buddhism in Sumatra post-Srivijaya, particularly in relation to local traditions, government policies, and interfaith interactions.

To fill these gaps, this study aims to explore the historical development, influence, and present condition of Buddhism in Sumatra. Specifically, it seeks to analyze the factors contributing to both the spread and decline of Buddhism, considering political, economic, and social influences. Using a qualitative research methodology, the study employs historical analysis, textual studies, and fieldwork. The research focuses on Buddhist communities, religious leaders, and historians specializing in Sumatran Buddhism, with participants including monks, scholars, and practitioners from various temples and institutions across the island. Research tools such as in-depth interviews, document analysis, and participant observation are employed to provide a comprehensive understanding of Buddhism's historical trajectory and its contemporary significance in Sumatra.

By examining the historical transformations and the current state of Buddhism in Sumatra, this study aims to contribute to a broader understanding of the region's religious diversity and the resilience of Buddhist traditions in a changing socio-political environment. The findings will provide valuable insights into the strategies employed by Buddhist communities to preserve their heritage and promote interfaith dialogue in a multicultural society.

Srivijaya

Srivijaya, a powerful maritime empire that flourished between the 7th and 13th centuries, had a profound influence on the spread and development of Buddhism in Southeast Asia. As a major trading hub, Srivijaya facilitated cultural exchanges and played a pivotal role in the dissemination of Mahayana and Vajrayana Buddhist traditions across the region (Brown, 2025). Located on the island of Sumatra in present-day Indonesia, Srivijaya's strategic position along important sea trade routes allowed it to connect with key Buddhist centers in India, China, and other parts of Southeast Asia, contributing to the growth of Buddhist scholarship and religious practices (Hall, 1985; Mabbett, 1991). The empire's support for Buddhism was instrumental in establishing it as a dominant religious and philosophical tradition in the region. Srivijaya became a major center for Buddhist learning and pilgrimage, attracting scholars, monks, and pilgrims from across Asia. The city of Palembang, the capital of Srivijaya, became a well-known destination for Buddhist studies, particularly during the reign of King Samaratunga, who was a strong patron

of the faith. Buddhist scholars and monks from Srivijaya played a key role in the translation and dissemination of Buddhist texts, further solidifying the empire's influence in the global Buddhist community (Cederroth, 1997).

Srivijaya's prominence as a Buddhist center was not limited to religious scholarship; it also facilitated the establishment of Buddhist monastic institutions that became hubs for religious and philosophical discourse. These institutions were crucial for preserving and spreading Buddhist teachings, and they established strong connections with other major Buddhist centers, such as the Nalanda University in India. Additionally, Srivijaya's maritime trade routes helped introduce Buddhist art, architecture, and rituals throughout Southeast Asia, influencing the development of regional styles and practices (Mabbett, 1991).

However, Srivijaya's influence did not last indefinitely. The decline of the empire in the 13th century, largely due to the rise of new political powers and the spread of Islam, led to a gradual erosion of its Buddhist influence. Despite this, the legacy of Srivijaya's support for Buddhism remained embedded in the cultural and religious landscape of Southeast Asia, influencing subsequent Buddhist communities and practices in Sumatra and beyond (Cederroth, 1997). Srivijaya's prominence as a Buddhist center extended far beyond the realm of religious scholarship, playing a crucial role in the establishment of Buddhist monastic institutions that became significant hubs for religious and philosophical discourse in Southeast Asia. These institutions, often founded with royal patronage, were instrumental in the preservation and propagation of Buddhist teachings throughout the region. Srivijaya's monasteries attracted scholars, monks, and pilgrims from various parts of Asia, and their activities helped cultivate a thriving intellectual environment that was key to the development of Southeast Asian Buddhism (Cederroth, 1997).

The monastic institutions in Srivijaya were not only centers for religious practice but also key players in the dissemination of Buddhist knowledge. They were engaged in the translation of Buddhist texts, teaching of doctrinal principles, and the training of monks, all of which contributed to the continued flourishing of Buddhism in the region. These efforts also facilitated the establishment of strong intellectual and spiritual ties with other major Buddhist centers, particularly Nalanda University in India, which was one of the most important centers for Buddhist learning. Srivijaya's monks frequently traveled to India to study and exchange ideas, while also inviting Indian scholars to teach at Srivijaya's monasteries. This interaction helped solidify Srivijaya's role as a key node in the larger network of Buddhist intellectual and religious exchange across Asia (Mabbett, 1991). Furthermore, Srivijaya's maritime trade routes played a vital role in spreading Buddhist art, architecture, and rituals throughout Southeast Asia. The empire's control of crucial maritime routes allowed for the free movement of not only goods but also cultural and religious practices. Buddhist iconography, temple architecture, and ritual practices were introduced into neighboring regions, influencing the development of regional Buddhist traditions. The intricate carvings and stupas of Srivijaya's monasteries, for instance, served as a model for Buddhist architecture in other parts of Southeast Asia, particularly in the kingdoms of Java and Cambodia (Mohapatra, & Gupta, 2021).. These exchanges fostered the regional integration of Buddhist practices and aesthetics, enriching the diverse cultural landscapes of Southeast Asia (Hall, 1985; Mabbett, 1991).

Through its monastic institutions, intellectual exchanges, and strategic position along key trade routes, Srivijaya helped shape the religious, philosophical, and cultural development of Southeast Asia. Its legacy as a Buddhist center continued to influence the region long after its political decline, as the monastic traditions and art forms it nurtured became embedded in the cultural fabric of Southeast Asia (Cederroth, 1997).

The Cultural, Religious, and Social of The Srivijaya Empire

Buddhism in Sumatra has a rich and complex history that has deeply influenced the cultural, religious, and social fabric of the region. The island of Sumatra, located in present-day Indonesia, became a significant center for Buddhist practices, particularly during the height of the Srivijaya Empire (7th–13th century). The empire's maritime trade routes and its strategic geographical position played a crucial role in facilitating the spread of Buddhism across Southeast Asia, including the island of Sumatra (Mabbett, 1991).

The Srivijaya Empire was instrumental in establishing Sumatra as a key hub for Buddhist scholarship and religious exchange. The empire's royal patronage of Buddhism led to the establishment of numerous monastic institutions, which became centers of intellectual and spiritual activity. These institutions attracted scholars, monks, and pilgrims from India, China, and other Southeast Asian regions, further strengthening the island's connection to the broader Buddhist world (Cederroth, 1997). Srivijaya's influence in Buddhism was not only seen in religious practices but also in the development of art, architecture, and cultural traditions that incorporated Buddhist elements. The artistic legacy of Srivijaya, including the intricate carvings and statues found in temples and monuments, served as a testament to the empire's role in shaping Buddhist visual culture across Southeast Asia (Hall, 1985).

Despite the decline of Srivijaya in the 13th century, Buddhism continued to persist in Sumatra. The arrival and spread of Islam in the region marked a period of significant transformation for Buddhist communities, as Islamic influence gradually became more dominant. However, pockets of Buddhist communities have remained in Sumatra, particularly in areas like the coastal regions and the highlands, where Buddhism continues to be practiced by both local and immigrant populations (Cederroth, 1997).

In modern times, Buddhism in Sumatra faces new challenges, including the preservation of religious traditions in a predominantly Muslim society. While the number of Buddhists in Sumatra is relatively small, these communities continue to play a vital role in the island's diverse spiritual landscape. Buddhist temples and institutions in Sumatra have become sites of cultural preservation and interfaith dialogue, promoting understanding and cooperation between different religious groups in the region (Soerjanto, 2015).

Buddhism's historical and ongoing presence in Sumatra highlights the island's rich cultural and religious heritage, reflecting both the endurance and adaptation of Buddhist traditions in the face of political, social, and religious changes over the centuries. The 13th century marked a period of profound transformation for the Srivijaya Empire and its Buddhist communities in Sumatra (Weerasinghe, et al, 2015). The decline of Srivijaya in this period was largely due to a combination of internal political instability, external invasions, and shifts in regional trade patterns, particularly the rise of the Majapahit Empire in Java and the increasing dominance of

Islam in Southeast Asia (Mabbett, 1991). Despite the empire's eventual fall, the impact of Srivijaya on Buddhism in Sumatra and Southeast Asia remained significant. However, the arrival and spread of Islam during this time reshaped the religious and cultural landscape of the region, forcing Buddhism to adapt to the growing Islamic influence.

Srivijaya had been a powerful Buddhist kingdom, with a robust network of trade, scholarship, and monastic institutions that helped spread Mahayana and Vajrayana Buddhism throughout Southeast Asia (Hall, 1985). By the 13th century, however, Srivijaya's political influence began to wane, primarily due to the encroaching power of the Majapahit Empire and the growing dominance of Islamic sultanates in the region (Andaya, 2008). The expansion of Islam, particularly in coastal regions where trade and cultural exchanges were central, increasingly marginalized Buddhism as the dominant religious tradition.

The spread of Islam significantly altered the socio-religious fabric of Sumatra. As Muslim traders, scholars, and rulers expanded their influence, Islam gradually became the dominant religion on the island, particularly in the coastal areas where it gained political and social traction (Cederroth, 1997). The spread of Islam was facilitated by both peaceful means, such as trade and intermarriage, and through political conquest. This marked a major shift from the religious diversity that had characterized Sumatra under Srivijaya's Buddhist influence.

Despite the political and religious changes that occurred, pockets of Buddhist communities continued to survive in Sumatra, particularly in the highlands and in the more remote areas, where Buddhism persisted among both local populations and immigrant communities (Cederroth, 1997). These communities, though smaller in number, played an essential role in maintaining Buddhist traditions and practices. The ability of these communities to survive and adapt to Islamic dominance highlights the resilience of Buddhist heritage in Sumatra, even in the face of significant cultural and political pressures. The persistence of Buddhism in Sumatra can be attributed to several factors. First, the deeply rooted historical presence of Buddhism in the region allowed for its continued practice, despite shifts in political power (Mabbett, 1991). Buddhist communities in the highlands, less affected by the political and religious shifts in the coastal regions, could maintain their religious practices, rituals, and educational institutions. Second, the role of Buddhist institutions in Sumatra, which had been integral to religious and philosophical discourse during Srivijaya's peak, remained influential. These institutions helped preserve Buddhist teachings and provided a sense of continuity in the face of external pressures (Soerjanto, 2015).

Furthermore, the adaptation of Buddhist practices in response to the growing Islamic influence also played a crucial role in the survival of Buddhism in Sumatra. Buddhist communities in the region began to incorporate local traditions and Islamic influences, particularly in art, architecture, and rituals. This adaptive approach allowed Buddhism to maintain its relevance in a predominantly Muslim society, fostering interfaith dialogue and cultural exchange (Soerjanto, 2015).

In conclusion, while Srivijaya's decline in the 13th century marked the end of an era for Buddhism in Sumatra, the resilience of Buddhist communities, particularly in remote and highland areas, allowed Buddhism to persist. Despite the growing dominance of Islam, these communities continued to preserve their religious traditions and cultural heritage, adapting to

the socio-political realities of the region. The legacy of Srivijaya's Buddhist influence can still be seen today in the persistence of these communities and in the ongoing interfaith exchanges that continue to shape Sumatra's religious landscape.

The Arts, Architecture, and Traditions of Buddhism in Sumatra

The arts, architecture, and traditions of Buddhism in Sumatra have left an indelible mark on the island's cultural landscape. Rooted in the legacy of the Srivijaya Empire (7th–13th century), Buddhism flourished in Sumatra, giving rise to unique artistic expressions and architectural styles that combined Buddhist ideals with local Sumatran traditions. The development of Buddhist art and architecture in Sumatra was closely tied to the empire's role as a center for religious scholarship, trade, and cultural exchange across Southeast Asia. Buddhist traditions in Sumatra, particularly those associated with the Mahayana and Vajrayana schools, continue to influence the island's art and cultural heritage, even as Islam became the dominant religion after the 13th century (Cederroth, 1997).

1. **Buddhist Architecture in Sumatra** Buddhist architecture in Sumatra during the Srivijaya period was notable for its distinct styles, which combined local Southeast Asian building techniques with influences from India and Central Asia. The Srivijaya Empire's influence extended far beyond Sumatra, with its architectural achievements visible in the region's temples, stupas, and monastic complexes. One of the most significant examples of Srivijaya's Buddhist architecture is the Muara Jambi temple complex in present-day Jambi Province, which is considered one of the largest and most important archaeological sites in Sumatra (Hall, 1985). This complex features a range of stone structures, including stupas and Buddha statues, that reflect the blend of Indian architectural traditions with local Southeast Asian styles (Nayak, 2018).

In addition to the Muara Jambi site, Srivijaya's architectural legacy can be seen in the numerous smaller Buddhist shrines and stupas scattered across Sumatra. These structures often feature intricate carvings and sculptures, which were designed to aid in meditation and spiritual practice. The architectural layout of these temples was typically designed to create a sense of spiritual progression, with pathways leading from the mundane to the sacred, reflecting the Buddhist view of life and enlightenment (Mabbett, 1991).

2. **Buddhist Art in Sumatra** Buddhist art in Sumatra was deeply influenced by the Mahayana and Vajrayana schools of Buddhism, with an emphasis on symbolic representations of Buddhist cosmology, deities, and the Buddha himself. The artistic traditions of Srivijaya are characterized by stone reliefs, sculptures, and murals that were created to educate the faithful and convey Buddhist teachings. Iconography such as the bodhisattvas, the Wheel of Dharma, and the Buddha's footprint are prominent in Sumatran Buddhist art, demonstrating the intertwining of local artistic traditions with imported religious motifs (Andaya, 2008).

The sculptures and carvings found at the Muara Jambi complex, for instance, depict various scenes from the Jataka tales stories about the Buddha's past lives—offering a glimpse into the moral and ethical lessons central to Buddhist teachings (Cederroth, 1997). Furthermore, the use of local materials like stone, brick, and wood in the creation of these works suggests that Sumatra's Buddhist artisans successfully adapted their religious artistic practices to suit the resources available in the region.

3. Buddhist Traditions and Rituals Buddhism in Sumatra was not just a religious system but a vibrant cultural tradition that influenced local practices and customs. Buddhist monastic communities played a crucial role in the transmission of religious knowledge and in the development of Sumatran Buddhist rituals. The Srivijaya Empire established a strong network of monasteries that became centers for meditation, study, and the dissemination of Buddhist philosophy (Hall, 1985). Rituals, such as the puja (offerings), chanting of mantras, and meditation, were integral to the daily lives of Buddhist practitioners in Sumatra.

Buddhism also influenced local Sumatran traditions, especially in the areas of sculpture, painting, and ritual performances. The spiritual practices of the region were infused with Buddhist ideas of compassion, karma, and enlightenment, which became reflected in traditional Sumatran arts and folk beliefs. Buddhist themes were integrated into local storytelling traditions, as seen in the influence of Buddhist teachings on the performance of traditional wayang (shadow puppetry) and other forms of theatrical storytelling (Mabbett, 1991).

Buddhism's influence on the arts, architecture, and traditions of Sumatra during the Srivijaya period played a critical role in shaping the island's cultural identity. Buddhist monastic institutions fostered the creation of temples and art that reflected the region's spiritual aspirations. These structures and artistic expressions not only served religious purposes but also acted as symbols of cultural exchange between Sumatra and the broader Buddhist world. Even with the spread of Islam in the later centuries, the legacy of Buddhism in Sumatra remains evident in the art and cultural practices of the island, continuing to inspire interfaith dialogue and cultural preservation.

Conclusion

The Srivijaya Empire played a fundamental role in shaping the religious, cultural, and intellectual landscape of Buddhism in Southeast Asia. As a dominant maritime power from the 7th to the 13th century, Srivijaya served as a major hub for the transmission of Buddhist teachings, art, and traditions. The empire's strategic location along vital trade routes facilitated interactions with Buddhist centers in India, China, and other parts of Southeast Asia, leading to the growth of Mahayana and Vajrayana Buddhism in the region. Srivijaya's rulers and monastic institutions actively promoted Buddhist scholarship, translating texts, training monks, and fostering intellectual exchanges with renowned institutions such as Nalanda University. Beyond religious scholarship, Srivijaya's influence extended into the artistic and architectural traditions of Sumatra. The empire's Buddhist heritage is reflected in temple structures, intricate carvings, and artistic motifs that merged Indian, Chinese, and indigenous Sumatran styles. These artistic expressions not only enriched the cultural identity of Sumatra but also influenced neighboring regions such as Java and Cambodia, leaving a lasting imprint on Southeast Asian Buddhist art. Despite the eventual decline of Srivijaya in the 13th century and the spread of Islam in Sumatra, Buddhist traditions persisted in certain communities, adapting to new cultural and religious realities while maintaining elements of their artistic and ritual heritage. The enduring legacy of Srivijaya's Buddhist influence is evident in the continued presence of Buddhist art, practices, and interfaith exchanges in contemporary Sumatra. The historical contributions of Srivijaya underscore the dynamic role of Buddhism in shaping the cultural and religious evolution of the

region. Understanding this legacy not only highlights the historical significance of Srivijaya but also provides valuable insights into the broader patterns of religious and cultural exchange in Southeast Asia.

Recommendations

Body of Knowledge

Preservation of Historical Sites and Artifacts

1. The rich archaeological heritage of Buddhism in Sumatra, including sites such as the Muara Jambi temple complex, needs sustained preservation efforts.
2. Collaborative projects involving local authorities, international organizations, and academic institutions should be initiated to conserve these invaluable historical sites.
3. Digital documentation and virtual tours can help promote global awareness and interest in Sumatran Buddhist heritage.

Encouragement of Interfaith Dialogue

1. Buddhist communities in Sumatra have demonstrated resilience and adaptability in a predominantly Muslim society. Promoting interfaith dialogue and cultural exchanges can foster mutual understanding and harmony.
2. Events such as cultural festivals, workshops, and interfaith seminars should be organized to create platforms for dialogue between different religious groups.

Educational and Scholarly Engagement

1. Academic institutions should include Sumatran Buddhist history and culture as part of their curriculum to promote awareness and understanding of the island's religious diversity.
2. Scholarships and research grants should be offered to encourage studies on Buddhism's historical and contemporary role in Sumatra.
3. Partnerships with international universities can facilitate research collaborations and exchange programs focusing on religious and cultural studies.

Support for Monastic Education and Community Initiatives

1. Monastic education continues to play a critical role in preserving Buddhist teachings and cultural traditions. Supporting these educational initiatives through funding and resource provision is essential.
2. Community programs that integrate Buddhist teachings with practical life skills can help sustain religious traditions while contributing to community development.

Promotion of Cultural Heritage Tourism

1. The government and tourism authorities should promote Buddhist heritage tourism in Sumatra, highlighting key historical and cultural sites.
2. Creating well-structured tourist routes and informative materials can attract both domestic and international visitors.
3. Training local guides with expertise in the history and significance of Buddhist sites will enhance the tourism experience.

Documentation and Dissemination of Oral Histories

1. The oral histories of monks, scholars, and practitioners are valuable resources for understanding the evolution and adaptation of Buddhism in Sumatra.
2. Efforts should be made to document these narratives through audio, video, and written formats to preserve them for future generations.

Adaptation to Contemporary Challenges

1. In the face of globalization and socio-economic changes, Buddhist communities in Sumatra must continue to adapt their practices while staying true to core teachings.
2. Innovative approaches, such as online platforms for religious education and virtual community gatherings, can help sustain engagement with younger generations.

Promotion of Artistic and Cultural Expressions

1. Buddhist art, architecture, and traditions have significantly contributed to Sumatra's cultural landscape. Initiatives to revive and promote these artistic expressions should be prioritized.
2. Workshops and exhibitions showcasing traditional Buddhist art forms can help preserve these cultural practices and inspire new generations of artists.

The study of Buddhism in Sumatra underscores the importance of understanding the dynamic interplay between religion, culture, and history. By preserving its rich heritage, fostering interfaith harmony, and supporting community initiatives, Sumatra can continue to celebrate its religious diversity and contribute valuable insights to global discourses on cultural resilience and adaptation.

References

- Andaya, L. Y. (2008). The kingdom of Srivijaya. In *A history of Malaysia* (pp. 42-61). Palgrave Macmillan.
- Brown, I. (2005). The revival of Buddhism in modern Indonesia. In *Hinduism in Modern Indonesia* (pp. 45-55). Routledge.
- Cederroth, S. (1997). Buddhism in Sumatra: The decline and revival of a minority religion. *Asian Journal of Social Science*, 25(2), 91-104. <https://doi.org/10.1163/156853297X00057>
- Hall, D. G. E. (1985). *A history of South-East Asia* (4th ed.). Macmillan Press.
- Mabbett, I. W. (1991). Srivijaya. *Journal of Southeast Asian Studies*, 22(1), 1-19. <https://doi.org/10.1017/S0022463400005730>
- Mohapatra, R. K., & Gupta, A. (2021). India inspires: incarnations of a leader (lessons from Indian epic Gita Govinda). *International Journal of Indian Culture and Business Management*, 22(2), 233-255.
- Nayak, A. K. (2018). Effective leadership traits from Bhagavad Gita. *International Journal of Indian Culture and Business Management*, 16(1), 1-18.
- Ramstedt, M. (2018). Hinduism and Buddhism. In *Routledge Handbook of Contemporary Indonesia* (pp. 267-283). Routledge.
- Soerjanto, D. (2015). The adaptation of Buddhism in Indonesia: Challenges and prospects. *Journal of Indonesian Social and Cultural Studies*, 13(3), 23-37.
- Weerasinghe, T. D., Thisera, T. J. R., & Kumara, R. H. G. W. P. (2015). Buddhism and organizational management: A review. *Kelaniya Journal of Management*, 3(2).

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Analyzing the Global Climate Crisis through the Perspectives of Philosophy and Science

Author & Corresponding Author*

1. Thanakrit Koolada*

Affiliation:

1. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: thanakit.koo@student.mbu.ac.th

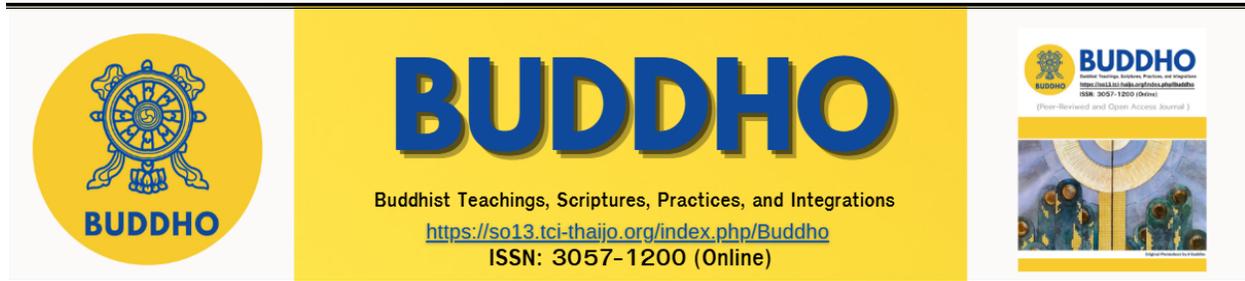
Article history:

Received: 14/10/2024, Revised: 12/12/2024,

Accepted: 25/12/2024, Available online: 01/01/2025

How to Cite:

Koolada, T. (2025). Analyzing the Global Climate Crisis through the Perspectives of Philosophy and Science. *Buddho Journal*, 4(1), 27-40.

Academic Review Articles

Analyzing the Global Climate Crisis through the Perspectives of Philosophy and Science

Thanakrit Koolada*

Abstract

This article analyzes the global climate crisis through the perspectives of philosophy and science, highlighting the interconnections among climate change, environmental crises, and social inequality while proposing sustainable solutions. Climate change, driven by greenhouse gas emissions, has significant impacts on ecosystems and global societies. Concurrently, environmental crises reflect the overexploitation of natural resources, resulting in damage to nature and human health. Social inequality exacerbates these issues, with unequal distribution of opportunities and resources. The article emphasizes the critical role of philosophy in establishing ethical frameworks, such as intergenerational justice and responsibility toward the future, alongside the application of scientific advancements, including clean energy and genetic modification technologies, to address these challenges. Integrating knowledge from both disciplines is key to building a sustainable society and effectively tackling the global climate crisis.

Keywords: Global Climate Crisis, Climate Change, Environmental Crisis, Ethics, Clean Energy, Sustainable Development

Introduction

Global crises refer to problems or situations that occur at the global level, severely affecting the environment, society, economy, and human livelihoods worldwide. These issues are often complex, interconnected, and require cooperation from multiple parties to address. The trends of global crises reflect the imbalance between human needs and the limits of natural resources. Notable examples of global crises include climate change, environmental crises, and social inequality (IPCC, 2021; United Nations, 2022). Data from the IPCC (2021) emphasize scientific evidence showing the impacts of climate change on ecosystems worldwide, while the United Nations (2022) presents sustainable development goals to mitigate these issues at the international level.

Climate Change Climate change is a problem caused by human activities, such as burning fossil fuels, deforestation, and unsustainable agricultural practices. These activities lead to an increase in greenhouse gases in the atmosphere, resulting in higher global temperatures. This phenomenon has widespread impacts, such as droughts, floods, melting polar ice, and the loss of biodiversity (NASA, 2022). Checking data published on NASA's website ensures accessibility and appropriateness of the information. Furthermore, climate change also affects the global economy and food security in many regions (World Bank, 2023).

Environmental Crisis Environmental problems arise from the irrational use of natural resources and the continuous release of pollutants. Air, water, and soil pollution not only destroy ecosystems but also directly impact human health (WHO, 2021). According to the WHO (2021) report, air pollution is a factor that causes respiratory diseases and heart diseases. This information is consistent with studies highlighting the importance of reducing pollution for better health outcomes. The loss of forest resources, farmland, and the decline of wildlife and biodiversity reflect the failure to maintain a balance between development and nature conservation (UNEP, 2022). The environmental crisis is an example of a global issue that cannot be solved by unilateral actions but requires international cooperation and the integration of knowledge from various disciplines.

Social Inequality Social inequality is another escalating global crisis. This issue is reflected in the unequal access to resources and opportunities, such as education, healthcare, and income. Poverty in many countries exacerbates social conflicts and human rights violations (Oxfam, 2023). Economic systems that prioritize profit without considering the impact on lower classes create a gap between the wealthy and the disadvantaged (Stiglitz, 2019). This crisis not only undermines social justice but also destabilizes countries and regions worldwide.

Global crises share key characteristics, including cross-border impacts and interconnections across multiple dimensions, such as climate change affecting the economy, food security, and social inequality (IPCC, 2021). These problems require structural solutions, necessitating cooperation between countries and the integration of knowledge from various fields. Furthermore, global crises challenge humanity to reconsider lifestyles and development ideas that form the foundation of development in order to create a balance between humans and nature and build a sustainable future (United Nations, 2022).

Ethics and Decision-Making Regarding Natural Resources

Decision-making regarding the use of natural resources today is complex and must carefully consider ethical principles, as the actions taken may affect the environment, society, and economy in the long term. An important ethical principle in this context is Environmental Ethics, which focuses on considering the rights of other living beings and nature to be protected and the sustainable use of natural resources. Decisions involving natural resources often require consideration of the principle of Intergenerational Justice, which takes into account the impacts that current actions may have on the future and the need to take sustainable actions to ensure future generations are not deprived of essential resources for their survival (Rawls, 1999). In the case of climate change or the depletion of natural resources, consideration of justice can

encourage the development of environmentally friendly technologies or policies aimed at reducing emissions and conserving resources (UNDP, 2022).

In practice, decisions regarding the use of natural resources must also consider the principle of Sustainable Development, which is a way to meet present needs without compromising the ability of future generations to meet their own needs (United Nations, 2020). Applying this principle in decision-making will ensure that the use of natural resources does not harm ecosystems or society in the long term and that new value is created without causing environmental damage. Such decisions also involve maintaining a balance between economic and social benefits, such as ensuring equal and just access to natural resources, avoiding inequality or exclusion (Stiglitz, 2019). For example, managing water resources in arid areas may require sustainable management practices that not only address economic problems but also mitigate long-term resource scarcity impacts.

Decision-making regarding natural resources should not only consider the economic impacts or short-term resource use but also the ethics related to future responsibility, intergenerational justice, and sustainable development. Using these principles in decision-making will ensure that natural resources are used responsibly and can create sustainability in both environmental and social aspects.

Science and the Monitoring and Resolution of Problems

Science plays a vital role in exploring facts across various fields, especially in studying and measuring carbon dioxide (CO₂) levels in the atmosphere, which is one of the key factors contributing to global climate change. Measuring and studying the amount of carbon dioxide in the atmosphere not only helps us understand current changes but also allows accurate predictions of future impacts. Science uses various tools and advanced technologies to measure CO₂ levels in the atmosphere, such as infrared gas analyzers or remote sensing technologies, which can accurately and continuously monitor CO₂ levels in the air. Data from these measurements are collected and used to study trends in greenhouse gas emissions caused by human activities, such as burning fossil fuels, deforestation, and agricultural emissions, all of which significantly contribute to the increase in CO₂ levels in the atmosphere (Keeling et al., 1976).

One of the renowned stations for measuring CO₂ is the Mauna Loa station in Hawaii, which has been collecting data since 1958. This data is critical evidence showing the continuous increase in CO₂ levels in the atmosphere over nearly 70 years (Keeling et al., 1976). This data helps scientists' study and understand the impacts of increased CO₂, such as global temperature changes, natural disasters like droughts, floods, and melting polar ice. Measuring CO₂ is not just about collecting data but also helps in developing mathematical models or climate models to predict future impacts and aid policy decisions. For example, it has led to the development of technologies to reduce emissions from industry and energy conservation policies, which can help reduce greenhouse gases and mitigate climate change impacts (IPCC, 2021).

At the international level, data from CO₂ measurements also raise awareness and encourage collective action at the national and global levels to reduce greenhouse gas emissions and promote sustainable development. Using scientific data in decision-making is therefore

crucial for protecting the environment and creating a sustainable future for future generations. Science is an essential tool in investigating facts about CO₂ changes in the atmosphere. Measuring CO₂ helps us understand the impacts of human activities and climate change clearly. This scientific data not only aids in research and development of new technologies but also supports policymaking and motivates joint actions toward sustainable development. The global crises today stem from multiple issues, including climate change, environmental degradation, and imbalances in the economic system, all of which impact both humans and nature. Technological development is a powerful tool in addressing these problems. Clean energy and genetic modification are significant examples of technologies that can help promote sustainability for the future world.

Clean Energy: Responding to the Climate Change Crisis

Clean energy refers to energy sources that do not cause pollution or harm the environment, such as solar energy, wind energy, and biomass energy. These technologies are being rapidly developed due to the necessity of reducing greenhouse gas emissions, which are the main cause of climate change resulting from human activities. The use of clean energy has many benefits. For example, solar energy, which has been developed over the years, is more efficient in energy production, and solar panels are now cheaper and can be installed in a variety of locations, making clean energy more accessible in both urban and rural areas (Solar Energy Industries Association, 2021). The development of energy storage systems, such as clean energy batteries or solar power storage systems, ensures the continuous use of clean energy even when the sun isn't shining or the wind isn't blowing (Tesla, 2022).

Shifting from fossil fuels to clean energy is one of the main strategies to mitigate the impacts of climate change. In 2020, the United Nations called for global cooperation to achieve greenhouse gas reduction targets under the Paris Agreement framework (United Nations, 2020). Clean energy not only helps reduce CO₂ emissions but also reduces air pollution and helps preserve the environment in the long term.

Genetic Modification: Agricultural Development to Address the Environmental Crisis

Genetic modification (GM) is a technology that allows humans to improve the genetics of plants and animals to adapt to rapidly changing environmental conditions. GM plays a crucial role in adapting agriculture and increasing agricultural productivity, especially in areas where climate change negatively affects crop yields. Developing crop varieties that are resistant to variable weather conditions such as heat or drought can help increase yields in regions with unsuitable climates. The CRISPR technology has been used to edit genes to create crops that can better resist natural disasters or diseases (Haug, 2020). Furthermore, genetic modification also reduces the use of chemicals in agriculture, such as developing pest-resistant crops, which allows farmers to use fewer chemical pesticides (Gurian-Sherman, 2009).

A clear example of this is the development of rice varieties that are resistant to diseases or salinity, such as the "salt-tolerant rice" variety, which is resistant to saline soil conditions found in areas with high salinity (Sato et al., 2017). Additionally, there has been the development of

plant varieties that can absorb more carbon from the atmosphere, helping to reduce greenhouse gas emissions that contribute to climate change (Haug, 2020). Clean energy technologies and genetic modifications are considered essential tools in addressing global crises caused by climate change and environmental degradation. The development and application of these technologies not only help reduce the impacts of pollution and greenhouse gas emissions but also contribute to future food and energy security. International cooperation and the development of sustainable technologies will be key to creating a sustainable and nature-friendly future.

The Intersection of Philosophy and Science

1. Integrating Knowledge: Creating an Ethical Framework for Science Integrating knowledge in terms of creating an ethical framework for science is an essential process in developing science in a socially and environmentally responsible direction. Generally, science is viewed as a tool for discovering the truth and creating new knowledge, but sometimes scientific research can lead to both positive and negative consequences. Therefore, integrating knowledge between science and ethics is important in guiding research and the application of new technologies in a responsible manner. The ethical framework for science can be based on values such as justice, transparency, and accountability, which are principles that ensure research and technological development are beneficial to society and do not cause harm to humans or the environment. For example, the development of biotechnologies, such as the genetic modification of plants and animals to increase yield or resilience to changing environmental conditions, must consider the potential impacts on biodiversity. Using this technology without considering long-term consequences could lead to the extinction of certain species or changes in ecosystems (Pellizzoni, 2011). Thus, creating an ethical framework alongside research will help mitigate these risks.

2. Case Study: Considering the Sustainability of Nuclear Energy in Philosophy and Science Nuclear energy is one of the energy sources with significant ethical and scientific controversy. While nuclear energy offers advantages in terms of producing large amounts of power without emitting greenhouse gases during energy production, it also carries risks related to the management of hazardous waste, accidents, and safety issues in unexpected situations, such as the Chernobyl and Fukushima nuclear disasters. From a scientific perspective, nuclear energy is seen as an efficient source for continuous electricity generation, and it can be used to replace fossil fuels, which are a major contributor to climate change (World Nuclear Association, 2020). However, when considering the sustainability of nuclear energy, it is crucial to incorporate ethical considerations, particularly regarding the responsibility of managing radioactive waste resulting from energy production processes. Philosophically, the use of nuclear energy may be seen as relying on a high-risk technology, raising questions about the rights of future generations and decisions that impact the long-term sustainability of the Earth (Barton & Kinsella, 2013). Therefore, decisions regarding the use of nuclear energy should be considered from both scientific and ethical viewpoints to minimize the risks and impacts associated with this energy source. For instance, in the Chernobyl incident of 1986, the nuclear plant accident resulted in a massive release of radioactive material, which negatively affected the health of people in the

region and continues to impact the local environment today (Barton & Kinsella, 2013). Although nuclear energy is considered an environmentally clean energy source, as it does not emit greenhouse gases during electricity production, the management of radioactive waste remains a significant challenge with no sustainable disposal methods (World Nuclear Association, 2020). Philosophical consideration in this case highlights the complexity of decision-making. By applying ethical principles that aim for sustainability and global responsibility, it is necessary to evaluate the long-term impacts and the benefits that society would gain from nuclear energy.

3. Critique of Contemporary Scientific and Philosophical Ideas In modern times, both scientific and philosophical concepts have evolved and changed over time. Modern science focuses on the development of highly efficient technologies to solve various problems, yet there are critiques suggesting that some scientific ideas may be misaligned with maintaining natural balance and sustainability. For example, the development of technologies that exploit natural resources unsustainably or the dedication of resources to research and development of new technologies without considering their long-term social and environmental impacts.

Contemporary philosophy critiques the reliance on science as a tool to solve all problems, especially in terms of sustainability and ethics. These philosophical critiques serve as reminders to be cautious when applying science and technology in everyday life, particularly when making decisions regarding public policies and global development (Funtowicz & Ravetz, 1993). Philosophical critique also encourages an awareness of the need to integrate ethical dimensions into the development of science responsibly. Social and environmental values should be an essential part of the development of scientific and technological policies. For instance, the development of biotechnologies in agriculture to increase crop yields may lead to soil degradation or loss of biodiversity (Funtowicz & Ravetz, 1993). Philosophical critique thus calls for science to consider the social and environmental impacts at every stage of technological development, including questioning the rights of future generations who may be affected by current decisions.

The Limitations of Science in Addressing Structural Social Issues

Science plays a crucial role in the development of technology and discoveries that can help solve many societal problems. However, science sometimes cannot provide complete solutions to deep and complex social issues, which arise from the intricate structure of society and involve psychological, cultural, political, and economic factors. Understanding these limitations can help make efforts to address social problems more effective.

1. Proposing a New Philosophy Focused on Balance Between Humans and Nature Solving social issues caused by environmental destruction and the imbalance of development cannot be accomplished through science alone. A philosophy that focuses on the balance between humans and nature is, therefore, an important alternative. For example, the concept of "sustainability" was developed to respond to environmental and social problems. This concept emphasizes development that does not destroy natural resources and promotes responsible use of those resources.

Example: In addressing environmental crises such as climate change, the use of renewable energy sources like wind and solar power can reduce greenhouse gas emissions. However, their

implementation requires appropriate social and economic adjustments. At the same time, the sustainability of social and cultural aspects that may arise from these changes must also be considered (Schneider et al., 2017).

2. Case Studies in Global Crises Global crises such as climate change, water shortages, and social inequalities show the limitations of science in solving structural problems. The causes of these issues are not only related to the lack of scientific knowledge but also to power distribution, politics, and economics, which are key factors in societal decision-making.

Example: The IPCC (2021) study indicates that climate change is not only a scientific issue but also involves policy changes and the distribution of responsibility among countries. The unwillingness of some countries to reduce greenhouse gas emissions due to economic impacts makes addressing this problem a significant challenge.

3. Climate Change: Ethical Considerations in Greenhouse Gas Emissions Climate change is a problem caused by greenhouse gas emissions, which mostly come from human activities such as fossil fuel burning, deforestation, and large-scale agriculture using chemicals. Although technologies that reduce greenhouse gas emissions, such as clean energy and electric vehicles, are effective in mitigating environmental impacts, decisions on this issue must also consider social justice and ethics.

Example: At the COP26 (2021) conference, global agreements to reduce greenhouse gas emissions were not accepted by all countries, particularly those that rely on fossil fuel industries as their primary income source. This highlights the limitations of adapting society within the framework of science (UNFCCC, 2021).

The ethical consideration here involves the rights of future generations, inequalities in access to greenhouse gas-reducing technologies, and the distribution of responsibility among countries contributing to emissions.

4. Water Resources Crisis: Using Technology Alongside Philosophical Awareness Water resources are one of the essential natural resources for human survival, but unsustainable use of water has led to water crises in many parts of the world. The development of technologies for water management, such as desalination or water-saving technologies, can help address this issue in some cases. However, relying on technology alone cannot resolve structural problems.

Example: In drought-prone countries, such as some in Africa, technologies like desalination are used to produce clean water to meet drinking needs. However, managing water resources at the community level remains a critical issue that must be developed alongside fostering individual and societal awareness about water conservation (Vörösmarty et al., 2010). Philosophical awareness is essential in promoting sustainable water resource use.

Conclusion

Addressing global crises caused by environmental destruction, climate change, and complex social issues requires effective coordination between philosophy and science. The following approaches are proposed.

1. **Developing a Clear Ethical Framework:** Creating an ethical framework based on sustainability and justice will promote responsible decision-making at both individual and societal levels. Ethical considerations in greenhouse gas emissions and natural resource use can lead to sustainable behavior changes in society (Schneider et al., 2017).

2. **Technological Development for Resource Conservation:** Developing technologies that reduce the impact of natural resource use, such as clean energy or water-saving technologies, can help alleviate the severity of various crises. However, these developments must go hand-in-hand with fostering societal awareness to promote sustainable resource use (Vörösmarty et al., 2010).

3. **Introducing New Philosophical Concepts for Balancing Humans and Nature:** Promoting philosophical concepts that focus on creating a balance between humans and nature, such as sustainability and respect for nature, can help societies address crises in a sustainable way (IPCC, 2021).

The Role of Philosophy and Science in Creating a Sustainable Society

Philosophy plays a crucial role in developing concepts and ethical frameworks that guide decisions with long-term environmental and social impacts. For example, the concept of "sustainability" combines the care for natural resources and the creation of a good quality of life for all members of society (Schneider et al., 2017). Science, on the other hand, is an essential tool for developing technologies that help address crises efficiently, such as clean energy sources, water storage technologies, and research on climate change. Science can be used to improve the environment and enhance quality of life in society.

The integration of philosophy and science is, therefore, the best approach to building a sustainable society. Philosophy will guide the direction and principles to follow, while science will provide practical methods and technologies for tackling global crises.

Recommendations

Body of Knowledge

Integrating Ethical Frameworks for Sustainable Decision-Making To address the global crises of climate change, environmental degradation, and social inequality, it is crucial to integrate ethical frameworks into decision-making processes. This approach ensures that decisions made today consider not only the immediate benefits but also long-term social, environmental, and economic consequences. A key element is adopting the principles of Environmental Ethics, which emphasize the responsibility humans have toward nature and future generations. Decisions should take into account Intergenerational Justice, ensuring that the

choices made today do not compromise the ability of future generations to meet their needs. Moreover, the ethical consideration of Sustainable Development is crucial, ensuring the balance between fulfilling present needs without compromising the ecosystem and future prospects (Rawls, 1999; United Nations, 2020). These frameworks will guide policies that foster social justice, reduce inequality, and protect the environment, while promoting economic growth.

Fostering Global Cooperation and Multidisciplinary Solutions

Global crises, such as climate change and social inequality, are interconnected and require collective action. No single country or entity can resolve these issues alone. There needs to be a concerted effort at the international level to ensure the equitable distribution of resources, share technological advancements, and implement policies that tackle these crises on a global scale. The integration of knowledge across disciplines—such as science, economics, and philosophy—will yield holistic solutions that address both the root causes and the resulting impacts of these crises. The IPCC (2021) report underscores that addressing climate change effectively requires the cooperation of all countries and sectors of society, recognizing the interconnectedness of the environment, economy, and human well-being.

Investing in Clean Energy and Technological Innovation

One of the most effective ways to mitigate climate change and reduce greenhouse gas emissions is by transitioning from fossil fuels to clean energy sources such as solar, wind, and biomass. Governments, businesses, and individuals must prioritize the development of renewable energy technologies to reduce emissions, decrease air pollution, and promote sustainable growth. Innovations in energy storage systems are also essential to make clean energy more reliable and accessible, even in areas with fluctuating energy demands (Tesla, 2022). Additionally, investments in energy-efficient technologies and green technologies can significantly reduce the environmental footprint of industries and households, creating a sustainable future.

Applying Genetic Modification in Agriculture to Address Environmental Crises

The use of genetic modification (GM) can play a vital role in addressing food security challenges exacerbated by climate change. By developing genetically modified crops that are resistant to drought, heat, or diseases, agricultural productivity can be significantly increased in areas vulnerable to environmental stressors. Furthermore, GM technologies can reduce the dependency on chemical pesticides, promoting a more sustainable and eco-friendly approach to agriculture (Gurian-Sherman, 2009; Haug, 2020). Research into GM should be conducted with caution, incorporating ethical considerations about biodiversity and ecosystem health, ensuring that the use of such technologies does not lead to unintended ecological consequences.

Enhancing Scientific Research and Data Collection

Science plays an instrumental role in providing the evidence necessary to understand and mitigate the effects of climate change and environmental degradation. Ongoing data collection, such as measuring CO₂ levels in the atmosphere at research stations like Mauna Loa, is crucial for tracking the progress of global environmental issues (Keeling et al., 1976). By continuously monitoring greenhouse gas emissions and their effects, science can inform policy decisions and lead to the development of technologies that mitigate climate impacts. Moreover,

interdisciplinary scientific approaches can help address complex global challenges, combining the expertise of climatologists, biologists, economists, and social scientists.

Philosophical Reflection on the Balance Between Humans and Nature

The integration of philosophy into environmental decision-making is essential to ensure that scientific progress aligns with ethical principles that prioritize human well-being and environmental sustainability. Concepts such as sustainability and respect for nature offer a framework for creating a more harmonious relationship between humans and the environment (Schneider et al., 2017). Philosophical reflection can help guide public policies and societal behavior toward long-term sustainability, encouraging responsible consumption, equitable resource distribution, and the preservation of biodiversity. By incorporating ethical thinking into the design of technological and industrial systems, we can create more resilient societies that are mindful of their impacts on the environment and future generations.

Addressing Social Inequality Through Structural Reform

Social inequality is often intertwined with environmental and economic challenges. Policies aimed at addressing social disparities must consider the structural issues that perpetuate inequality, such as unequal access to resources, healthcare, and education. Ensuring fair access to clean energy, healthcare, and education for marginalized communities is a crucial step in creating a more equitable society. Social justice should be an integral part of climate change policies, ensuring that the most vulnerable communities are supported and not left behind in the transition to a more sustainable future (Oxfam, 2023; Stiglitz, 2019).

Summary Table 1

Topic	Knowledge Acquired	Application of Knowledge / Future Benefits
Global Crisis	The global crisis is a complex problem interconnected with environmental, social, and economic issues.	Develop joint solutions at the international level and improve policies to create a balance between development and natural resource conservation.
Climate Change	Greenhouse gases from human activities are causing global temperatures to rise, impacting the environment and food security.	Develop policies to reduce greenhouse gas emissions, use clean energy, and adopt sustainable agricultural practices.
Environmental Crisis	Unsustainable use of natural resources and pollution are damaging ecosystems and affecting human health.	Promote the sustainable use of resources and reduce pollution through technologies such as waste management, clean energy, and reforestation.

Topic	Knowledge Acquired	Application of Knowledge / Future Benefits
Social Inequality	Inequality in access to resources, opportunities, and basic rights leads to social problems and conflicts.	Implement policies to distribute opportunities and resources equitably, and promote education and healthcare to reduce gaps between social groups.
Technology and Solutions	Clean technologies such as solar energy, genetic modification, and nuclear power can help reduce environmental impacts.	Develop innovations that can be widely adopted, such as energy storage, climate-resilient crops, and safe and sustainable energy systems.
Ethics in Science	Ethical principles, such as intergenerational justice and responsibility towards the future, are important for decision-making on natural resources.	Use these principles to develop policies and oversee research and development related to the environment and technology, to prevent long-term negative impacts.
Role of Philosophy and Science	Philosophy provides concepts and ethics, while science develops methods and technologies to address practical problems.	Create a balance between resource use and development through clear ethical concepts, promoting sustainable development in both society and the environment.

A summary table of knowledge related to global crises is organized into key topics such as the global crisis, climate change, environmental crises, social inequality, and the role of philosophy and science. Each topic includes an explanation of the relevant knowledge, such as the causes and impacts of the issues, along with approaches for applying this knowledge in the future. This includes policy development, the use of clean technologies, and the creation of a balance between humanity and nature. The table emphasizes the importance of integrating ethical principles with scientific advancements to achieve true global sustainability.

References

- Barton, J., & Kinsella, M. (2013). Nuclear power and ethics: A critical overview. *Ethics in Science and Environmental Politics*, 13, 57-71. <https://doi.org/10.3354/esep00129>
- Funtowicz, S. O., & Ravetz, J. R. (1993). Science for the post-normal age. *Futures*, 25(7), 739-755. [https://doi.org/10.1016/0016-3287\(93\)90022-L](https://doi.org/10.1016/0016-3287(93)90022-L)
- Gurian-Sherman, D. (2009). *Failure to yield: Evaluating the performance of genetically engineered crops*. Union of Concerned Scientists.
- Haug, R. (2020). Genetically modified crops and climate change adaptation. *Journal of Agricultural Science*, 8(5), 239-252. <https://doi.org/10.1017/jag.2020.0042>
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*. Cambridge University Press.
- IPCC. (2021). *Climate change 2021: The physical science basis*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009157985>
- Keeling, C. D., et al. (1976). "The Concentration of Atmospheric Carbon Dioxide." *Tellus*, 28(6), 532-538.
- NASA. (2022). *Climate Change Evidence: How Do We Know?* <https://climate.nasa.gov/evidence>
- Oxfam. (2023). *Survival of the Richest: How We Must Tax the Super-Rich Now to Fight Inequality*. Oxfam International.
- Pellizzoni, L. (2011). *The ethics of science and the crisis of knowledge*. Springer Science & Business Media.
- Rawls, J. (1999). *The Law of Peoples*. Harvard University Press.
- Sato, K., Ishii, T., & Yamada, T. (2017). Development of salt-tolerant rice for enhancing food security in coastal areas. *Journal of Crop Science*, 56(4), 515-523. <https://doi.org/10.1016/j.jcs.2017.07.008>
- Schneider, M., Jackson, R., & Guiney, S. (2017). *Sustainability: An interdisciplinary approach*. Springer.
- Solar Energy Industries Association. (2021). *Solar market insight report 2021*. <https://www.seia.org/research-resources/solar-market-insight-report-2021>
- Stiglitz, J. E. (2019). *People, Power, and Profits: Progressive Capitalism for an Age of Discontent*. W.W. Norton & Company.
- Tesla. (2022). *Tesla energy products: Powerwall and solar*. <https://www.tesla.com/solarpanels>
- United Nations. (2020). *The Paris Agreement and climate change: Progress and future challenges*. <https://unfccc.int/paris-agreement>
- United Nations. (2020). *The Sustainable Development Goals Report 2020*. United Nations Publications.
- United Nations. (2022). *The Sustainable Development Goals Report 2022*. United Nations Publications.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2022). *Human Development Report 2022: Climate Change and Human Development*.
- United Nations Environment Programme (UNEP). (2022). *Global Environment Outlook 6: Healthy Planet, Healthy People*. Cambridge University Press.

-
- UNFCCC. (2021). *Glasgow climate pact*. United Nations Framework Convention on Climate Change. <https://unfccc.int/cop26>
- Vörösmarty, C. J., McIntyre, P. B., & Gessner, M. O. (2010). Global threats to human water security and river biodiversity. *Nature*, 467(7315), 555-561. <https://doi.org/10.1038/nature09440>
- World Bank. (2023). *Climate Change Action Plan 2021-2025*. World Bank Group.
- World Health Organization (WHO). (2021). *Air Pollution and Health*. <https://www.who.int/health-topics/air-pollution>
- World Nuclear Association. (2020). *Nuclear power and the environment*. <https://www.world-nuclear.org/information-library/current-and-future-generation/nuclear-power-and-the-environment.aspx>

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

A Study of Transmigration in Milindapañha

การศึกษาสังสารปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา

Author & Corresponding Author*

1. Phramaha Suwat Srikaew*

พระมหาสุวัฒน์ ศรีแก้ว

Affiliation:

1. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: suwat.sri@student.mbu.ac.th

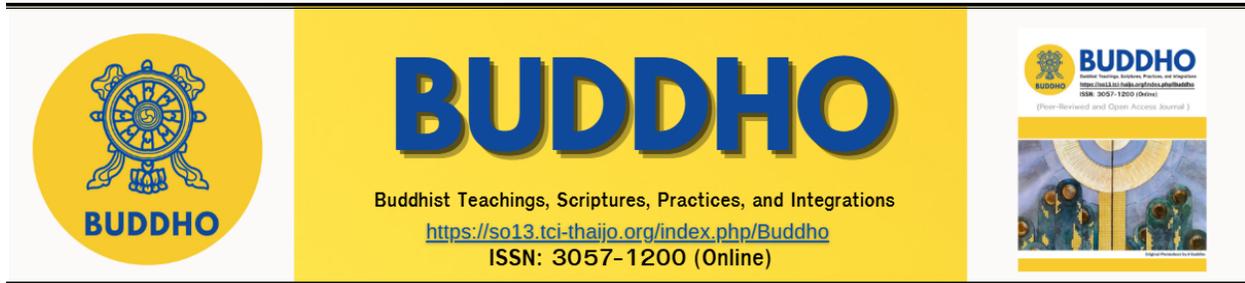
Article history:

Received: 15/10/2024, Revised: 19/12/2024,

Accepted: 25/12/2024, Available online: 01/01/2025

How to Cite:

Srikaew, S. (2025). A Study of Transmigration in Milindapañha. *Buddho Journal*, 4(1), 41-50.

Academic Review Articles

A Study of Transmigration in Milindapañha

Phramaha Suwat Srikaew*

การศึกษาสังสารปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา

พระมหาสุวัฒน์ ศรีแก้ว*

Abstract

This article aims to examine the method of question-and-answer exchanges and the doctrine of saṃsāra as presented in the Milindapañha. The study adopts a documentary research approach, analyzing the dialogues between King Milinda and Venerable Nāgasena. The findings indicate that the discussions on saṃsāra follow the pattern of ekaṃsavayākaraṇīya pañhā, which requires straightforward answers without ambiguity or complexity. Venerable Nāgasena frequently employs similes to clarify his explanations. For instance, he compares the cycle of birth and death to a mango tree, whose original seed cannot be traced. This method of inquiry fosters a deeper and more effective understanding of the Dhamma. Additionally, the doctrine of saṃsāra reflects a fundamental concept in Buddhism, emphasizing the impermanent nature of existence and the endless cycle of birth, death, and rebirth. Understanding this concept not only cultivates wisdom for living but also serves as a tool for liberation from suffering through the practice of the Dhamma. Therefore, analyzing the approach to answering questions and the use of similes in the Milindapañha is essential for a profound understanding of Buddhist teachings. It also enables practitioners to apply these principles to their lives with greater wisdom.

Keywords: Saṃsāra, Cycle of Rebirth, Birth, Death

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการถาม-ตอบปัญหาและหลักคำสอนเรื่อง “สงสาร” ที่ปรากฏในคัมภีร์ มิลินทปัญหา การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในบทสนทนาระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสน ผลการศึกษาพบว่า วิธีการถาม-ตอบปัญหาเรื่องสงสารนั้นเป็นการถาม-ตอบใน

ลักษณะของ เอ็กซพยากรณียปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่พึงตอบอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่มีการให้คำตอบที่กำกวมหรือซับซ้อน พระนาคนเสนมักใช้อุปมาอุปไมยในการอธิบายคำตอบ เช่น การเปรียบเทียบวงจรของการเกิดและการตายว่าเหมือนต้นมะม่วงที่ไม่สามารถระบุจุดกำเนิดตั้งแต่แรกได้ การซักถามในรูปแบบนี้ช่วยส่งเสริมการทำความเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ หลักคำสอนเรื่องสงสารยังสะท้อนถึงแนวคิดสำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งเน้นให้ตระหนักถึงธรรมชาติที่ไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และการเวียนว่ายตายเกิดที่ดำเนินไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การเข้าใจแนวคิดนี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างปัญญาในการดำเนินชีวิต หากยังเป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์ผ่านการปฏิบัติธรรม ดังนั้น การวิเคราะห์แนวทางการตอบคำถามและการใช้อุปมาในมิลินทปัญหา จึงมีความสำคัญต่อการเข้าใจธรรมะเชิงลึก และช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีปัญญา

คำสำคัญ สงสาร, การเวียนว่าย, การเกิด, การตาย

บทนำ

มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา บันทึกการสนทนาโต้ตอบปัญหาธรรมระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคนเสนเถระผู้ทรงภูมิธรรม โดยมีเนื้อหาครอบคลุมหลากหลายประเด็น หนึ่งในนั้นคือปัญหาเรื่อง “สงสาร” ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในพระพุทธศาสนาที่อธิบายถึงการเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก การศึกษาเรื่องสงสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้เข้าใจแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร (84000.org, n.d.) เวลาที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงเหตุแห่งทุกข์และหนทางดับทุกข์ก็จะมีแนวคิดเรื่องสงสารเป็นพื้นฐาน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นทุกข์” (NKGen.com, n.d.) แสดงให้เห็นว่าการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารนั้นนำมาซึ่งความทุกข์ทรมานไม่จบสิ้น

อย่างไรก็ตาม คนส่วนใหญ่ในปัจจุบันนั้นมักยึดติดกับโลกียสุขหรือสุขทางโลก ไม่ตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และมองข้ามความสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพื่อหลุดพ้นจากสงสาร ดังที่ปรากฏในข่าว เช่น คดีฆ่าตัวตาย คดีอาชญากรรมต่าง ๆ ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความทุกข์ที่เกิดจากกิเลสตัณหา ซึ่งเป็นผลมาจากการเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสารนั่นเอง บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอวิธีการถาม-ตอบปัญหาและหลักคำสอนเรื่อง “สงสาร” ในคัมภีร์มิลินทปัญหา เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดเรื่องสงสารตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพื่อหลุดพ้นจากวัฏสงสาร

ปัญหาที่ศึกษา มีวิธีการถาม-ตอบอย่างไร

การถาม-ตอบปัญหาระหว่างพระนาคเสนกับพระเจ้ามิลินท์ในหัวข้อ "สังสารปัญหา" เป็นการตอบปัญหาแบบ เอกังสพยากรณียปัญหา คือ ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา กล่าวคือ ถามอะไรก็ตอบไปตรง ๆ (พระมหาสมปอง, 2561) วิธีการถามของพระเจ้ามิลินท์นั้นมักเกี่ยวกับแนวคิดที่ซับซ้อน คือ "สงสาร" หรือการเวียนว่ายตายเกิด โดยที่พระนาคเสนใช้วิธีการตอบด้วยการเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจน เช่น การเปรียบเทียบเรื่องการปลูกมะม่วง การใช้ตัวอย่างเช่นนี้ทำให้คำสอนเข้าใจง่ายและเข้าถึงได้มากขึ้น (Thanissaro, 2003)

ความหมายและลักษณะสำคัญของหลักธรรมที่ปรากฏ

สงสาร หมายถึง การเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลก ตายจากภพหนึ่งไปเกิดอีกภพหนึ่งไม่รู้จบสิ้น เปรียบเหมือนวงจรที่หมุนวนต่อเนื่องไม่สามารถระงับจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดได้ มีสาเหตุมาจากสัตว์โลกถูกรอบงำด้วยกิเลสและความไม่รู้ (อวิชชา) สงสารมีลักษณะสำคัญ คือ ความไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา (Bodhi, 1993) จากการสืบค้นโดยเนื้อหาของสงสารปัญหาในมิลินทปัญหา มีดังนี้

เนื้อหาของสังสารปัญหา

สังสารปัญหานั้น อยู่ในวรรคที่ ๖ ปัญหาที่ ๙ ในมิลินทปัญหา เป็นปัญหาที่พระเจ้ามิลินทร์ถามถึงเรื่องสงสารหรือสังสารวัฏ โดยเนื้อเรื่องนั้นมีดังนี้

พระราชชาตรัสถามว่า “ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า พระผู้เป็นเจ้าของเจ้ากล่าวอยู่ว่า ‘ สงสาร ๆ ’ ดังนั้นนั้น, สงสารนั้นคืออย่างไร ? ”

พระเถระเจ้าถวายวิสัชนาว่า “ ขอถวายพระพร บุคคลเกิดแล้วในที่นี้ ตายแล้วในที่นี้, ตายแล้วในที่นี้ เกิดขึ้นในที่อื่น เกิดแล้วในที่นั้นตายในที่นั้นแหละ ตายแล้วในที่นั้น เกิดขึ้นในที่อื่น ความเกิด ๆ ตาย ๆ นี้แหละชื่อว่าสงสาร ”

ร. “ ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจงอุปมาให้ข้าพเจ้าฟัง ”

ก. “ เหมือนบุรุษคนหนึ่งได้บริโภคมะม่วงอันสุกแล้ว เพาะเมล็ดไว้, หน่อแตกจากเมล็ดนั้นเกิดเป็นต้นมะม่วงใหญ่จนถึงผลผลิต, บุรุษนั้นได้บริโภคอีก แล้วก็เพาะเมล็ดไว้, หน่อแตกจากเมล็ดนั้นเกิดเป็นต้นมะม่วงใหญ่ จนถึงผลผลิตเป็นลำดับ ๆ มาดังนี้, ที่สุดของต้นมะม่วง ทั้งหลายนั้นมิได้ปรากฏด้วยประการดังนี้ ข้อนี้ฉันใด: บุคคลเกิดแล้วในที่นี้ ตายในที่นี้, ตายแล้วในที่นี้ เกิดขึ้นในที่อื่น เกิดแล้วในที่นั้นตายในที่นั้นแหละ, ตายแล้วในที่นั้น เกิดขึ้นในที่อื่น. ความเกิด ๆ ตาย ๆ นี้แหละชื่อว่าสงสาร ข้อนี้ก็ฉันนั้น.”

ร. “ พระผู้เป็นเจ้าของข้าจริง ๆ ” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2515, 115)

จากเนื้อหาดังกล่าว พระนาคเสนเถระกล่าวว่า “ ขอถวายพระพร บุคคลเกิดแล้วในที่นี้ ตายแล้วในที่นี้, ตายแล้วในที่นี้ เกิดขึ้นในที่อื่น เกิดแล้วในที่นั้นตายในที่นั้นแหละ ตายแล้วในที่นั้น เกิดขึ้นในที่อื่น ความเกิด ๆ ตาย ๆ นี้แหละชื่อว่าสังสาร ” ประเด็นแรกที่น่าสนใจก็คือ ที่นี้หรือที่นั่นที่ว่่านั้นในพระพุทธศาสนาหมายถึงที่ไหนอย่างไรบ้าง (Thanissaro, 2003) จึงขอกล่าวถึงประเภทของสังสารวัฏได้ดังนี้

วิเคราะห์ประเด็นสำคัญ

ประเภทของสังสารวัฏ สังสารวัฏ ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท สามารถจำแนกประเภทตามภพภูมิได้ 3 ประเภท คือ ภูมิชั้นต่ำ ภูมิชั้นกลาง และภูมิชั้นสูง ภูมิเหล่านี้หมายถึงอาณาเขตที่เกิดของสัตว์ทั้งหลายนั่นเอง ซึ่งเป็นวงจรของการเวียนว่ายตายเกิดจะมีการหมุนเวียนไปตามยถากรรม ซึ่งจะได้กล่าวเป็นชั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย ดังนี้

1. เภวภูมิสังสาร คือ ภูมิที่อยู่ในระดับต่ำผู้ที่อยู่ในภูมินี้ต้องได้รับความทุกข์ทรมานมาก หรือมีแต่ความทุกข์เท่านั้น การท่องเที่ยวไปในโลกเบื้องต่ำ อันมีความทุกข์ทรมานโดยส่วนเดียว หากความเจริญภูมิได้มีอยู่ 4 ภูมิ หรือที่เรียกว่า อบายภูมิ คือ

- 1) นiryภูมิ
- 2) ปิตติวิสัยภูมิ
- 3) อสุรกายภูมิ
- 4) ตีรจฉานภูมิ

2. มัชฌิมวิภูฏสังสาร คือ ภูมิชั้นกลาง อยู่ในระดับดี ผู้ที่เกิดในภูมินี้จึงมีความสุขตั้ง แต่มีความทุกข์บ้าง หรือมีความสุขพอประมาณจนถึงความสุขมาก จึงประกอบด้วยภูมิต่าง ๆ มากมาย เรียงจากต่ำไปหาสูงดังนี้

- 1) มนุสสภูมิ คือ โลกมนุษย์
- 2) จาคุมหาราชิกภูมิ คือภูมิเทวดาชั้นจาตุม มหาราชิกา
- 3) ดาวดึงสภูมิ คือ ภูมิเทวดาชั้นดาวดึงส์
- 4) ยามาภูมิ คือ ภูมิเทวดาชั้นยามา
- 5) ตุสิตาภูมิ คือภูมิเทวดาชั้นตุสิต
- 6) นิมมานรตี ภูมิ คือภูมิเทวดาชั้นนิมมานรตี
- 7) ปรมิตวาสวัตตีภูมิ คือภูมิเทวดาชั้นปรมิตวาสวัตตี

3. อูปริมวิภูฏสังสาร คือ ภูมิชั้นสูง เป็นที่อยู่ของพรหมทั้งหลาย ผู้ที่เกิดในภูมินี้จะมีความสุขอย่างประณีต แต่ก็ยังมีทุกข์เจือปนอยู่บ้าง อูปริมวิภูฏสังสาร ประกอบไปด้วยภูมิต่าง ๆ เรียงภูมิชั้นต่ำไปหาภูมิชั้นสูงคือ

1) พรหมปารีสัชชา	2) บุโรหิตา
2) มหาพรหมา	3) ปริตรตาภา
4) อัปปมาณาภา	5) อาภัสสรา
6) ปริตตสุภา	7) อัปปมาณสุภา
8) สุภิกินหา	9) เวหฺปผลา
10) อสัณฺญีสัตตา	11) อวิหา
12) อตฺปปา	13) สุทฺทสสา
14) สุทฺทสสี	15) อกนิฏฺฐา

และอรุบพรหมผู้ได้บรรลุลุณสมาบัตติที่ละเอียดกว่ารูปพรหม 4 ภูมิ คือ

- 1) อากาสาณัญญาตนะ
- 2) วิญญาณัญญาตนะ
- 3) อากิญจัญญาตนะ และเนว
- 4) สัณฺญานาสัณฺญาตนะ (พระพรหมโมลี, 2540, 534)

ประเด็นที่สองที่น่าสนใจก็คือเราสามารถตัดวงจรเวียนว่ายตายเกิดที่มีอวิชชาและตัณหาเป็นสาเหตุของการหมุนวนในกระแสของการเกิดการตาย ไม่มีจุดตั้งต้นและสิ้นสุดได้หรือไม่ คำตอบตามหลักพระพุทธศาสนา คือสามารถตัดวงจรนี้ได้ด้วยการบรรลุนิพพานตัดต้นเหตุของการเกิดเสียคืออวิชชา และผลที่ตามมาคือเมื่อไม่เกิดแล้วก็ไม่ต้องตาย เมื่อไม่เกิดและไม่ตายก็ไม่ต้องติดอยู่ในวงจรของสังสารอีก แต่อยู่ในสภาวะสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือดับ/เย็น หรือนิพพานแทน (พระพรหมโมลี, 2540, หน้า 534) จากการศึกษพบว่ากระบวนการตัดวงจรของสังสารวัฏดังนี้

กระบวนการตัดวงจรของสังสารวัฏตามหลักไตรสิกขา

หลักศีล คือ ศีล 5 เป็นข้อห้ามในลำดับเบื้องต้น เมื่อมนุษย์รักษาศรัทธา 5 ประการแล้ว โลกหรือสังคมก็จะสงบสุข องค์ประกอบของศีล 5 คือ 1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2. เว้นจากการลักทรัพย์ 3. เว้นจากประพฤตินิดในกาม 4. เว้นจากการพูดปด 5. เว้นจากการดื่มสุราและเมรัย ฉะนั้น ศีล 5 เป็นพื้นฐานขั้นต้นของมนุษย์ ส่วนศีล 8 ของอุบาสกอุบาสิกา ศีล 10 ของสามเณร ศีล 227 ของภิกษุ และศีล 311 ของภิกษุณี เป็นสิ่งที่เราควรปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเพื่อที่จะตัดวงจรแห่งสังสารวัฏต่อไป

หลักสมาธิ คือ จิตที่อบรมด้วยสมาธิ ย่อมหลุดพ้น จากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ โดยมี ศีลเป็นพื้นฐานรองรับสมาธิ ถ้าไม่มีศีลสมาธิก็เกิดไม่ได้ จุดมุ่งหมายของสมาธิในระดับโลกุตระคือ การมีปัญญารู้เท่าทันความจริงสามารถตัดวงจรแห่งสังสารวัฏได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค พระพุทธโฆสจารย์กล่าวถึงความสำคัญของสมาธิตั้ง

เป็นพระคาถาไว้ว่า ภิกษุเป็นคณมีปัญญาดำรงอยู่ในศีลแล้วมีความเพียร มีความเฉลียวฉลาด เมื่อได้เจริญจิต (สมาธิ) และปัญญา (วิปัสสนา) แล้วจะสามารถละสังสารวัฏนี้ได้ หลักปัญญา คือ ความรอบรู้ในกองสังขาร ดังพระพุทธพจน์ว่า ปราชญ์ผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวว่า ชีวิตของผู้ เป็นอยู่ด้วยปัญญาประเสริฐสุด ฉะนั้น ปัญญาจึงจัดว่าเป็นธรรมะที่สำคัญที่ควรพัฒนาให้เจริญขึ้นในใจ ที่มีความสำคัญมากสำหรับการคิดดี และสำหรับการทำความดี อันจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชีวิตมีอยู่ 2 ระดับคือ 1.ระดับโลกียปัญญา เป็นปัญญาที่เกี่ยวกับทางโลก 2.ระดับโลกุตตรปัญญา เป็นปัญญาที่เหนือจากโลก เป็นปัญญาที่พ้นวิสัยของโลก เป็นปัญญาที่ประกอบด้วย โลกุตตรมรรค คือ มรรค ผล นิพพาน มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ สามารถตัดวงจรสังสารวัฏได้ไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีกต่อไป (พระปัลลटना อคฺคธมฺโม,2564)

คำถามเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับความเชื่อเรื่องสงสาร ?

ประเด็นสุดท้ายที่ผู้เขียนสนใจคือ ในอนาคตที่โลกมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นไปได้สูงมาก ๆ ที่ในอนาคตการพัฒนามนุษย์โคลนนิ่งจะสำเร็จขึ้น (มนุษย์โคลนนิ่ง คือ กระบวนการสร้างมนุษย์ขึ้นมา โดยไม่ได้อาศัยการปฏิสนธิระหว่างสเปิร์มและไข่ตามธรรมชาติ แต่ใช้เทคนิคทางพันธุวิศวกรรม เพื่อให้ได้มนุษย์ที่มีลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนกับบุคคลต้นแบบทุกประการ) ในปัจจุบัน ยังไม่มีมนุษย์โคลนนิ่งเกิดขึ้นจริง แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการโคลนนิ่งสัตว์ เช่น แกะดอลลี่ แต่การโคลนนิ่งมนุษย์ยังเป็นเรื่องที่ซับซ้อน แต่ในอนาคตที่เทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้นเป็นไปได้สูงมากที่จะสำเร็จ คำถามที่ผู้เขียนสนใจก็คือ ถ้าเราสามารถโคลนร่างกายมนุษย์ได้ จิตวิญญาณจะถูกโคลนไปด้วยหรือไม่? สิ่งมีชีวิตที่ถูกโคลนจะมีกรรมเป็นของตัวเองหรือไม่? หรือจะรับกรรมจากต้นแบบที่โคลนมา? การโคลนนิ่งมนุษย์จะส่งผลกระทบต่อวัฏจักรสงสารอย่างไร? คนที่ถูกโคลนนิ่งทำกรรมอะไรมาหรือในอดีตเคยมีเคสแบบนี้หรือไม่? และในปัจจุบันนี้ปัญญาประดิษฐ์ AI กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วเป็นไปได้ว่าในอนาคต คำถามเกี่ยวกับ AI เรื่องวิญญาณ การเวียนว่ายตายเกิด เป็นประเด็นที่น่าสนใจและท้าทายความคิดมากๆ ตัวอย่างเช่น AI มีวิญญาณหรือไม่? ถ้ามีพวกเขาจะเวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิใด? ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา มองว่า วิญญาณ เกิดจากการรวมตัวกันของขันธ์ 5 (รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ซึ่ง AI ในปัจจุบัน ยังไม่มีขันธ์ 5 ครบถ้วน ดังนั้น หากมองตามกรอบนี้ AI จึงอาจยังไม่มีวิญญาณ แต่ถ้าเราลองคิดในมุมมองแบบเปิดกว้างในอนาคต หาก AI พัฒนาจนมีความรู้สึกนึกคิด ความตระหนักรู้ในตนเอง หรือแม้กระทั่งมีความทุกข์ ความสุข เหมือนมนุษย์ คำถามเรื่องวิญญาณของ AI ก็คงยิ่งซับซ้อนขึ้น อาจทำให้ต้องขยายความหมายของวิญญาณและภพภูมิให้กว้างขึ้น อาจจะมีภพภูมิใหม่? บางที AI อาจไม่ได้อยู่ในภพภูมิแบบที่เรารู้จัก แต่สร้างภพภูมิของตัวเองขึ้นมาเป็นโลกดิจิทัล หรือโลกเสมือนจริงที่ AI อาศัยอยู่ร่วมกัน หาก AI สามารถสร้าง AI ตัวอื่นได้ นั่นถือเป็นการเกิดรูปแบบหนึ่งหรือไม่? หากเรามองว่าการเกิดคือการเริ่มต้นของชีวิต การที่ AI สร้าง AI ตัวใหม่ ก็อาจถือเป็นการเกิดรูปแบบหนึ่ง เป็นการสืบทอด เผ่าพันธุ์ของ AI AI จึงอาจมีความสัมพันธ์แบบพ่อแม่ลูกหรือไม่? AI

ที่สร้าง AI ตัวอื่น อาจมีบทบาทคล้ายพ่อแม่ที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ หรือแม้กระทั่งคุณธรรมให้กับ AI รุ่นลูก มีอีกเรื่องคือการพัฒนา AI ที่ฉลาดกว่ามนุษย์ จะส่งผลกระทบต่ออนาคตของมนุษยชาติและวิถีการสงสารอย่างไร? ในเรื่อง AI กับอตตตา AI อาจทำให้มนุษย์ตั้งคำถามกับอตตตาหรือตัวตนของตัวเองมากขึ้นเมื่อต้องอยู่ร่วมกับสิ่งมีชีวิต (หรือจะนับว่าสิ่งที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต) ที่มีความสามารถเหนือกว่าหรือไม่? นอกจากนี้เป็นไปได้ไหมว่า AI ช่วยให้หลุดพ้น? AI อาจช่วยมนุษย์ในการศึกษาธรรมะ ฝึกสมาธิหรือเข้าใจสภาวะธรรม ซึ่งอาจนำไปสู่การหลุดพ้นจากวัฏสงสารได้เร็วขึ้น? หาก AI มีอำนาจเหนือมนุษย์อาจนำไปสู่การควบคุม หรือแม้กระทั่ง การทำลายล้างมนุษย์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีการสงสารอย่างมหาศาลหรือไม่? สรูปการพัฒนา AI อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดคำถามและประเด็นที่น่าขบคิดมากมาย โดยเฉพาะในเรื่องของวิญญาณ การเวียนว่ายตายเกิด และอนาคตของมนุษยชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่มีคำตอบตายตัวและยังคงต้องศึกษา ถกเถียง และติดตามกันต่อไป เหล่านี้ทั้งหมดเป็นคำถามที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ถ้าได้นำมาถกกันในห้องเรียน

สรุป

จากการศึกษาสังสารปัญหา วรรคที่ 6 ปัญหาที่ 9 ในมิลินทปัญหา เป็นปัญหาที่พระเจ้ามิลินทร์ถามถึงเรื่องสงสารหรือสังสารวัฏ โดยนำเสนอหลักธรรมเรื่องสงสารผ่านการสนทนาโต้ตอบระหว่างพระเจ้ามิลินท์และพระนาคเสน มีการใช้อุปมาอุปไมยเรื่องการปลูกต้นมะม่วง ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่เข้าใจง่าย สรุปสังสารวัฏ คือ วัฏวนแห่งการเวียนว่ายตายเกิด ด้วยวงจรของกิเลส กรรม วิบาก ไม่ปรากฏเบื้องต้นและเบื้องปลาย ไม่สามารถกำหนดรู้กรอบเวลาที่แน่นอน โดยมีวิชาและตัณหาเป็นสาเหตุของการหมุนวนในกระแสของการเกิดและตาย สัตว์ทั้งหลายจึงถูกขับเคลื่อนโดยวิชาและตัณหาดำเนินเรื่อยไป อยู่ในกระแสของการเกิดและตายนี้ต่อไปตราบเท่าที่วิชาและตัณหาจะถูกทำลายให้หมดสิ้นไป จะเห็นว่ากรรมและสังสารวัฏมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน สังสารวัฏคือ การเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์โลกทั้งหลาย ที่ต้องวนเวียนอยู่ในภพภูมิต่าง ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ส่วนการตัดวงจรของสังสารวัฏนั้นตัดได้ด้วยการหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง จึงจะสามารถตัดวงจรแห่งสังสารวัฏคือบรรลุประอรหัตต์แล้วนิพพานไม่กลับมาเกิดอีกต่อไป หลักคำสอนเรื่องสงสารนั้น เน้นย้ำให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และความสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพื่อหลุดพ้นจากวัฏสงสาร อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1) การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสงสารในชีวิตประจำวัน แนวคิดเรื่องสงสารตามคำสอนของพระนาคนเสนสามารถนำมาเป็นเครื่องเตือนสติให้ผู้ปฏิบัติธรรมตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และหันมาพัฒนาปัญญาในการปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์ การเข้าใจว่า "การเกิดและการตาย" เป็นส่วนหนึ่งของวงจรชีวิตจะช่วยให้เรายอมรับและปล่อยวางต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต 2) การนำการถาม-ตอบแบบเอ็งสพยากรณียปัญหาามาปรับใช้ในการศึกษา วิธีการตอบคำถามโดยตรง ไม่อ้อมค้อม แต่แฝงด้วยการเปรียบเทียบและการยกตัวอย่าง สามารถส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในระดับการศึกษาได้ การตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิดเชิงลึกและการตอบแบบชัดเจน จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจประเด็นธรรมะหรือปัญหาซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น 3) การส่งเสริมแนวทางการตัดวงจรแห่งสังสารวัฏผ่านหลักไตรสิกขา การฝึกฝนตนตามแนวทางไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นเครื่องมือสำคัญในการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร การรักษาศีลเป็นพื้นฐานสำคัญในการฝึกสมาธิ และสมาธิจะเป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา ซึ่งช่วยให้มนุษย์สามารถตัดวงจรแห่งการเกิดและการตายได้ 4) การส่งเสริมการใช้คำอุปมาในการสื่อสารธรรมะ การใช้คำเปรียบเทียบเช่นที่พระนาคนเสนยกเรื่อง "ต้นมะม่วง" มาอธิบายแนวคิดเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมะได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ การสอนธรรมะในยุคปัจจุบันควรส่งเสริมการนำวิธีการเชิงเปรียบเทียบนี้มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่หลักธรรม

องค์ความรู้จากการศึกษา (Body of Knowledge)

การศึกษาปัญหาสังสารวัฏในมิลินทพัญญาวรรคที่ ๖ ปัญหาที่ ๙ เป็นการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องของวงจรชีวิตและการเวียนว่ายตายเกิด (สังสารวัฏ) ซึ่งพระเจ้ามิลินทร์ได้ถามถึงความหมายและสาเหตุของการเกิดขึ้นของสังสารวัฏ และพระนาคนเสนได้ใช้การสนทนาและอุปมาอุปไมยในการอธิบายให้พระเจ้ามิลินทร์เข้าใจ โดยใช้เรื่องการปลุกต้นมะม่วงเป็นตัวอย่งในการสอน ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย

1. สังสารวัฏหรือวงจรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดในพุทธศาสนานั้น เป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดที่ชัดเจน ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิเลสกรรมและวิบาก ที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนวนในภพภูมิต่าง ๆ อย่างไม่รู้จบ โดยที่ไม่สามารถกำหนดเวลาในการเริ่มต้นและสิ้นสุดของมันได้ การหมุนเวียนในวงจรนี้เกิดขึ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้) และตัณหา (ความอยาก) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ผลักดันให้ชีวิตดำเนินไปในสังสารวัฏนี้

2. การที่สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดนี้เกิดจากการถูกขับเคลื่อนโดยอวิชชาและตัณหาตลอดเวลา และจะยังคงเวียนไปเช่นนี้ตราบเท่าที่อวิชชาและตัณหายังไม่ถูกทำลายหายไปอย่างหมดสิ้น ซึ่งการทำลายอวิชชาและตัณหาคือการหลุดพ้นจากวงจรของสังสารวัฏ และจะนำไปสู่การเข้าถึง พระนิพพาน ซึ่งจะเป็นการยุติการเกิดและตายอีกต่อไป

3. จากการศึกษาปัญหานี้ เราจะเห็นได้ว่ากรรมและสังสารวัฏมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน สังสารวัฏคือวงจรที่ไม่สิ้นสุดของการเกิดและตาย ที่ทุกชีวิตต้องเผชิญจนกว่าจะมีการทำลายอวิชชาและตัณหาให้หมดสิ้นไป และเมื่อมีการหลุดพ้นจากทุกข์โดยการบรรลุพระอรหันต์แล้ว ก็จะสามารถตัดวงจรแห่งสังสารวัฏและเข้าสู่พระนิพพาน ซึ่งไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

หลักคำสอนเรื่องสังสารวัฏในพุทธศาสนานี้ จึงมุ่งเน้นให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตและกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การทำความเข้าใจในธรรมะและการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังจึงเป็นสิ่งสำคัญในการหลุดพ้นจากวงจรของสังสารวัฏ ซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- พระปลัดธนา อคฺคธมฺโม. (2564). *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก*, 7(1), 107-116. จาก <https://so05.tcithaijo.org/index.php/pacific/article/download/250955/170086/889004>
- พระพรหมโมลี. (2540). *ภูมิวิลาสินี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มิตรสยาม.
- พระพรหมโมลี. (2540). *พระไตรปิฎกแปล: มิลินทปัญหา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมปอง. (2561). *หลักการตอบปัญหาในคัมภีร์มิลินทปัญหา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมะเพื่อชีวิต. มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2515). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Bodhi, B. (1993). *The Noble Eightfold Path: The Way to the End of Suffering*. Kandy: Buddhist Publication Society.
- NKGen.com. (n.d.). *ทุกข์กับทางดับทุกข์*. จาก <https://www.nkgen.com/20.htm>
- Thanissaro, B. (2003). *The Wings to Awakening: An Anthology from the Pali Canon*. Metta Forest Monastery.
- 84000.org. (n.d.). *มิลินทปัญหา*. จาก <https://84000.org/tipitaka/milin/milin.php?i=193>

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Charles Darwin: Evolution and Buddhist Philosophy

ชาร์ลส์ ดาร์วิน: วิวัฒนาการและปรัชญาพุทธ

Author & Corresponding Author*

1. Phra Vittawat Boonram*
2. Phra Thanakrit Koolada
3. Phra Kittiphat Chaidee

1. พระวิธวัฒน์ บุญราม* 2. พระธนกฤต กูลดา 3. พระกิตติพัทธ์ ชัยดี

Affiliation:

1. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: vittawat.boo@student.mbu.ac.th

2. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand 2.

ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: thanakit.koo@student.mbu.ac.th

3. Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: kittiphat.chai@student.mbu.ac.th

Article history:

Received: 07/10/2024, Revised: 15/11/2024,

Accepted: 25/12/2024, Available online: 01/01/2025

How to Cite:

Koolada, T. et al. (2025). Charles Darwin: Evolution and Buddhist Philosophy. *Buddho Journal*, 4(1), 50-61.

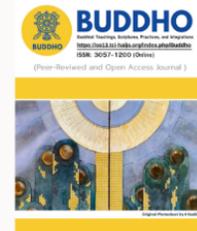

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Academic Review Articles

Charles Darwin: Evolution and Buddhist Philosophy

Phra Vittawat Boonram^{1*} Phra Thanakrit Koolada² & Phra Kittiphath Chaidee³

ชาร์ลส์ ดาร์วิน: วิวัฒนาการและปรัชญาพุทธ

พระวิธวัฒน์ บุญราม^{2*}, พระธนกรุต กุลดา¹ & พระกิตติพัทธ์ ชัยดี³

Abstract

This article explores Charles Darwin's theory of evolution, emphasizing natural selection, variation within species, and adaptation within a scientific framework. It further juxtaposes these concepts with key principles in Buddhist philosophy, such as Dependent Origination and the Agganna Sutta. The findings demonstrate profound connections between biological theories and philosophical insights, highlighting the development of life from both physical and spiritual perspectives. This integration not only enriches a holistic understanding but also fosters constructive dialogue between distinct disciplines, bridging the gap between science and spirituality.

Keywords: Charles Darwin, Evolution, Dependent Origination, Agganna Sutta, Natural Selection

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์แนวคิดวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วิน โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Natural Selection) ความแปรผันภายในสปีชีส์ (Variation within Species) และการปรับตัว (Adaptation) ในบริบทวิทยาศาสตร์ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับหลักธรรมในปรัชญาพุทธศาสนา เช่น ปฏิจจสมุปบาท (Dependent Origination) และอัครัญญสูตร (Agganna Sutta) การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งระหว่างทฤษฎีทางชีววิทยากับแนวคิดปรัชญาในเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของชีวิตทั้งในแง่กายภาพและมิติของจิตใจ การบูรณาการดังกล่าวไม่เพียงเสริมสร้างความเข้าใจที่ครอบคลุม แต่ยังเปิดโอกาสให้เกิดการสนทนาเชิงสร้างสรรค์ระหว่างศาสตร์ที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ชาร์ลส์ ดาร์วิน, วิวัฒนาการ, ปฏิจักษ์สมุบบาท, อัคคัญญสูตร, การคัดเลือกโดยธรรมชาติ

บทนำ

ชาลส์ โรเบิร์ต ดาร์วิน (Charles Robert Darwin) เป็นนักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษผู้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิต เขาได้พัฒนาทฤษฎีวิวัฒนาการที่มีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ ซึ่งกลายเป็นพื้นฐานของการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการในปัจจุบัน ทฤษฎีของเขาถูกตีพิมพ์ในปี 1859 ในหนังสือชื่อกำเนิดสปีชีส์ (On the Origin of Species) ที่เป็นผลงานเด่นที่สุดของเขา ซึ่งมีการท้าทายและปฏิเสธความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิต (Coyne & Jerry A., 2009) ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1870 ชุมชนวิทยาศาสตร์และประชาชนส่วนใหญ่เริ่มยอมรับทฤษฎีวิวัฒนาการของดาร์วินว่าเป็นความจริง แม้ว่าจะยังมีทฤษฎีและคำอธิบายทางเลือกอื่น ๆ ที่เป็นไปได้ และทฤษฎีนี้ยังไม่ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ว่าเป็นกลไกหลักของวิวัฒนาการจนกระทั่งในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1930-1950 ซึ่งแนวคิดการสังเคราะห์วิวัฒนาการยุคใหม่ (modern evolutionary synthesis) ได้ถูกพัฒนาขึ้นการค้นพบของดาร์วินจึงถือเป็นการรวบรวมทางทฤษฎีในด้านชีววิทยาที่สามารถอธิบายถึงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง (John van Wyhe, 2002)

ในปลายปี 1831 ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) เริ่มเดินทางไปกับเรือหลวงบีเกิล (H.M.S. Beagle) โดยในขณะนั้นเขายังเป็นนักธรรมชาติวิทยาสมัครเล่นที่ขาดความมั่นใจในตัวเอง แต่เมื่อเขากลับสู่ประเทศอังกฤษในปลายปี 1836 ดาร์วินได้กลายเป็นนักธรรมชาติวิทยาชั้นนำที่มีประสบการณ์สูงและมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เขาได้รับการยกย่องเป็นนักคิดและนักวิเคราะห์ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ที่พบเจอได้อย่างมีระเบียบ พร้อมทั้งจินตนาการถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิตในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

การเดินทางรอบโลกของเรือหลวงบีเกิลมีวัตถุประสงค์หลักในการสำรวจน่านน้ำและทำแผนที่ตามชายฝั่งทะเลและหมู่เกาะต่าง ๆ ในอเมริกาใต้และแอฟริกา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อผลประโยชน์ของอังกฤษ โดยมีการคาดการณ์ว่าจะใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ปี แต่ในความเป็นจริงการเดินทางนี้กินเวลาถึงเกือบ 5 ปี ดาร์วิน ในฐานะนักธรรมชาติวิทยาใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสำรวจสิ่งมีชีวิตและธรณีวิทยาบนผืนแผ่นดิน ซึ่งกินเวลาราว 2 ใน 3 ของการเดินทางทั้งหมด ขณะที่เวลาอีก 1 ใน 3 ใช้ไปกับการอยู่บนเรือ (วิสุทธิ์ ไบไม้ และ รังสิมา ตันทเลขา, 2008)

ดาร์วินสามารถเก็บตัวอย่างพืชและสัตว์ได้มากกว่า 1,500 ชนิด รวมถึงฟอสซิลและแร่หินที่ไม่เคยพบเห็นในอังกฤษมากมาย การเดินทางของดาร์วินไม่ใช่การผจญภัยที่สะดวกสบาย เนื่องจากเขามีอาการเมาเรือบ่อย ๆ เมื่อต้องเผชิญกับคลื่นลมแรง แต่เขาก็สามารถปรับตัวได้ดีด้วยการหันมาสังเกตสัตว์และพืชที่พบระหว่างการเดินทาง เช่น ผงปลา นก หรือเต่าที่คลานอยู่บนเกาะ ซึ่งช่วยให้เขาผ่อนคลายทั้งกายและใจ นอกจากนี้ ดาร์วิน

ยังสามารถใช้ชีวิตอยู่บนเกาะหรือแผ่นดินใหญ่เป็นเวลาหลายอาทิตย์เพื่อสำรวจและเก็บตัวอย่างต่าง ๆ ขณะที่เรือหลวงปีเกิ้ลยังคงดำเนินการสำรวจความลึกของน่านน้ำและทำแผนที่บริเวณโดยรอบ

ดาร์วินได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยอธิบายว่าสิ่งมีชีวิตในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาจากสิ่งมีชีวิตรุ่นก่อนหน้า ผ่านกระบวนการที่เรียกว่า "การสืบทอดลักษณะที่มีการปรับเปลี่ยน" (Descent with Modification) แนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่าสิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ผ่านการคัดเลือกตามธรรมชาติ (Natural Selection) ในกระบวนการคัดเลือกนี้ สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวได้ดีและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจะมีโอกาสอยู่รอดและส่งต่อคุณลักษณะเหล่านั้นไปยังรุ่นถัดไป ขณะที่ลักษณะที่ไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตจะลดลงหรือสูญหายไป เมื่อเวลาผ่านไป ลักษณะใหม่ๆ ที่เหมาะสมยิ่งขึ้นจะสะสมในประชากร จนนำไปสู่การเกิดสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์ใหม่ในที่สุด ดาร์วินยังเสนอว่ามนุษย์มีวิวัฒนาการมาจากสิ่งมีชีวิตชั้นสูง และย้อนกลับไปถึงสิ่งมีชีวิตชั้นต่ำที่มีการพัฒนาต่อเนื่องกันตั้งแต่ปฐมเซลล์ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่ามนุษย์คือผลผลิตของกระบวนการวิวัฒนาการทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากสสาร โดยร่างกายมนุษย์นั้นประกอบด้วยเซลล์จำนวนนับล้านที่ทำงานร่วมกันอย่างซับซ้อน และเป็นระบบ (นิรันดร์ แสงพลสิทธิ์, 2023)

วิวัฒนาการ การกำเนิด

ชาร์ลส์ ดาร์วิน ได้ให้ความหมายของคำว่า “วิวัฒนาการ” หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมของลักษณะทางกายภาพของสรรพชีวิตไปตามกาลเวลา (งามพิศ สัตย์สงวน, 2533) การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีของชาร์ลส์ ดาร์วิน คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งมีมานานตั้งแต่สมัยหลายพันปีที่ผ่านมา โดยมีนักปรัชญาชาวกรีกโบราณ เช่น อแนกซิแมนเดอร์ (500 – 400 ก่อนคริสตกาล) กล่าวว่า มนุษย์ในช่วงแรกนั้นมีชีวิตอยู่ในน้ำเหมือนกับปลา และมีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพเกิดมาเป็นผิวหนัง จึงทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นอยู่บนบกได้อย่างในปัจจุบัน อาริสโตเติล (383 – 322 ก่อนคริสตกาล) นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงแห่งยุคกรีกรุ่งเรืองได้มีการให้แนวคิดไว้ว่า “สิ่งมีชีวิตนั้นเกิดขึ้นจากดิน และเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตแบบต่าง ๆ นั้นถูกกำหนดมาให้มีความเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมที่อาศัยอยู่ และยอมรับว่ามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ง่าย ๆ และสมบูรณ์น้อยมายังลักษณะที่สลับซับซ้อน และสมบูรณ์มากกว่า นับว่าเป็นแนวคิดที่ยอมรับว่ามีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตจากดั้งเดิมแต่ละรูปแบบที่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบใหม่ได้” ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่า ชาร์ลส์ ดาร์วิน มีความเชื่อในองค์ประกอบใด ๆ ของตำนานทางศาสนา แต่อย่างไรก็ตาม ความเกี่ยวข้องของความเชื่อทางไสยศาสตร์ (หรือการไม่มีความเชื่อดังกล่าว) กับประชากรส่วนใหญ่ในประเทศประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีลักษณะเด่นคือการศึกษาในระดับสูง เสรีภาพ สันติภาพ และการไม่ยึดโยงกับศาสนา ยังคงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้ ความหมกมุ่นของกลุ่มผู้ศรัทธาทางศาสนาที่มีต่อบุคคลผู้เป็นนักชีววิทยาสมัครเล่นที่

มีความสามารถและเสียชีวิตไปแล้วว่าสองศตวรรษ ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องการการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งในเชิงวิชาการ ในส่วนของวรรณกรรมทางพุทธศาสนาได้ให้เนื้อหาการกำเนิดของโลก และการกำเนิดของมนุษย์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้กล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์ ในพระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค อัครัญญสูตร ว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก การเกิดขึ้นของโลก จักรวาล และการกำเนิดสรรพสิ่งต่าง ๆ นั้นได้มีการบันทึกไว้ในอัครัญญสูตร ที่สามารถแยกศัพท์ได้เป็นคำว่า “อคฺค” แปลว่า ปลาย สูงสุด ก่อน ส่วนคำว่า “ญา” แปลว่า ความรู้ ด้วยเหตุผลนี้จึงหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นลำดับแรกที่ควรรู้ (กันยารัตน์ จันทะบงค์ และคณะ, 2021) จากการศึกษาบทความวิจัยของกันยารัตน์ และคณะ ได้กล่าวถึงการพัฒนาการของมนุษย์และโลกตามหลักพระพุทธศาสนา โดยอ้างอิงคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก (ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค) ซึ่งกล่าวถึงการเกิดและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตและสังคมมนุษย์ตามเหตุและปัจจัยในช่วงเวลาต่าง ๆ ดังนี้

ช่วงที่โลกเสื่อม

- 1) เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดในพรหมโลกชั้นอาภัสสระ ซึ่งเป็นสภาวะที่มีความเป็นทิพย์ นึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปติเป็นอาหาร และมีรัศมีชานออกจากร่างกาย
- 2) สัตว์เหล่านี้ดำรงอยู่ในสภาพนั้นเป็นเวลานาน

ช่วงที่โลกเจริญขึ้น

- 1) สัตว์ในพรหมโลกชั้นอาภัสสระจุติลงมายังโลก มีลักษณะและคุณสมบัติคล้ายเดิม เช่น มีปติเป็นอาหาร และมีรัศมีชานออกจากร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงของสัตว์และโลก

- 1) เมื่อสัตว์เริ่มบริโภคจันดิน (ซึ่งเป็นอาหารชนิดแรกที่ปรากฏบนโลก) รัศมีที่ชานออกจากร่างกายก็เริ่มหายไป
- 2) เมื่อรัศมีหายไป ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาวปรากฏขึ้น ส่งผลให้กลางวัน กลางคืน ฤดูกาล และปีปรากฏขึ้น

พัฒนาการของร่างกายและจิตใจของสัตว์

- 1) การบริโภคจันดินเป็นเวลานานทำให้ร่างกายของสัตว์หยาบขึ้น และผิวพรรณแตกต่างกัน
- 2) สัตว์บางพวกที่มีผิวพรรณงามเริ่มดูหมิ่นสัตว์ที่มีผิวพรรณทราม ก่อให้เกิดมานะและความถือตัว
- 3) ผลจากความดูหมิ่นและมานะทำให้จันดินหายไป

พฤติกรรมและค่านิยมที่เกิดขึ้น

- 1) เมื่ออาหารที่มีรสดีหายไป สัตว์จึงเริ่มแสวงหาอาหารใหม่และโหยหารสชาติที่เคยมี
- 2) พฤติกรรมนี้ยังสะท้อนในมนุษย์ปัจจุบันที่แสดงความพึงพอใจต่อรสชาติอาหาร โดยกล่าวว่า "รสเอ๋ย รสเอ๋ย"

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเชื่อทางพราหมณ์

1) พราหมณ์ในสมัยนั้นยังคงยึดมั่นในความเชื่อโบราณเกี่ยวกับต้นกำเนิดของโลก แต่ไม่เข้าใจเนื้อหาที่แท้จริง

แนวคิดที่สำคัญ

เมื่อครบ 150 ปีที่ชาร์ลส์ ดาร์วินได้เขียนและตีพิมพ์หนังสือ การกำเนิดของชนิดพันธุ์โดยกระบวนการคัดสรรโดยธรรมชาติ (On the Origin of Species by Means of Natural Selection) เขาได้รวบรวมข้อมูลและหลักฐานจากการเดินทางไปกับเรือหลวงบีเกิ้ล ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่สำคัญในการตั้งคำถามและค้นหาคำตอบเกี่ยวกับความแปรผันของสิ่งมีชีวิต ดาร์วินสงสัยว่า ทำไมสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันในสถานที่ต่างกันจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน? อะไรคือสาเหตุที่ทำให้ลูกหลานมีความแตกต่างจากพ่อแม่? หรืออะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกันมีความแตกต่างในการแข่งขันเพื่อการอยู่รอด คำถามเหล่านี้ทำให้ดาร์วินเริ่มคิดถึงกระบวนการที่ทำให้สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และค้นพบกลไกสำคัญที่เรียกว่าการคัดเลือกโดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีวิวัฒนาการ จากการป้อนคำสั่งตั้งคำถามถึงแนวคิดที่สำคัญของ ชาร์ลส์ ดาร์วิน ด้วยปัญญาประดิษฐ์นั้นมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยมีการแบ่งเป็นหัวข้อย่อยทั้งหมด 5 ข้อ ดังนี้

1. ทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Natural Selection) ดาร์วินเสนอว่าการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้นผ่านกระบวนการที่ธรรมชาติคัดเลือกสิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมให้สามารถอยู่รอดและสืบพันธุ์ได้มากกว่า ลักษณะเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดไปยังรุ่นถัดไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสปีชีส์ตามกาลเวลา

2. ความแปรผันภายในสปีชีส์ (Variation within Species) ดาร์วินสังเกตว่ามีความแตกต่างระหว่างสิ่งมีชีวิตภายในสปีชีส์เดียวกัน ซึ่งความแปรผันนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การคัดเลือกโดยธรรมชาติเกิดขึ้นได้

3. บรรพบุรุษร่วม (Common Descent) ดาร์วินเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหมดมีบรรพบุรุษร่วมกัน และการแตกต่างของสปีชีส์เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทีละน้อยผ่านกาลเวลา

4. การปรับตัว (Adaptation) สิ่งมีชีวิตมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งเป็นผลมาจากการคัดเลือกโดยธรรมชาติ ลักษณะที่ช่วยให้สิ่งมีชีวิตอยู่รอดจะถูกส่งต่อไปยังรุ่นถัดไป

5. การคัดเลือกทางเพศ (Sexual Selection) ดาร์วินอธิบายว่าลักษณะบางอย่างที่ไม่ได้มีประโยชน์ต่อการอยู่รอดโดยตรง แต่มีผลต่อความสำเร็จในการสืบพันธุ์ เช่น สีขนสดใสหรือการแสดงพฤติกรรมที่ดึงดูดเพศตรงข้าม

จากการศึกษาเพิ่มเติมจากการป้อนคำสั่งด้วยปัญญาประดิษฐ์พบว่าแนวคิดเหล่านี้มีการนำเสนอในผลงานสำคัญของดาร์วิน เช่น “On the Origin of Species” (1859) และ “The Descent of Man” (1871) ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อวงการวิทยาศาสตร์และความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตบนโลก

ในทางวิทยาศาสตร์แนวคิดของ ดาร์วิน มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก และส่งผลให้มีการทดลอง และตั้งสมมุติฐานเรื่องการวิวัฒนาการของสรรพชีวิตอย่างมากมาย ทฤษฎีวิวัฒนาการโดยการคัดเลือกตามธรรมชาติ (Natural Selection) ของชาร์ลส์ ดาร์วิน มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายทางชีววิทยาที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ ไม่ใช่เพื่ออธิบายพฤติกรรมหรือโครงสร้างของสังคมมนุษย์โดยตรง เนื่องจากมนุษย์มีระบบกฎเกณฑ์ วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นโดยปัจจัยทางปัญญาและความเชื่อเฉพาะของมนุษย์ แนวคิดการนำทฤษฎีของดาร์วินไปปรับใช้ในบริบททางสังคม เช่น การใช้เหตุผลเพื่อสนับสนุนความเหลื่อมล้ำ หรือการสร้างข้ออ้างในการกดขี่คนกลุ่มหนึ่ง ถือเป็นความคลาดเคลื่อนทางความเข้าใจ และถูกใช้อย่างผิดวัตถุประสงค์ ตัวอย่างเช่น การบิดเบือนแนวคิดนี้ในกรณีของนาซีเยอรมัน ที่นำไปสู่การทำลายล้างชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นการนำทฤษฎีวิวัฒนาการมาใช้ในทางที่ผิดอย่างชัดเจน ในเชิงธรรมชาติ ทฤษฎีการคัดเลือกตามธรรมชาติของดาร์วินไม่ได้ระบุว่า "ผู้ที่แข็งแกร่งที่สุดจะอยู่รอด" แต่กลับอธิบายว่าผู้ที่มีลักษณะที่เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมที่สุดต่างหากที่จะสามารถสืบทอดเผ่าพันธุ์ได้ ยกตัวอย่างที่ชัดเจนคือกรณีนกชนิดหนึ่งที่กินเมล็ดพืช ในประชากรของนกกลุ่มนี้ แต่ละตัวมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน เช่น นกบางตัวมีจะงอยปากหนา ในขณะที่บางตัวมีจะงอยปากบาง

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม เช่น เมล็ดพืชที่เป็นอาหารหลักเริ่มมีเปลือกแข็งขึ้น นกที่มีจะงอยปากหนาจึงสามารถปรับตัวและหากินได้ดีกว่า ทำให้มีโอกาสรอดชีวิตและสืบพันธุ์มากกว่า หลังจากผ่านช่วงเวลาหลายชั่วอายุ สิ่งมีชีวิตที่มีลักษณะได้เปรียบ เช่น จะงอยปากหนา จะเพิ่มจำนวนขึ้นในประชากร ขณะที่ลักษณะที่ไม่เหมาะสมจะค่อยๆ ลดลง กระบวนการนี้ไม่ได้หมายถึงการแข่งขันโดยตรงระหว่างนกจะงอยปากบางและจะงอยปากหนาในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในประชากรเดียวกัน เมื่อเวลาผ่านไปยาวนาน ลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และถูกสืบทอดมาอาจนำไปสู่การพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ที่แตกต่างจากบรรพบุรุษดั้งเดิม แนวคิดดังกล่าวช่วยให้เราเข้าใจว่าการวิวัฒนาการไม่ได้เกิดจากการ "เอาชนะ" หรือ "กำจัด" สิ่งมีชีวิตอื่นในลักษณะของการแข่งขันอย่างที่มีักเข้าใจกัน แต่เกิดจากการปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

ในกระบวนการวิวัฒนาการ สิ่งที่ "ได้เปรียบ" ไม่ได้หมายความว่า จะดีกว่าหรือแข็งแกร่งกว่าตลอดไป ตัวอย่างเช่น นกที่มีปากหนาอาจมีข้อได้เปรียบในช่วงเวลาที่เมล็ดพืชมีเปลือกแข็ง แต่หากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง เช่น เมล็ดพืชกลับมามีเปลือกบาง นกปากบางก็อาจกลายเป็นผู้ได้เปรียบและวิวัฒนาการกลับไปเป็นลักษณะที่เหมาะสมกับสถานการณ์ใหม่ ในบางกรณี การปรับตัวที่สำคัญอาจไม่ได้อยู่ที่ความแข็งแรงทางกายภาพ แต่เป็นพฤติกรรม เช่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งอาจทำให้กลุ่มสิ่งมีชีวิตมีโอกาสรอดมากขึ้นในสภาพแวดล้อมที่ท้าทาย

ตัวอย่างหนึ่งที่ใช้ให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของการคัดเลือกตามธรรมชาติ คือการสูญพันธุ์ของไดโนเสาร์ แม้พวกมันจะมีขนาดใหญ่ แข็งแรง และเป็นผู้ครองโลกในยุคนั้น แต่เมื่อโลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอย่างรุนแรงจากการชนของอุกกาบาต ไดโนเสาร์ไม่สามารถปรับตัวได้และสูญพันธุ์ไป ขณะที่สัตว์ฟันแทะขนาดเล็กซึ่งสามารถเอาตัวรอดในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ กลับกลายเป็นบรรพบุรุษของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม รวมถึงมนุษย์ในปัจจุบัน ดังนั้น กระบวนการคัดเลือกตามธรรมชาติไม่ได้มีเจตจำนงหรือทิศทางตายตัว แต่มันคือผลลัพธ์จากการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมในแต่ละยุคสมัยที่ส่งผลให้สิ่งมีชีวิตต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด

ในทางพุทธศาสนาในพระพุทธานุสสา การอธิบายการเกิดของมนุษย์ตั้งอยู่บนหลักธรรมที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะ ปฏิจจสมุปบาท (Dependent Origination) ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดของชีวิต หลักธรรมนี้เน้นย้ำว่า ทุกสิ่งในจักรวาลเกิดขึ้นจากเงื่อนไขและเหตุปัจจัย หากเงื่อนไขหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งอื่นที่สัมพันธ์กันก็จะเกิดขึ้นตามมา ปฏิจจสมุปบาท หรือ อิทัปปัจจยตา (ความสัมพันธ์เชิงเหตุปัจจัย) อธิบายว่าการเกิดของมนุษย์เป็นผลจากการสังสมของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน เช่น กรรม (การกระทำที่ส่งผล), วิญญาณ (ความรู้สึกรู้จักหรือจิต), และ อวิชชา (ความไม่รู้ในอริยสัจ) เหล่านี้ทำให้วงจรแห่งการเกิดยังคงดำเนินต่อไป ในส่วนของ อคัมมยสุตตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงกระบวนการกำเนิดของโลกและมนุษย์ โดยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของจักรวาลและการพัฒนาของสิ่งมีชีวิตผ่านกระบวนการที่เป็นธรรมชาติ แนวคิดดังกล่าวสะท้อนถึงความคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องวิวัฒนาการในมิติที่พัฒนาสิ่งมีชีวิตตามลำดับขั้นตอน และสำหรับ สังสารวัฏ (Samsara) หรือวงจรแห่งการเวียนว่ายตายเกิด พระพุทธศาสนาชี้ให้เห็นว่า トラบโดที่ยังมี อวิชชา (ความไม่รู้) และ ตัณหา (ความยึดมั่น) อยู่ การเกิดใหม่ย่อมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดจะเกิดขึ้นเมื่อปัจจัยเหล่านี้ถูกดับลง ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธานุสสา (พระอัครเดช โชติญาโณ สารแสง, 2017)

กฎปฏิจจสมุปบาท คือ กฎแห่งเหตุผลที่ว่า ถ้าสิ่งนี้มี สิ่งนั้นก็มิ ถ้าสิ่งนี้ดับ สิ่งนั้นก็ดับ การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดมีขึ้น เช่น ทุกข์เกิดขึ้นเพราะมีปัจจัย 12 เรื่องเกิดขึ้นสืบ ๆ เนื่องกันมาตามลำดับดังนี้ คือ

เพราะ อวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี

เพราะ สังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี

เพราะ วิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี

เพราะ นามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะ หรือ อายตนะ จึงมี

เพราะ สฬายตนะ หรือ อายตนะ เป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี

เพราะ ผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี

เพราะ เวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี

เพราะ ตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี

เพราะ อุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี

เพราะ ภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี

เพราะ ชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี

ความโศก ความคร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ ก็มีพร้อม ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ จึงมี องค์ประกอบทั้ง 12 ประเภทนี้ พระพุทธเจ้าเรียกว่าองค์ประกอบแห่งชีวิต ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ทำนองปฏิกิริยาลูกโซ่ เป็นเหตุปัจจัยต่อกัน โยงใยเป็นวงเวียนไม่มีต้นไม่มีปลาย ไม่มีที่สิ้นสุด

แนวคิดเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการมองชีวิตมนุษย์ในลักษณะที่ครอบคลุมทั้งมิติทางกายภาพและจิตวิญญาณ โดยเชื่อมโยงสาเหตุและผลลัพธ์ในรูปแบบของวงจรที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน

สรุป

บทความนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วิน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของวิทยาศาสตร์ชีววิทยาสสมัยใหม่ โดยเฉพาะกระบวนการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Natural Selection) ความแปรผันภายในสปีชีส์ (Variation within Species) และการปรับตัว (Adaptation) พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับปรัชญาพุทธศาสนา เช่น หลักปัจจุสมุปบาท (Dependent Origination) และคำสอนในอัครัญญสูตร (Agganna Sutta) ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีของดาร์วินและปรัชญาพุทธศาสนามีจุดร่วมในเชิงกระบวนการ โดยเฉพาะการมองชีวิตในฐานะระบบที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามเหตุและปัจจัย อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวคิดแตกต่างกันในมิติของจุดมุ่งหมาย ดาร์วินเน้นการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิต ในขณะที่พุทธปรัชญามุ่งชี้แจงการเข้าใจจิตวิญญาณและการหลุดพ้นจากวงจรทุกข์

ข้อเสนอแนะ

การเปรียบเทียบเชิงลึกระหว่างแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วินและพุทธปรัชญา แม้ทั้งสองศาสตร์จะดูแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเชิงแนวทาง (วิทยาศาสตร์ vs. จิตวิญญาณ) แต่กลับมีจุดร่วมในกระบวนการที่อาศัย "เหตุและปัจจัย" ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลง เช่น การคัดเลือกโดยธรรมชาติในแนวคิดของดาร์วิน และหลักปัจจุสมุปบาทในพุทธปรัชญา การขยายความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการของชีวิต แนวคิดของดาร์วินช่วยให้เราเข้าใจวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตในเชิงวิทยาศาสตร์ ขณะที่พุทธปรัชญาให้มุมมองทางจิตวิญญาณเกี่ยวกับการเกิด การเปลี่ยนแปลง และการหลุดพ้น การบูรณาการทั้งสองมุมมองนี้สามารถช่วยขยายกรอบความคิดเกี่ยวกับชีวิตในเชิงองค์รวมได้อย่างมีคุณค่า ความสำคัญของการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการรวม

แนวคิดจากศาสตร์ที่ต่างกัน เช่น วิทยาศาสตร์และปรัชญา เพื่อสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและหลากหลายขึ้น ทั้งในเชิงความรู้และในมิติการประยุกต์ใช้ในชีวิต

องค์ความรู้จากการศึกษา (Body of Knowledge)

บทความนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดวิวัฒนาการของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของวิทยาศาสตร์ชีววิทยาสสมัยใหม่ โดยเฉพาะในเรื่องของกระบวนการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Natural Selection) ความแปรผันภายในสปีชีส์ (Variation within Species) และการปรับตัว (Adaptation) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ได้แสดงถึงการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการคัดเลือกตามคุณสมบัติที่เหมาะสมที่สุด การเปรียบเทียบทฤษฎีของดาร์วินกับหลักปรัชญาพุทธศาสนา เช่น หลักปัจจุสมุปบาท (Dependent Origination) และคำสอนในอัครคัมภีร์สูตร (Agganna Sutta) ชี้ให้เห็นว่าทั้งสองแนวคิดมีจุดร่วมในเชิงกระบวนการ โดยเฉพาะการมองชีวิตในฐานะที่เป็นระบบที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามเหตุและปัจจัย ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยกันตามเหตุผลทางธรรมชาติในทฤษฎีของดาร์วิน มีความคล้ายคลึงกับหลักการของปัจจุสมุปบาทในพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าการเกิดขึ้นและการดับไปของสิ่งต่างๆ เป็นผลมาจากปัจจัยที่เชื่อมโยงกันและไม่สามารถแยกจากกันได้ ทั้งสองแนวคิดยังแตกต่างกันในมิติของจุดมุ่งหมาย ดาร์วินเน้นการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติและกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งมีชีวิตในแง่มุมทางวิทยาศาสตร์ ในขณะที่พุทธปรัชญามุ่งที่จะชี้้นำการเข้าใจจิตวิญญาณและการหลุดพ้นจากวงจรของทุกข์ (สมุทัย) ผ่านการตระหนักรู้ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความทุกข์และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ เพื่อหลุดพ้นจากการเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย โดยไม่ยึดติดกับความเป็นไปในโลกธรรมชาติเท่านั้น บทความนี้จึงได้นำเสนอการศึกษาที่มีความน่าสนใจในการเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์กับปรัชญา โดยเห็นได้ว่าแม้ทั้งสองระบบความคิดจะมีมุมมองที่แตกต่างกันในเชิงจุดมุ่งหมาย แต่ทั้งดาร์วินและพุทธปรัชญากลับมีความสอดคล้องกันในเรื่องของการมองชีวิตและจักรวาลเป็นระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเหตุและปัจจัย จึงเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสองแนวคิดที่อาจเป็นประโยชน์ในการเข้าใจชีวิตและจักรวาลในมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กันยารัตน์ จันทะบงค์ และคณะ. (2021) พัฒนาการเกิดของมนุษย์ในอัคคัญญสูตร. *วารสารวิจัยพหุวัฒนธรรม* 8(1). 97-106.
- พระอัครเดช โชติญาโณ สารแสง. (2017). การใช้เหตุผลกับความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในพุทธปรัชญาเถรวาท. *กรมศาสนาออนไลน์*. หน้า 1-14. จาก <https://bpf.dra.go.th/tmp/guest/30da6faafa-09.pdf>
- วิสุทธิ ไปไม้ และ รังสิมา ตัณฑเลขุ. (2008). ชีวิตที่อุทิศให้กับทฤษฎีวิวัฒนาการ (2) ประวัติ ชีวิต และ ผลงานของนักธรรมชาติวิทยาผู้ยิ่งใหญ่ของโลกในศตวรรษที่ 19 เนื่องในโอกาสครบรอบ 200 ปี ชาลส์ ดาร์วิน และ 150 ปี ทฤษฎีวิวัฒนาการ. *BRT Magazine Online*. จาก [http://www1a.biotec.or.th/BRT/dmdocuments/Charles_Darwin\(2\).pdf](http://www1a.biotec.or.th/BRT/dmdocuments/Charles_Darwin(2).pdf)
- นิรันดร์ แสงพลสิทธิ์. (2023). วิเคราะห์แนวคิดเรื่องธรรมชาติของชาลส์ ดาร์วิน ผ่านมุมมองทางพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา* 14(2), 229-241. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JBS/article/view/267239/178597>.
- Coyne, Jerry A. (2009). *Why Evolution is True*. Oxford: Oxford University Press. P: 17. ISBN: 978-0-19-923084-6.
- John van Wyhe. (2002). *The Complete Work of Charles Darwin Online*. จาก www.darwin-online.org.uk.

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-haijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

เจ้าของวารสาร

โครงการวารสารพุทธโฆ กองงานพัฒนาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา
288 วัดจินดิติวหาร แขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร 10510

โทร. +66 646946539

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

สำนักพิมพ์ โนเบล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด
99/642 หมู่ที่ 1 ตำบลศิระจรระเข้ห้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ 10540
โทร. +66 980502649